

TRONIS

REVISTĂ DE CULTURĂ, SERIE NOUĂ

MAI 2002, Nr. 5 (381), anul VII (XXXVII) • 16 pagini — 5000 lei

ZIUA CONSTANȚEI

de conf.univ.dr. STOICA LASCU

Cea mai veche localitate urbană de pe teritoriul României, cu viață materială neîntreruptă, este orașul Constanța — cu peste 2500 de ani de atestare arheologică, respectiv peste 2260 de ani de menționare documentară — una dintre metropolele moderne ale sud-estului european, cu un port de mărime mondială, cu o perspectivă de dezvoltare comercial-turistică dintre cele mai promițătoare, cu emergente tradiții etnoculturale și confesionale ce îi configurează acum, în zorii unui nou mileniu, un destin de excepție.

În societatea contemporană, asaltată neconținut de modele și habititudini existențiale mondialiste, nevoia de repere identitare se impune nu doar ca o alternativă la preservarea specificității unei comunități, ci și, în egală măsură, ca o reconfirmare, o reînțărirea a acelor elemente de civilizație materială și spirituală care dau substanță identității respective. Iată de ce, în lumea modernă de pretutindeni, o așezare, oricât de modestă, aspiră la crearea unei solidarități sociale între membrii respectivei comunități atât prin apelul la cunoașterea și cultivarea tradițiilor sale, cât și prin modalități ambientale și de agrement specifice.

Este firesc, prin urmare, ca orașul Constanța, simbolul estival al țării, să-și constituie o zi a sa, o sărbătoare, zilele sale — răstimp de concentrare a unor acțiuni cultural-agrementale care să confere locuitorilor săi sentimentul apartenenței la o comunitate cu vechi tradiții, să creeze, treptat, un simțământ de solidaritate civică proprie tomitanilor de astăzi, să dezvolte identitatea specifică celui mai vechi areal românesc. Marcarea *Zilelor Constanței* în luna mai (prin Hotărârea Consiliului Local al Municipiului din 28 martie a.c. și la inițiativa consilierului independent Nicu Constantinescu) este cu atât mai fericit aleasă cu cât prefătează începutul sezonului pe litoralul românesc, al cărui epicentru este Constanța (cu stațiunea sa, Mamaia), constituind astfel, pentru întreaga țară, un semn pozitiv privind capacitatea și disponibilitatea ediilor constănțeni, ale mecenatilor, ale instituțiilor cultural-artistice, ale cetățenilor în general, la susținerea efectivă și eficientă a acestuia, pe parcursul celor trei luni estivale.

Apresiasi, prin urmare, această inițiativă — ce nu poate fi, totuși, legată exclusiv de Sfinții Împărați Constantin și Elena, ei nefiind nici pe departe ctitorii bimilenarei așezări, așa cum pătritor și eronat se inoculează ideea —, reiterăm propunerea, făcută în urmă cu zece ani, ca în orașul nostru să fie marcată și data de 23 Noiembrie (ziua intrării sărbătorești, în 1878, a autorităților civile și militare române în Constanța românească), drept *Ziua recunoștinței constănțenilor*, sub permanentul generic *IN MEMORIAM ILLUSTRUM CIVIUM TOMITANORUM*. Dacă în primăvară se derulează *Zilele Constanței*, în toamnă putem marca *Ziua recunoștinței constănțenilor* — dată ce se cere, de asemenea, inclusă în calendarul tradițional al sărbătorilor orașului, alături de *Ziua Marinei*, *Serbările Mării*, *Zilele Scolii Constanțene* s.a. —, prilej de cinstire / evocare a înaintașilor tomitani (români, dar și turco-tătari, bulgari, evrei, armeni etc.).

Cele două momente aniversare nu se exclud câtuși de puțin, completându-se fericit, constănțenii obișnuindu-se astfel, ca măcar în asemenea clipe să lase la o parte grijile existenței, disputele politice, patimile vindicative, declarând manifestările desfășurate cu aceste ocazii (în prag de vară și în amurgul toamnei), drept zile ale reconcilierii, ale reînțoarcerii spre noi înșine, și cu fata către Istorie. Prin grija autorităților municipale de resort, respectiv

Consiliul Local și Primarul, pot fi derulate diverse acțiuni agrementale și cultural-stiințifice, slujbe și pomeniri, prin aportul instituțiilor de cultură și învățământ, al componentelor instituționale ale societății civile, al Bisericii strămoșești și al altor culte, al instituțiilor militare și de păstrare a ordinii publice, a agenților economici, a mijloacelor de informare în masă s.a.; sunt manifestări în care pot fi dezvelite monumente, vernisate expoziții, să se lanseze cărți, să se desfășoare sesiuni științifice, alte asemenea acțiuni ce îmbogățesc spiritualitatea tomitană, respectiv dobrogeană și, în fapt, românească. De asemenea, prezenta unor oaspeți din țară sau delegați ai orașelor înfrățite cu urbea noastră dimensionează locul național și internațional al Constanței contemporane, prestigiul de care se bucură ea, perspectivele de dezvoltare, în sensul împlinirii speranțelor de mai bine ale locuitorilor ei, beneficiari ai unor tradiții istorice unice în spațiul românesc. Aceste tradiții ce se cer relevante, însă, în termenii adevărului istoric, în care amatorismul și parti-pris-urile nu au ce căuta; din fericire, trecutul urbei noastre beneficiază de ample cercetări, efectuate inclusiv de profesioniști din cadrul instituțiilor locale — Muzeul de Istorie Națională și Arheologie, Arhivele Statului, Biblioteca Județeană, Muzeul Marinei Române, Facultatea de Istorie —, fructificate în lucrări monografice, culegeri ample de documente, ghiduri ale orașului și litoralului, studii și articole publicistice.

continuare în pag. 13

VLADIMIR STREINU — 100

Născut la 23 mai 1902 în comuna Teiu, județul Argeș, Vladimir Streinu (Nicolae Iordache) a urmat cursurile primare în satul natal, liceul la Pitești (absolvit în anul școlar 1919-1920). În timpul primului război mondial, în 1917, refugiat fiind în Moldova, la nici cincisprezece ani se dăduse ca fiind mai mare și fusese primit voluntar în armata română, făcând școală și fiind mutat la Botoșani, Dorohoi și Iași, la sfârșitul conflagrației primind titlul de veteran și gradul de sergent (s-a despărțit greu de cătanie, pentru că încropise acolo un cenanclu literar). Studiile superioare le-a făcut la București, fiind

licențiat în Litere și Filosofie (1924) — specialitatea filologie modernă (diploma nr. 10302 din 4.02.1925). Încă din studenție frecventează cercul literar al lui E. Lovinescu, unde se bucură de la început de o stimă deosebită din partea marelui critic (a fost și redactor al revistei *Sburătorul*, între 1924-1926). Mai târziu, va vorbi „despre fericirea intelectuală a tinereții noastre care s-a consumat acolo”. Tot atunci dă

GEORGE MUNTEAN

continuare în pag. 4

• Florin Ferendino — Lan de rapită

COLOCVIUL INTERNĂȚIONAL „LA MINE ACASĂ”

EUGEN URICARU,

Presedinte al Uniunii Scriitorilor din România:

Situația din domeniul culturii scrise este, de fapt, o prefigurare a viitorului care ne așteaptă pe noi toți, indiferent dacă acum suntem minoritari sau majoritari în această parte de lume care, în mod evident, nu va avea resursele necesare de a se împotrivi globalizării. Trebuie să învățăm din experiența tristă pe care o au colegii noștri din Țara Galilor. Tristă într-un fel, și în același timp mobilizatoare, pentru că ei nu se lasă înfrânți. Sunt luptători în continuare, desi șansele lor sunt evident mici, dar cu toate problemele pe care le au, ei sunt prezenți, literatura lor există și cred că va mai exista multă vreme. Trebuie să ținem cont că, în fond, contextul politic și economic din Anglia le este favorabil, față de ceea ce s-ar putea întâmpla în partea noastră de lume, unde nu există o economie atât de bine pusă la punct și unde nu există nici măcar o democrație atât de veche precum cea din Anglia. Sunt două feluri de a salva o minoritate: pe calea democrației și pe calea dictaturii. Democrația încearcă să ofere cadrul prin care minoritatea trebuie să acționeze singură. Să dovedească, într-un fel sau altul, că este viabilă, că merită să existe. Calea dictatorială este aceea că, prin Decret, o minoritate este „ocrotită” de către stat. În acel moment, ea există în toate documentele oficiale, dar nu există în realitate. Avem experiența a jumătate de secol de dictatură comunistă, în care se poate vedea că existau foarte multe minorități, foarte multe cărți publicate în limbile minorităților, toate aceste minorități erau pomenite în discursurile oficiale ale liderilor politici, dar de fapt ele aveau din ce în ce mai puține șanse să existe ca atare. Dacă ne gândim doar la soarta literaturii române din Bucovina, care s-a redus din ce în ce mai mult, la problemele pe care le-a avut minoritatea maghiară din România, la situația mai mult decât tragică a fostei minorități românești din Ungaria, vom vedea că, cu cât a fost mai mare propaganda în favoarea minorităților, cu atât cultura lor, prezența lor reală a fost mai pusă în pericol. Oricum, minoritățile sunt expuse. Prin forța lucrurilor există evenimente obiective, există opțiunile indivizilor aparținând minorității etc. Se pare că din cele două rele, calea democratică este cea de ales, pentru că, până la urmă, existența unei minorități în democrație dă și dreptul minorității să afirme, liberă, dacă mai vrea să fie minoritate sau vrea să se contopească (din diferite motive, în general avantaje materiale și culturale) în majoritate. Dar întotdeauna în democrație vor exista intelectuali, persoane care înțeleg să se dedice salvării culturii unei minorități, măcar pentru că ea este un fapt de istorie culturală. (Astăzi constatăm că, spre exemplu, cultura idiş este conservată și susținută chiar de persoane care nu aparțin etniei respective. Iată cum o cultură poate fi salvată printr-o intervenție pur intelectuală!). Dar asta nu se poate întâmpla decât într-un regim democratic. Nu se poate întâmpla într-un regim dictatorial, care nu va permite amestecul unui intelectual neetnic în cultura unei minorități.

S-a ridicat problema globalizării. Sunt și eu foarte îngrijorat de soarta identităților naționale, indiferent dacă sunt minorități sau majorități.

continuare în pag. 2

Am așteptat cu interes și curiozitate emisiunea specială dedicată României, de postul TV5 și *Le Figaro Magazine*. Maratonul mediatic intitulat *24 heures a Bucarest* a fost difuzat, după îndelungi trămbități, în ultimul weekend al lunii aprilie, fiind menit să publiciteze o capitală și o țară cărora cel mai bine li se potrivește atributul găsit cu vreme în urmă de blândul Vlahuță: pitoresc.

Am petrecut câteva ore bune în fața micului ecran, încercând să mă detașez și să privesc, cu un ochi străin și rece, la spectacolul unei lumi atât de contradictorii, de paradoxale. M-a revoltat, la început, faptul că s-au filmat cu precădere gunoaie fumegânde, țigani, copii și câini fără stăpân, fabrici ruginite, străzi și cartiere sordide, populate de chipuri dezabuzate, purtând pecetea sărăciei și a resemnării. (E adevărat că multe dintre documentare erau realizate chiar de ai noștri, cu apetenta cunoscută pentru grotesc și estetica urâtului — vezi aici și filmele românești făcute după '90, unde e evidentă voluptatea surprinderii mizeriei și subumanului). Mi-am spus apoi că asta o fi, de fapt, România! De unde atâtea iluzii că am arăta, în fond, altfel decât suntem surprinși în imaginile acelea aparent scandaloase. Trăim cu impresia că, dacă avem acces la apă curentă, la un computer sau un telefon, suntem civilizați și

GABRIELA
INEA

SĂ PRIVIM SPRE NOI ÎNȘINE

pregătiți să ne instalăm confortabil în structurile europene. De fapt, uităm că reprezentăm doar un procent infim de privilegiați, că „grosul” țării trăiește sub limita sărăciei, că peste jumătate din populație e încă rurală, iar „urbanizații” plătesc taxe și facturi care le depășesc de multe ori veniturile, că mănâncă „pe sponci”, se îmbracă cu haine de acum două decenii, se spală și trag apa WC-ului tot mai rar, de frica acului săltăreț al apometrelui.

Ne întrebăm cu toții care sunt motivele acestei continue deteriorări sociale și economice. Ar fi prea simplu să aruncăm toată vina asupra incompetenței aleșilor noștri (deși o mare parte din ea e cu siguranță acolo!). Poate n-ar fi rău totuși să privim și spre noi înșine — doar se spune, pe bună dreptate, că orice popor are conducătorii pe care îi merită — spre carentele noastre de tot felul: lene, lehamite, indisciplina, corupție, bizantinism, duplicitate. Să ni se tragă oare din moștenirea genetică precară, din faptul că, mai mult decât oriunde în lume, comunistii au distrus aici, sistematic, elitele, oamenii care ar fi putut transmite mai departe valorile morale autentice, integritatea, rafinamentul și distincția? Nu degeaba am ajuns azi cotropiți de sindromul acut al vulgarității, al insolentei, de sub-cultura care se lăfăie peste tot, sfidătoare.

Vorbeam la început despre antagonisme și paradox. Într-adevăr, printre atâtea imagini triste, producătorii francezi (care, dincolo de toate, n-au fost lipsiți de profesionalism și bune intenții) au arătat lumii și aspecte pozitive, au vorbit despre arta și literatura română, despre vârfurile noastre din cele mai diverse domenii, de la muzică la sport, la arhitectură sau inventică. Au fost intervievate personalități care s-au străduit să rădăie cât mai autentic, pentru a nu ne face de râs faima de francofoni. Chiar dacă lucrurile care arătau bine păreau niște excepții, nefiind specifice lumii românești, trebuie să recunoaștem că ele există și fac din acest loc (mai cu seamă din capitala de pe malurile Dâmbovitei) un amestec unic, inimitabil, de grație și mitocănie, elegantă și topenie, grosolanie și farmec, nesianozitate și metafizic, *je m'en fiche*-ism și efervescență, vulgaritate și sublim.

Să fim optimiști, poate că, în cele din urmă, ne vom schimba cu toții; copiii noștri, cel puțin, vor fi precis marcați mai degrabă de laturile pozitive ale acestor dihotomii. Dacă nu din alte motive, măcar din spirit de imitație și din snobism (care s-a dovedit nu de putine ori benefic!). Vom intra cu siguranță în NATO, apoi în Uniunea Europeană, iar formele se vor umple încet-încet cu fondul ale cărui rudimente le întrezărim acum. Poate că până atunci, noi,ăștia de-acum, n-om fi chiar oale și ulcele!

Colocviul Internațional „La mine acasă”

ROLUL DE PUNTE AL CULTURII

urmare din pag. 1

Cultura Coca-Cola este în plină ofensivă. Chiar dacă ea este exprimată în limba engleză sau în franceză, esența ei este aceeași: este nivelatoare, este o cultură care merge pe minimă rezistență, pe minimul efort de participare al consumatorului de cultură. Atunci când vorbim de cultura scrisă, putem spune că este cea mai puțin afectată de această cultură globalizantă. În schimb căile prin care ea se manifestă sunt foarte periculoase. În primul rând este televiziunea. Aceasta reprezintă un instrument cu două mari pericole. Primul este cel al uniformizării nuanțelor culturale, iar cel de-al doilea pericol este chiar și mai grav decât primul. Televiziunea reduce, până la urmă, individul la un simplu factor pasiv în procesul cultural. Un factor de acest gen este mult mai ușor de controlat din punct de vedere politic, deci manipulat.

Cred că este visul oricărui om politic să aibă la dispoziție cât mai mulți abonați la programele de televiziune, pentru că cei care privesc la televizor nu citesc cărți. Iar cei care se uită la televizor sunt foarte ușor de manipulat. Procesul cultural care se petrece în momentul prezentei unui individ în fața televizorului este unilateral: el primește lucrurile așa cum sunt; participarea lui intelectuală este aproape zero, pe când în cazul culturii scrise, participarea este evidentă. Orice carte nu este altceva decât o invitație într-o aventură intelectuală, în care autorul nu este altceva decât o călăuză. Autorul îl conduce pe cititorul cărții sale în propriul univers al cititorului. O carte este deci interesantă, incitantă, bogată în emoții, în măsura în care cititorul are la dispoziție un potențial de emoție artistică. Un cititor incult, care este la prima lectură a unei cărți, nu va fi unul care se îmbogățește. Fiecare carte înseamnă, de fapt, încă o descoperire a eului propriu. Sunt tot atâtea *Călătorii ale lui Gulliver* câți cititori ale *Călătoriilor lui Gulliver* există. Niciodată impresia unei lecturi nu este echivalentă cu o altă. Aici stă, cred, și secretul conservării identității culturale, a identității personale, pentru că dacă nu mai putem să apărăm colectivitatea culturală, măcar să apărăm autonomia individului. Doar cartea este cea care poate să salveze omul în libertatea sa interioară. Dacă ne vom preda în fața televiziunii vom ajunge un uriaș mușuroi de furnici.

Așa cum bine a sesizat Nichita Danilov, scriitorii, indiferent în ce limbă scriu, sunt din start minoritari. Tocmai de aceea ei au o extraordinară motivație de a fi solidari. Cu atât mai mult, scriitorii trebuie să-i sprijine pe aceia care sunt minoritari într-o minoritate (scriitorii sunt o minoritate, dar în cadrul ei unii sunt mai avantajați decât alții, în funcție de limba pe care o folosesc). Cred că orice

IV-a ediție a Colocviului Internațional „La mine acasă”, consacrat problemelor literaturii minorităților naționale din Europa, ireprosabil organizat de Uniunea Scriitorilor din România, în colaborare cu Societatea Română de Radiodifuziune și Comisia Națională a României pentru UNESCO, a avut ca temă centrală *Rolul de punte al culturii minorităților naționale*. Scriitori minoritari din zece țări (Belgia, Israel, Republica Moldova, România, Serbia, Slovacia, Suedia, Tara Galilor, Ucraina și Ungaria), prezenți la Neptun au reliefat actualitatea, importanța și complexitatea problematicei puse în discuție, intervențiile lor constituindu-se, la unison, într-un veritabil semnal de alarmă în fața iminentelor pericole generate de fenomenul globalizării, care poate afecta ireversibil identitatea culturală a națiunilor și în primul rând pe cea a grupărilor etnice din țările Europei. De o atenție specială s-au bucurat comunicările scriitorilor din spațiul fostei Uniuni Sovietice. Gravitatea situației create de autoritățile comuniste de la Chișinău a fost prezentată de scriitorul Leo Butnar, secretar al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova. Scriitorul Vasile Tărăleanu, neobositul militant pentru drepturile culturale ale românilor din Ucraina, s-a referit pe larg asupra dramaticei situații cu care sunt confrunțați în prezent scriitorii, oamenii de cultură de etnie română din acea parte de lume.

Mărturisirile poetului evreu de limbă rusă Yuri Kaplanov, presedintele Uniunii Scriitorilor de limbă rusă din Ucraina, au avut un impact emoțional deosebit asupra participanților la simpozion. După apariția primei sale cărți, KGB-ului-a retras, vreme de douăzeci de ani, dreptul de a mai publica. Regimul stalinist a exterminat fizic scriitorii de limbă idiş.

Vă prezentăm în acest număr câteva dintre cele mai interesante intervenții ale participanților la Simpozionul de la Neptun.

SORIN ROȘCA

organism biologic și orice organism social se compune dintr-o mare masă de biologie și dintr-o părtică de spirit. Noi, scriitorii, trebuie să ne considerăm slujitorii acelei părticele de spirit, pentru că noi nu constituim spiritul unei societăți sau al unui corp social. Noi suntem cei care vrem să salvăm această spiritualitate. Misiunea noastră este să salvăm această parte spirituală a societății pentru că este singura garanție că umanitatea nu va fi victima. Observăm că periodic suntem invadați de anumite subiecte, de anumite teme de care toți suntem obsedați. Violenta cu care ni se introduc aceste teme, sau aceste subiecte, este ceea ce se cheamă *modă*, spunem că este un *subiect la modă*. Până și cei mai subtili intelectuali ajung să discute *problemele la modă*. Trebuie să înțelegem că primul lucru pe care trebuie să-l facem este să ne opunem *modei*, acestor propuneri care vin, nu știu de unde, din dorința multora de a trăi mai comod. Pentru că atunci când discutăm despre modă, este un mod de existență foarte comod. Toată lumea discută despre același lucru, suntem foarte inteligenți discutând despre același lucru. Trece sezonul de primăvară și vine un alt subiect și discutăm cu toții despre el. *Cred că datoria scriitorului este aceea de a nu intra în modă!* Până și literatura, pe care o considerăm cea mai aparte, cea mai specifică formă de existență a sufletului omenesc, este pândită de asemenea mode. În ultimii zece ani s-a vorbit peste tot, pe tot globul, despre același subiect: despre postmodernism. Dacă s-a lansat postmodernismul, toată lumea a fost obsedată de el. S-a discutat, s-a analizat dacă ne încadrăm, dacă nu ne încadrăm, dacă corespundem; unii au fost considerați buni pentru că sunt postmoderniști, despre alții s-a afirmat că nu-s buni pentru că nu-s postmoderni. Aproape nimeni nu a mai vorbit

despre sufletul omului în literatură, despre forurile în care putem prezenta această suferință, care este sufletul omului.

În curând, probabil, că o să apară o altă marotă și iarăși ne vom strădui să ne încadrăm într-un subiect. Aceasta este, de fapt, o cale prin care ne obișnuim să nu mai gândim singuri, sau să ni se pară că ne ajunge atâtea libertate câtă avem. Și atunci, noi ca scriitori, deci ca minoritari, ce putem face? Nu putem face decât un singur lucru: să spunem că de fapt nu ne predăm. Că noi vom continua să scriem în continuare, că vom încerca să difuzăm ceea ce scriem, că vom încerca până la urmă să arătăm semenilor noștri că merită să reziste în fața acestei manipulari generale. Cred că umanitatea are un destin aproape scris. Această concentrare a puterii este aproape scrisă, dar încă nu este definitivată. Această concentrare a puterii, această uniformizare generală către care ne îndreptăm nu este altceva decât o încercare de a economisi energii (toată lumea e

fericită când nu are de-a face cu lucruri noi, când recunoaștem. Cât de greu este să cunoști ceva, cât de periculos este, cât de enervant și obositor este să afli ceva nou... Tocmai de aceea ne multumim cu recunoașterea. Chiar un lucru rău, dacă este o dată cunoscut, când îl revedem ne bucurăm că știm deja despre ce este vorba. Toate acestea vin dintr-un reflex al economisirii energiei. A cunoaște este foarte incomod, foarte stresant). Noi, scriitorii, trebuie să ne asumăm riscul stresului general, riscul stresului umanității și să spunem: *noi vrem în continuare să cunoaștem!* Nu ne multumim doar cu recunoașterea.

Cel mai adevărat și cel mai periculos dicton pe care l-am auzit vreodată este: „Nimic nou sub soare”. Chiar nimic nou? Oare nu merită să vedem dacă mai e ceva nou? Scriitorii sunt singurii care și pot permite acest risc. Dacă și noi renunțăm, umanitatea va deveni un mușuroi de furnici în care va exista undeva o matcă, gândind pentru toți, noi ne vom face datoria de soldați și muncitori. Trebuie să ne împotrivim acestei tendințe uniformizatoare. Iată, deci, unul dintre motivele pentru care acum câțiva ani m-am gândit să inițiem la USR astfel de colocvii: faptul că minoritatea, prin esența ei, se împotriveste uniformizării.

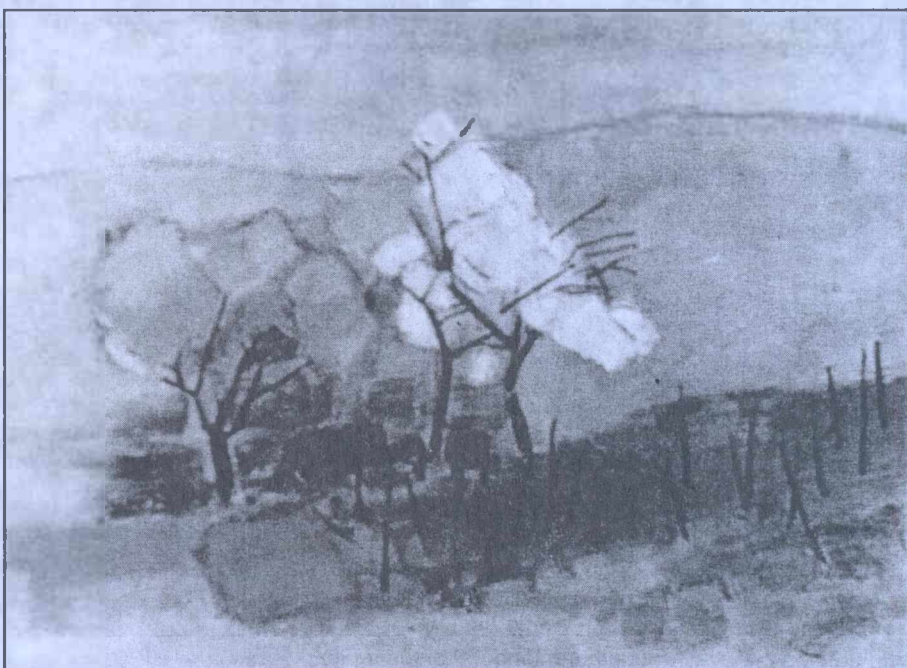
GARETH MILES,

scriitor, Tara Galilor:

Majoritatea scrierilor noastre sunt în limba galeză, deși suntem o insulă în oceanul limbii engleze. A fost înființat un sindicat al scriitorilor profesioniști, care numără aproximativ trei mii de membri, răspândiți în Regatul Unit al Marii Britanii, dar mai ales în Tara Galilor, Anglia, Scoția și Irlanda de Nord, deci este o asociație care reflectă componenta multinațională a Marii Britanii.

Politic vorbind, Tara Galilor face parte din Regatul Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord, care numără cincizeci și șase de milioane de locuitori. Dintre aceștia, trei milioane și jumătate reprezintă numărul locuitorilor din Tara Galilor, dar numai jumătate de milion vorbesc limba galeză. Galeza este o limbă celtică, influențată de-a lungul vremii de limba latină, de franceză și desigur, de limba engleză. Poezia are o lungă tradiție în acest colț de lume, începuturile ei fiind consemnate în secolul VI d.Ch. Miscările religioase din secolele XVIII-XIX au contribuit mult la apărarea limbii galeze.

Într-o societate marginalizată, care trăiește la frontierele Europei, toate influențele externe ajung la noi cu întârziere. Încercăm să ne apărăm identitatea culturală într-un spațiu englezesc predominant. Încercăm deci să creăm o literatură cu care să apărăm în fața lumii ca fiind a poporului galez. Acest lucru nu este ușor de realizat. Abia în anul 1923 Tara Galilor a fost recunoscută ca entitate politică și limbii galeze i s-a acordat un statut echitabil față de limba engleză. Majoritatea scriitorilor galezi au și o altă profesie. Traducerile

• Florin Ferendino — Primăvară

MINORITĂȚILOR NAȚIONALE

din galeză sunt adesea foarte dificile. În Londra nu se publică aproape deloc literatură în limba galeză. Pentru noi este foarte important să punem piciorul în pragul unei mari edituri londoneze. Trebuie să ne întrebăm: care este rostul ca niște culturi minoritare să supraviețuiască, să fie conservate? Ce rost are menținerea lor în viață? Pentru a răspunde tot eu la această întrebare, afirm că ele fac parte din ecologia umană. Diversitatea culturală contribuie în mod esențial la îmbogățirea omenirii.

Este unul dintre motivele pentru care și literatura noastră trebuie să supraviețuiască. Trebuie să facem oricâte sacrificii și eforturi sunt necesare pentru aceasta. Este adevărat faptul că o mare diversitate de limbi și culturi reprezintă până la urmă istorie. Dar este posibilă diversitatea într-un sistem al economiei de piață? Care vor fi efectele includerii țărilor în Uniunea Europeană asupra culturilor și limbilor minorităților naționale? Vor fi ele lăsate să supraviețuiască? În prezent galeza are un statut oficial. Literatura este finanțată, sponsorizată. Efectele migrației și emigrației către și dinspre Anglia influențează însă limba galeză.

Intrarea țărilor sud-est europene în U.E. va întârzi poziția limbii engleze în această organizație și va duce la creșterea dominației ei asupra altor limbi de circulație, precum franceza, germana și spaniola. Iată întrebări și pericole pe care trebuie să le luăm în considerație încă de pe acum.

LEO BUTNARU,

scriitor, secretar al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova:

Din Republica Moldova au participat scriitorii bulgari, găgăuzi, evrei, ruși... „Dar ucraineni, dar romi?” — ne întreba prietenul Eugen Uricaru la ediția inaugurală. Astăzi, ne întreabă: „Dar scriitorii evrei, de limbă idiș sau ivrit?” La a IV-a întrunire *La mine acasă*, din 19-24 aprilie curent, nu au lipsit doar condeierii de limbă ucraineană sau rromii, care locuiesc în Moldova de Est, ci și literații evrei. Trista realitate e că primele două etnii conlocuitoare cu românii dintre Prut și Nistru nu (mai) au autori de literatură.

Ucrainenii scriu în limba rusă. Rromii, se știe, au alte necazuri: pur și simplu, încă n-au ajuns să scrie... Iar din prima delegație a literaților de limbă idiș, veteranul Ihil Sraibman și tânărul Mihail Lemster, anii au făcut ca cel dintâi să fie imobilizat în patul de suferință, iar cel de-al doilea a emigrat între timp în țara străbunilor săi biblici. Bineînțeles, în Moldova Estică mai sunt doi-trei condeieri de origine semită, însă dânsii nu mai scriu în limba părinților, ci, asemeni ucrainenilor, în rusă. Ce alt exemplu mai elocvent de deznationalizare, practică fașiseică de imperialism rus-sovietic, dacă din cele câteva sute de mii de ucraineni stabiliți prin părțile noastre nimeni nu mai știe să scrie literatură în limba lui Sevcenco (poetul, cobzarul, nu fotbalistul...)? Dacă deznationalizării, rusificării lideri de la Comrat mai insistă în același nefașt, ruinător spirit malefic, în dubioasele și perdantele cârdășii cu Tiraspolul sau cu Moscova, găgăuzii ar trebui să se gândească serios că, nu peste mult timp, și dânsii nu vor mai avea scriitori de limbă maternă.

E de la sine înțeles că, prin bizara lor obediență față de „fratele mai mare”, prin obscurele, reprobabilele alianțe cu promotorii vechii ideologii comunizante, deznationalizante, ucrainenii sau găgăuzii nu vor putea reveni nicidecum la o stare de existență etnică firească. Eu unul îmi amintesc cum, acum trei decenii, la o lecție de „comunism științific” (ce non-sens!), bietul și bicsnicul lector ne informa că prima republică sovietică socialistă ce va ajunge la comunism va fi Belarusia, iar a doua — Ucraina. Pe ce se baza? Pe faptul că prima trecuse deja aproape integral la utilizarea limbii ruse în toate sferele, a doua era pe cale de a progresa simțitor în acest domeniu înmulțitor de renegați. Ce cinism! — atunci. Și ce stupeoare! — astăzi, când zeci de mii de ucraineni, găgăuzi sau bulgari deznationalizați prin rusificare pledează, paralizați de amnezie, pentru obtuzitatea și suficiența foștilor prim-secretari de raionale de partid Jdanov, Iovv, Voronin & K, un fel de guvernanti moldo-ruși-bolșevici ce sfidează principiile definitorii ale unei societăți democratice moderne, contemporane.

Deoarece, prin votul lor masiv din februarie 2001, la care s-a plusat blegismul electoral al coșilor de topor autohtone, înfrățite cu antihristii, miopia a dat gir retardării, eșecului, handicapului economic, penuriei intelectuale, toate rodate și... blestamate în secolul trecut, ca inumane practici opresiv-ideologice ale bolșevismului imperialist. Pentru că foștii mahări de raionale de partid chiar cred și astăzi, aici, în plină Europă, totuși, că ar putea „re-unifica” ideologicește societatea prutonistreană, faptă ce ar echivala, implicit, cu deplina restaurare a fricii generalizate, a lasității și conformismului umilitor.

În fine, ce le-am putea spune ucrainenilor, găgăuzilor, bulgarilor basarabeni, astăzi, când totul se regândește sub presiunea schimbărilor socio-politice și socio-culturale universalizate? Pledați pentru ele, pentru schimbări, fiți alături de elita intelectuală a românilor din Republica Moldova care se află chiar la ea acasă. Deoarece numai deschiderea spre adevărul istoric, solidaritatea interetnică și solida știință de carte ar mai putea remedia deformările suferite de etnogeneza ucraineanului, bulgarului, găgăuzului etc. Pentru că doar grație unei astfel de deschideri, de înțelegeri și loialități, ar putea să se nască și scriitorii de limbă ucraineană sau idiș în Moldova de Est.

construcția la nivel continental. Regret că a început cu „Europa cartofilor”, adică economic, și nu s-a început cu „Europa culturilor”. Este datoria noastră, a scriitorilor reprezentând minoritățile naționale, să ne afirmăm fără fanatism, fiecare cu respect pentru ceilalți.

Mă uit în fiecare zi la Televiziunea Română și aud mereu această frază: „Nu uita că ești român”. E păcat de faptul că în România trebuie mereu să ne aducem aminte că suntem români. Eu trăiesc de treizeci de ani în străinătate, dar nu mi-am uitat bunicii și străbunicii. Nu căutându-ți țara o și respecti, ci făcând ceva concret pentru ea.

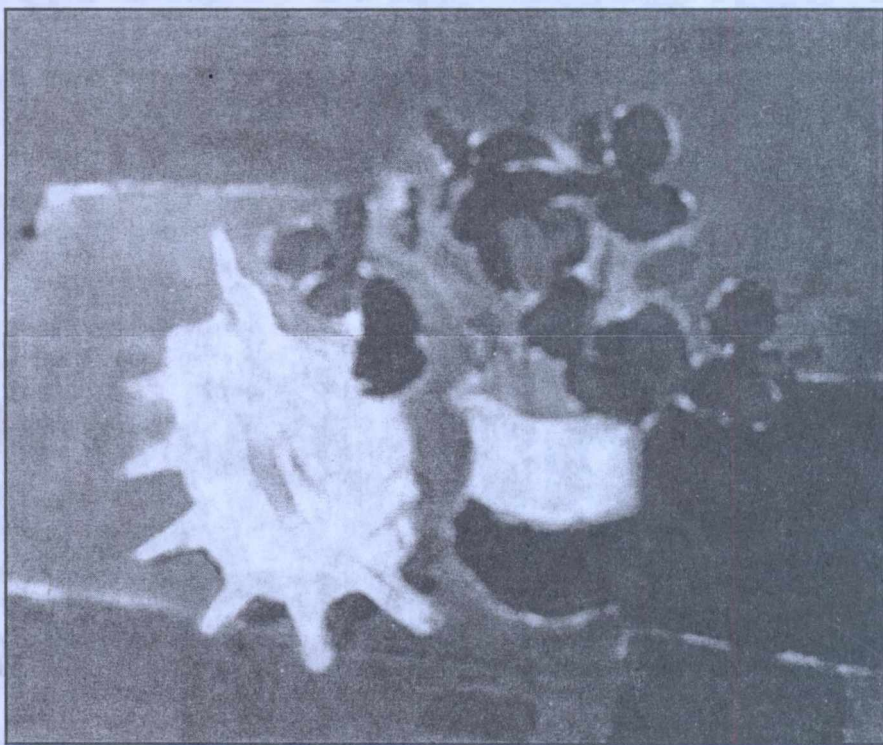
Dacă ești cu adevărat român, nu ai nevoie de *Cântarea României*. Am tot cântat-o și uite în ce mizerie a ajuns! Mai bine să facem ceva pentru ea, să o cântăm în suflet, fără lozinci.

EMIN EMEL,

scriitor, România:

Pentru că se discută despre rolul scriitorului, al creatorului, în fața pericolelor globalizării, avem deja un exemplu în istorie: persii. Influența culturii arabe a fost foarte vastă și intelectualitatea din țările islamice a început să creeze doar în arabă. Atunci persanii și-au dat

• Florin Ferendino — Natură statică cu maci

ECATERINA EVANGHELESCU,

scriitoare, Belgia:

Trăind la Bruxelles, într-un context de țară ultraminoritară, cunosc dificultățile ei izvorând din apartenența la mai multe culturi. Inițiativele luate de această mică țară, dar cu certe valori universale, au debutat prin angajarea intelectualilor alături de tineri. Acolo cred că este locul cel mai important de lucru. Noi am trăit o perioadă istorică de schimbare profundă de gândire. Secolul acesta a fost marcat de ideologia care a adus poate cea mai mare dramă omenirii evaluate. Ca să nu se mai ajungă la astfel de erori, la care să așteptăm o ideologie care salvează omenirea, fiecare suntem obligați să fim responsabili de viața noastră, să facem politică, fără să ne lăsăm manipulați. Tinerii trebuie educați, trebuie informați. În Belgia s-au creat un jurnal televizat și unul radiofonic dedicate informării tinerilor asupra fenomenelor care se întâmplă în jurul lor. Este foarte important acest lucru, pentru că tinerii au fost întotdeauna primii și cei mai ușor de manipulat de către toate mișcările politice. Trebuie să luăm o atitudine fermă. Europa nu trebuie uniformizată și nici nu va fi. Nu trebuie să ne fie frică de America, pentru că apogeul acestei culturi este aproape pe cale de dispariție. Omenirea întreagă își dă seama că numai culturile minoritare, respectate și sprijinite, reprezintă adevărata sa valoare. Europa regretă faptul că a început prost

seama că se pierde spiritul cultural al unui popor vechi. Timp de treizeci de ani a fost creată o carte prin care s-a dovedit că iranianii au o cultură veche, o identitate proprie și astfel intelectualitatea a fost ajutată să revină la cultura matrice. Literatura persană a dat apoi colosi precum Omar Kayam, Sali etc., a adus alte flori în zona culturii. Dacă noi suntem conștienți de rolul nostru în societate, nu ar trebui să fim sceptici astăzi, când pericolului major al globalizării i se adaugă numeroase altele, avându-și

originile în zonele politicului și economiei de piață.

VASIL DECEJ,

scriitor, Slovacia:

Mă gândesc la situația literaturii majoritate din Slovacia și la situația literaturilor minoritare, maghiară și ucraineană. Puntea întinsă între noi este plasată pe pilonii fostului regim totalitar. Ea este mai mult teoretică. De o parte și de cealaltă a punții nu sunt construite drumuri, ci numai niște cărări înguste, care oferă prilejul unor întâlniri întâmplătoare. Dacă autorul își conduce copilul pe punte și dacă se vor întâlni cu un critic în postura de trecător întâmplător, acela îi va lăuda copilul, îi va observa ochii strălucitori și va pleca mai departe, fără a-l conduce pe cel întâlnit în casa sa. Așa că totul depinde de iscusința unor anumiți autori și a unor anumiți editori. Nici Ungaria, nici Ucraina nu se prea grăbesc să-și editeze colegii maghiari și ucraineni din Slovacia. Ba ar fi chiar foarte bucuroși și le-ar fi de mare ajutor să apară ei în Slovacia!

O situație asemănătoare este și cea a autorilor slovaci care trăiesc în Iugoslavia și România. Numai datorită iscusinței unor conaționali, scriitori din Slovacia apar în traduceri în Iugoslavia și România. Printr-un concurs de împrejurări, fostul ambasador al Republicii Slovacia în România editează traduceri de literatură română în țara sa de origine. Ținând cont de tema acestui colocviu, nu mai vorbim despre un schimb de valori literare, despre reușitele artistice, dar suntem nevoiți să ne preocupăm de supraviețuirea profesiei de scriitor. Mă bucur că USA și mai ales dl. Eugen Uricaru au reușit, și merită toate laudele, nu numai din complezență, să organizeze ireproșabil această utilă întâlnire, pentru prilejul de a facilita încheierea unor contacte umane și îmbogățirea literaturilor de pe ambele maluri ale punții. Ne dorim ca din aceste cărări întâmplătoare de acum, din podul acesta al

nostru să iasă drumuri largi și bine bătătorite.

ION MILOȘ,

scriitor, Suedia:

În Suedia, unde m-am stabilit în anul 1964, am fost considerat emigrant, exilat, străin. În România, patria limbii mele materne, unde am venit abia la vârsta de 38 de ani, am fost considerat oficial, de asemenea, un străin. Mulți nu știu nici astăzi, în România, ce sunt și cine sunt. În toată mass-media din țară, de obicei sunt prezentat ca scriitor român de origine sârbă, sau de naționalitate sârbă, sau scriitor suedez de limbă română. Dar în Serbia nimeni nu mă consideră sârb sau scriitor sârb. Acolo sunt considerat român. Deci nu este ușor să fii minoritar, exilat sau străin. Este și mai greu să fii scriitor minoritar. Viața unui astfel de om este o luptă continuă, plină de injustiții, și nicidecum de sărbătoare și bucurie. El este nevoit să-și dovedească mereu existența, să-și confirme și să-și reafirme valoarea și loialitatea. Trebuie să lupte mereu împotriva nedreptăților sociale și existențiale. Ca să devină egal cu majoritarii el trebuie să facă ceva mai mult decât ei. Așa s-a întâmplat și cu Emil Cioran, care după zece ani de sejur în Franța, a început să scrie în limba franceză și a zis că va trebui să scrie nu numai ca un francez, ci să-și depășească. Scriitorii minoritari sau străini, care aparțin unei limbi de mică circulație, deci de importantă secundară, sunt mereu frământați din cauza complexului de inferioritate. Întrebările cele mai curente pe care și le pun sunt: „Cine mă va citi? Cine mă va înțelege? Cine mă va traduce într-o limbă de mare circulație?” De aceea acești scriitori se simt tentați să învețe și să scrie într-o altă limbă decât cea maternă. Trecerea la altă limbă nu se poate face fără *vărsare de sânge*. Asta înseamnă o nouă naștere, sau o renaștere. Din această cauză mulți continuă să scrie totuși în limba maternă, unii și de teamă să nu se piardă pe necunoscutele drumuri ale noii limbi. Scriitorul minoritar sau străin se poate salva prin faptul că poate construi punți, poduri, între diferite culturi, literaturi sau limbi, însă puntea poate însemna și ceva pe care calci cu nepăsare sau cu invidie și răutate. Este adevărat că puntea leagă două tărâmuri culturale, dar ea se întinde întotdeauna peste zone accidentate, pline de pericole. Atributele cele mai importante ale scriitorului minoritar sau străin sunt puterea lui de rezistență, capacitatea de a învăța mai multe limbi și de a asimila mai multe culturi. Pot afirma că scriitorul minoritar, care este produsul mai multor culturi, literaturi sau limbi este o comoară. Este interesant de constatat faptul că aproape toți marii scriitori contemporani care, într-un fel sau altul au reinnoit și revoluționat viața literară și s-au remarcat pe plan internațional, au aparținut mai multor culturi, literaturi și au vorbit mai multe limbi, elemente care le-au conferit o mai mare și mai înaltă sensibilitate. Mulți dintre aceștia au obținut Premiul Nobel: Albert Camus, Elias Canetti, Cseslav Miloș, Samuel Becket, Isaac B. Singer, sau să nu-i uităm, (chiar dacă n-au primit „Nobel”-ul) pe Kafka, Tristan Tzara, Ionescu, Cioran, Eliade, Gherasim Luca etc.

Orice cultură este o limită. Cu cât pozezi mai multe culturi, cu atât ești mai bogat ca ființă umană, dar și ca scriitor. Indivizii și națiunile supraviețuiesc datorită culturilor lor și nu datorită naționalismelor sau succeselor materiale. Problema nu este aceea de a trece de la o cultură la alta, sau de la o limbă la alta, ci de a asimila cât mai multe culturi și de a învăța cât mai multe limbi. Asimilarea unei noi culturi nu presupune pierderea culturii tale. A poseda mai multe culturi nu înseamnă să-ți pierzi identitatea, ci dimpotrivă, să-ți o întărești. Îndrăznesc să spun că ești mai bun român sârb, suedez, ungur, rus, slovac, francez etc. dacă nu ești numai român sârb, suedez, ungur, slovac etc. În acest fapt constă importanța și învățătura pe care ni le aduc scriitorii minoritari și străini.

urmare din pag. 1

VLADIMIR STREINU — 100

lectii particulare, suplinește feluriti profesori de liceu (pe C. Damianovici și I. Pop, de pildă), începe să lucreze în presă, fiind angajat (1923-1924) ca secretar de redacție la revista *Cugetul românesc*, scoasă de Tudor Arghezi și Ion Pillat. Își proteja astfel, deși fiu de oameni cu stare, independenta materială și, mai cu seamă, pe cea intelectuală, slefuindu-se în mediile pe care le frecventa.

În 1924 se căsătorește cu Elena Vasiliu, licențiată în istorie și geografie, viitoarea romancieră Elena Iordache-Streinu (originară din Baia de Aramă, unde s-au cunoscut), autoarea puternicului roman *Păuna și copiii ei*, Ed., „Eminescu”, 1970, (o cunoscuse prin Șerban Cioculescu și soția acestuia, care era teleormăneancă). Au o singură fiică, actrița Ileana Iordache de la Teatrul Național din București.

După absolvirea facultății și, în același an (1924), a Seminarului Pedagogic din București funcționează, începând cu anul școlar 1924-1925, ca profesor secundar (examenul de capacitate în 1926) la liceul „Traian” din Drobeta Turnu Severin, la Găești (unde redacta, în mare măsură, și prima serie a revistei *Kalende* — oraș în care își construiește o casă, existentă și azi, ca și cea de la Teiu, mostenită de la părinți și transformată în casă memorială, căreia i s-ar cuveni mai multă atenție), apoi la Pitești (1936-1938) și, în sfârșit, în 1938, la București, la liceul „Mihai Viteazul”, la care rămâne până la 1 septembrie 1947, când este înlăturat din învățământ și lăsat pe drumuri. Va reveni, în ultimii săi ani de viață, de două ori la acest liceu, pentru a conferența în fața a peste o mie de profesori din București (una dintre conferințe, cea despre patriotismul lui Eminescu, având un ecou excepțional); a mai funcționat și la alte licee din București, în 1940 la Școala Normală de băieți, care avea și o revistă proprie și unde l-a avut elev, printre alții, pe Marin Preda.

În același an, la 10 iulie 1947, își luase cu *magna cum laude*, examenul de doctorat la Universitatea din Iași (ceea ce n-a împiedicat, ca și în alte cazuri, punerea lui „la adăpost” pentru aproape două decenii). Teza despre versul liber, care a stat la baza *Versificației moderne*, era o scriere unică până atunci în cultura română și chiar și în altele (în tinerețe, 1926-1928, intenționase să facă o lucrare despre Rimbaud, pentru care a frecventat, împreună cu soția, cu Șerban Cioculescu, soția acestuia și cu sora sa, Maria Iordache, și ea autoare de proză în tinerețe, o seamă de cursuri la Sorbona, revenind în Franța, la Nancy, în anul 1929, pentru studii, pe care le va continua în 1943 la Florența și Roma). A mai călătorit în Spania, Polonia (când mi-a vorbit entuziast despre „îndreptățirea geologică” a vechii noastre frontiere de nord), fosta URSS și R. Moldova (unde l-a cunoscut, printre alții, pe Mihai Cimpoi etc.). În 1932-1933 este țărănist și deputat, umblând prin satele teleormănene (i-a cunoscut, la Ciuca, pe bunicii materni ai soției mele, poeta Adela Popescu, pe care o pretuia), desfășurând în continuare o intensă activitate publicistică, prin care se reliefa drept unul dintre cei mai luminați, competenți și actuali doctrinari de factură țărănistă, aproape uitat astăzi, din păcate, sub acest aspect, dar nu numai. A fost sprijinit de Al. Băluț și de alții din zonă.

După război, își reia colaborarea la *Revista Fundațiilor Regale* (din 1945), iar din 1947 la *Dreptatea* și la *Semnalul*, ceea ce i-a aduce mari amărăciuni și ponoase. Se îmbolnăvește de tuberculoză pulmonară, care se agravează mereu, obligându-l la lungi stagii de sanatorizare, în 1950, scriitorul fiind supus unei dificile operații de toracoplastie, după care va mai rămâne încă prin sanatorii și i se va amâna arestarea ce plana asupra-i (este perioada când, după o întrerupere de circa douăzeci de ani, reîncepe a scrie poezii, împlinindu-și vocația lirică relevantă succint în tinerețe). Urmează câțiva ani grei pentru el, în care i se face „favoarea” de a lucra un timp, prin grija lui M. Sadoveanu, care îi era prieten, ca paznic în parcul „Herăstrău” (acolo și-a transcris forma definitivă a traducerii din *Hamlet* și a studiilor aferente); apoi realizează, într-un colectiv condus de poetesa Claudia Millian Minulescu și de fiica acesteia, o seamă de mozaicuri (precum cel de la hăvuzul din piața Dimitrov, cel din holul Institutului Agronomic și cel de lângă Teatrul de Vară din fostul parc „23 August” din București etc.), trecând la Institutul de Lingvistică al Academiei (unde lucrează, în calitate de colaborator plătit din „fond nescriptic”,

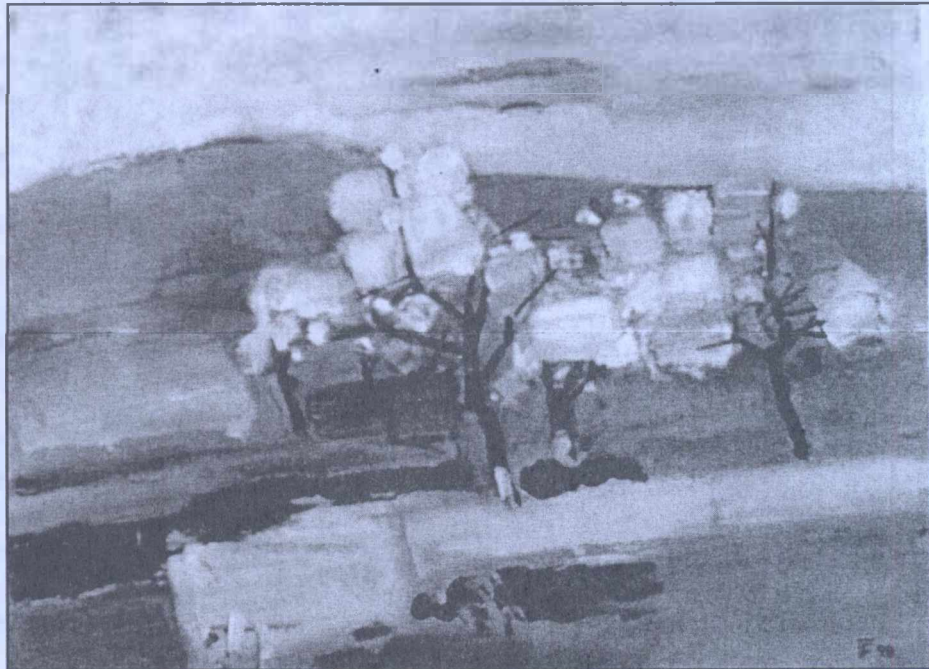
în colectivul care a elaborat *Dictionarul limbii poetice al lui Eminescu*, fiind chemat în cele din urmă, după alte absente forțate, după o detenție politică aberantă și după reveniri sporadice în publicistică, de G. Călinescu la Institutul de Istorie Literară și Folclor (când ne-am apropiat), de unde va trece în 1969, în plină și târzie consacrare, director al Editurii „Univers”. Din anul școlar 1968-1969 a fost chemat profesor la Facultatea de Limba și Literatura Română din București. A fost membru fondator al Academiei de Științe Sociale și Politice și ar fi fost numit și membru al Academiei Române, dacă moartea nu l-ar fi surprins în plină activitate, la 26 noiembrie 1970. L-ar fi susținut Șerban Cioculescu, Zaharia Stancu și alții.

A debutat cu versuri în *Adevărul literar* semnând cu pseudonimul ce va deveni statornic, Vladimir Streinu (cel străin de mărimile lumestii, s-ar zice). A continuat să colaboreze cu versuri, articole, maxime și studii la *Sburătorul*, *Muguri* (Câmpulung Muscel), *Glasul țării*,

elaborarea statulelor căreia a contribuit), pentru a avea o imagine cantitativă cât de cât adecvată a activității publice a acestei personalități a culturii române contemporane.

Volumele publicate îi marchează mai mult direcțiile de manifestare (nici acelea, însă, toate, cum se va vedea) și rețin doar o parte a operei sale, rămasă masiv în revistele și ziarele din care mai urmează a fi culeasă și republicată într-o necesară ediție critică. Cronologic, acestea (individuale și colective, ediții, antologii și traduceri) sunt: Emerson — *Destinul...* (1920); Gustave le Bon — *Psihologia popoarelor* (1921) și Charles Richet — *Omul stupid* (1922); traduceri apărute în Biblioteca „Orizonturi” nr. 2, 4 și respectiv 8 și 9; *Pagini de critică literară* (1938, volum ce l-a impus decisiv între marii critici ai vremii și care, completat cu un al doilea, împreună cu care a reapărut în 1968, l-a readus viguros în actualitate); *Corneille, Horațiu* (1940) — admirabilă traducere în versuri, Biblioteca

Florin Ferendino — Primăvară II

Convorbiri literare, Ideea românească, Cetatea literară, România nouă, Mișcarea literară, Excelsior, Gazeta (la care a fost redactor șef, între 1935-1938), *Viața literară* (o vreme i-a fost redactor), *A.B.C., Gândirea, Cugetul românesc, Contemporanul, Spre ziuă, Revista fundațiilor regale* (la care, între 1935-1941 și 1945-1947, a fost redactor, în perioada 1941-1945 fiind exclus, împreună cu G. Călinescu, Tudor Vianu, Pompiliu Constantinescu, Perpessiciu și Șerban Cioculescu, printr-un comunicat public al revistei, din cauza orientării sale democratice și antifasciste), *Preocupări literare* (apărută, între seria I și a II-a a *Kalende-lor*, și al cărei director a fost în 1936-1944), *Săptămâna muncii intelectuale și artistice, Vitrina literară, Viața Românească, România literară, Programul Teatrului Național din București, Semnalul, Timpul, Dreptatea, Luceafărul, Limba română, Caiete critice, Gazeta literară, Glasul patriei* (unde a fost redactor), *Secolul XX, Contemporanul, Steaua, Revista de istorie și teorie literară, Scânteia, Scânteia tineretului, Lupta de clasă, Ramuri, Ateneu, Familia, Tomis, Tribuna, Astra, Secera și ciocanul* (Pitești), *Amfiteatrul, Revue Roumaine, Argeș, Radio și Televiziune* etc. Acestor colaborări, care au contribuit la prestigiul unora dintre publicațiile enumerate, trebuie să le adăugăm altele, la o seamă de periodice străine, conferințele și comunicările lui la diverse întruniri și festivități științifice naționale și mai ales internaționale, la care a reprezentat, în ultimii ani, țara noastră (a fost, între altele, membru în comitetul Asociației Internaționale a Criticilor, la a cărei fundare și la

Teatrului Național nr. 30; E. Lovinescu (volum colectiv omagial), 1942, în care Vladimir Streinu scrie despre *Exemplul lui E. Lovinescu* și despre *Istoricul literar, Clasicii noștri* (1943, ed. II-a, 1969, în colecția „Lyceum”); *Literatura română contemporană*, antologie critică, studii introductive și note biobibliografice și prefată, 1944; *Istoria literaturii române moderne* (scrisă împreună cu prietenii săi Tudor Vianu și Șerban Cioculescu), 1944, ed. a II-a, 1971; Calistrat Hogas, *Pe drumuri de munte*, vol. I-II, ediție și introducere (1941-1944); Mohamed Dib, *La cafenea*, traducere, 1956; *Dictionar englez-român* (în colaborare), 1957; Shakespeare, *Tragedia lui Hamlet, Prinț de Danemarca*, text anglo-român, îngrijit și tradus, cu o prefată, o introducere, note și comentarii, 1965 (ne aflăm în fața unui act de cultură temerar, Vladimir Streinu dând atunci ultima ediție critică în limbile engleză și română, a piesei și ultima ei mare traducere la noi; a reapărut, numai traducerea, în 1970 și în 2000, la Editura „Pandora” din Târgoviște); *Versificatia modernă*, 1966 (ed. a II-a, cu o prefată a mea, Editura „Eminescu”, 1991); monografia *Calistrat Hogas*, 1968; Marcel Proust — *În căutarea timpului pierdut* (în partea dinspre Swann), 2 vol. traduse și prefăcute, 1968 (pentru care i s-a decernat premiul revistei *Secolul XX*); *Monografia Ion Creangă* (apărută postum), 1971, ca și volumul de versuri *Ritm immanent*, 1971 (la a cărei alcătuire am contribuit).

Se cuvin amintite, pentru a-i completa cât de cât imaginea, prefetele și introducerile lui substanțiale la *Teatrul de Balzac*, 1964, *Povestiri*

de V. Voiculescu (1966), *Les Fleurs du Mal* de Baudelaire, (1968), *Poezii* de Dragos Vrâncan (1970) etc., proiectele de volume: *Tipologie literară, studiu critic asupra eroilor de romane și Lingvistică și filologie, studii stilistice*, intenția de a scrie o monografie despre Eminescu, Blaga și Voiculescu, de a-și alcătui un al treilea și un patrulea volum cu *Pagini de critică literară*, de a-și aduna în volum articolele și eseurile apărute în ultimii ani sub titlul generic *Distinguo*, de a alcătui o ediție personală a versurilor lui Eminescu etc. De reținut contribuția lui la un proiectat *Dictionar de scriitori români* și la *Dictionarul de termeni literari*, ultimul elaborat de un colectiv de cercetători ai Institutului de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, unde a funcționat ca demn colaborator și, într-un sens, continuator spiritual al prietenului său, G. Călinescu, până la transferarea lui, oarecum forțată, la conducerea editurii „Univers”. Am ales, după moartea lui Vladimir Streinu, câteva volume din acest vast santier: *Studii de literatură universală* (1973), *Pagini de critică literară*, vol. III (1974), vol. IV (1976), vol. V (1977), *Eminescu-Arghezi* (1976), *Poezii* (1982) și *Poezie și poezi români* (1983). Am aproape gata de tipar volumul VI din seria *Pagini de critică literară* și cel puțin două volume de publicistică social-politică și culturală, este gata de tipar ediția a III-a a *Versificației moderne*, unde o introducere ar aduce lucrurile la zi și altele. Mai sunt și alte proiecte de valorificare a scrisului lui Vladimir Streinu, între care două iminente: *Prozatori români* (Editura „Albatros”) și *Clasicii noștri*.

Acestea ar fi câteva dintre aspectele prin care s-a concretizat în cultura română contemporană personalitatea lui Vladimir Streinu, om de o dreaptă bunătate și generozitate, prietenos și cu spirit critic, mai ales cu tinerii, receptiv la fenomenele vieții și culturii, un intelectual de înaltă ținută morală, demn, viguros, exact și original în expresie, poet de vibrație modernă, critic și istoric literar de autoritate, eseist cuceritor, om de știință raționalist, publicist democrat, traducător subtil, fondator și conducător de publicații, editor cu o perspectivă dinamică asupra culturii, profesor și îndrumător dăruit al unor colective de cercetători, care a lăsat în urma sa o operă ce ni-l impune ca pe un scriitor exemplar în armonia lui, un spirit iluminat de pasiunea adevărului și deschis tuturor orizonturilor umanismului. De aceea, evoluția unora dintre domeniile în care s-a manifestat în cei cincizeci de ani de activitate e greu de conceput în cultura noastră fără contribuția lui. În acest context, am crezut utilă prezenta enumerare, ca un omagiu convenit la împlinirea a o sută de ani de la nașterea sa și ca un prilej de a pune un accent mai apăsător pe echilibrul interior al personalității lui, pe continua extindere a preocupărilor sale. Unele i-au fost impuse și de nedreptățile vremii, precum între cele asumate cu interes, aceea de colaborator la dictionarul englez-român, bunăoară, ori cea coborătoare, de artier la *Glasul patriei* și altele. Aceleiași sfere se circumscriu și concesiile la care a fost determinat mereu și pe care le-a acceptat uneori. Ele sunt relativ minime în raport cu ale altora, aflați în relativ aceeași situație, ca să nu mai amintim de voluntariatul unora ce-l înconjurau cu îndemnuri.

Dar, organic, curiozitatea lui se extindea mereu, încât scrierile nu-l cuprind în întregime, ca ființă. As da un exemplu ținând de sfera acestui volum. El n-a scris special despre proza lui G. Călinescu, pe care o pretuia. Nu ezita, însă, să evedentizeze nedreptatea programatică făcută de Tudor Vianu lui G. Călinescu, pe care nici măcar nu-l aminteste în *Arta prozatorilor români*, care se dorea o sinteză. Parcă-l aud: „E prea mult, mai ales pentru un om ce vrea să pară obiectiv...” Tot astfel, deși nu putea vorbi public despre diferența tragică dintre granițele actuale ale statului român, când găsea prilejul nu ezita să o evedentizeze.

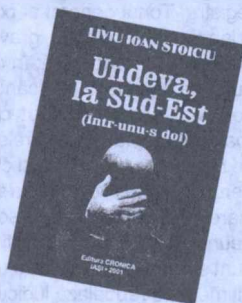
Aș mai atrage luarea aminte asupra elasticității cu care privea fenomenul literar, uneori până la a da impresia de lipsă de criterii ori de intolerabil subiectivism în clasificarea unor scrieri. De pildă, pornind de la *Memoriile* lui Iorga, incluse în *Pagini de critică literară*, vol. I, în secțiunea cu prozatori, ne putem întreba de ce *Însemnările zilnice* ale lui Titu Maiorescu sau *Memoriile* lui E. Lovinescu au fost așezate în cea cu critici și esești, împrejurare ce poate evedentia faptul că el judeca o scriere în raport de opera autorului în ansamblu. Încât, mobilitatea spiritului acestui mare critic se răsfrânge și în fixități, constituind o altă nuanță a personalității lui. Vom constata, oricum, că foarte puține lucruri *datează* în scrisul său, profund contemporan cu vremurile pe care le trăim.

NICOLAE
ROTUND

UNDEVA, LA SUD-EST

de

LIVIU IOAN STOICIU

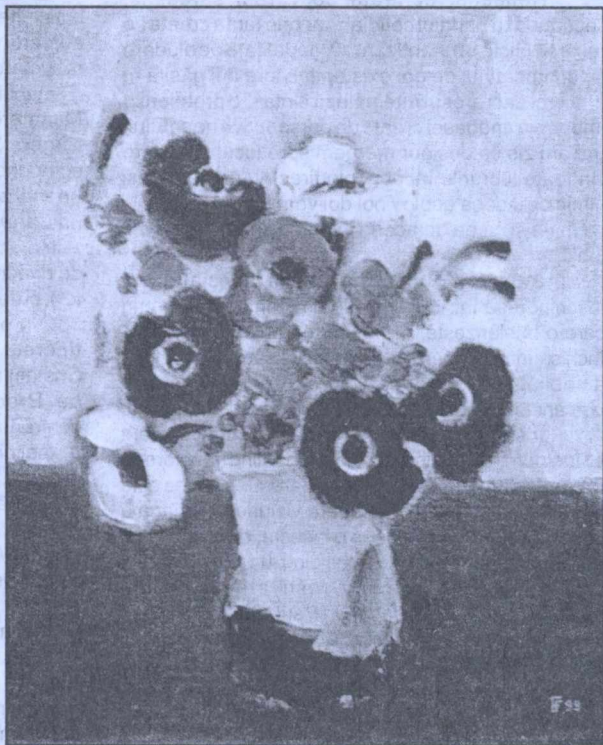

Undeva, la sud-est, cu subtitlul *Într-unu-s doi*, este cel de-al treilea roman al lui Liviu Ioan Stoiciu, după *Femeia ascunsă* (1997) și *Grijania* (1999). Cu câțiva ani înainte îi apăruse la „Humanitas”, 1992, volumul de publicistică *Jurnalul unui martor* (13-15 iunie 1990, *Piața Universității, București*). Cu excepția unor comentarii din *Cotidianul*, proza lui Liviu Ioan Stoiciu îmi rămăsese necunoscută, înainte de toate datorită personalității sale poetice. Încerc acum să-mi repar eroarea.

Dacă aș fi dat titlu cronicilor mele, aceasta s-ar fi numit, indiscutabil, *Cum se scrie un roman*. Înainte de toate vreau să spun că **Undeva, la sud-est** este roman, nu fiindcă așa ne precizează autorul. Chiar dacă se apelează la numeroase „tertipuri” naratologice, la orizonturile largi deschise de postmodernism, cartea are un fir epic, tradițional vorbind, care, deși nu de puține ori, scapă lectorului grăbit, se continuă când evident, când numai presimțit. Gheorghe Ispas, Ghe, „zis și Petru Sandu”, (pe mama romancierului a chemat-o Ioana Sandu, n.n.) dorește să scrie un roman și lasă în urma sa numeroase consemnări cu un rost precis și anume de a-l face să scape de amintiri, de a-l face „exterior lui însuși”. Cum era de așteptat, romanul este fragmentat, numărul capitolelor nu corespunde celor din „Cuprins”, specii literare diverse își află locul în economia cărții — epistola, jurnalul, povestirea, feeria — dovedind astfel fenomenala forță de absorbție a genului romanesc, capacitatea de a elimina limitele, de a-și susține spiritul agresiv permanent. *Nunta* este povestea tragică a unei absolvente de filologie, repartizată la școala din Corbița, și care venită să-și recunoască viitorul loc de muncă, cade într-o fântână dărăpănată, găsindu-și moartea. Astfel, nunta, despre ale cărei obiceiuri amintise fata în drumul spre școală, devine, prin moarte, o nuntă „nelumită”, dictată de o chemare a mitului jertfei. În *Capitolul I* (*Roman Zero*) specia dominantă este jurnalul, la persoana a III-a sau la persoana I, al lui Ghe și al Ioanei Sandu, cel de-al doilea nume în „travesti”, pentru derutarea „duhurilor rele”. O altă povestire, *Micul Monstru*, întrerupe „consemnările”, dictată de necesitatea „exibării” prin scris a „spontaneității”: „Să scriu călcând în gropi, eliberat de dualismul morală-viață... Cu atât mai mult simteam nevoia stringentă să mă eliberez, cu cât, lăuntric, descoperisem în mine (după o nouă noapte de insomnie) că și Diavolul vrea să se exprime. Pur și simplu. Un Diavol al trăirii intuitive «prin proză scrisă», care să-mi mai dezmorească și anchilozata mea de conștiință morală, rațională, reprezentativă acestui sfârșit de mileniu II”. Printr-un soi de metempsihoză Ghe se încarnează în Gheorghită, tânăr cu apucături vampirice. El asistă la nașterea unui soi de minotaur, teribilul păzitor al labirintului. Aici simbolul cade în derizoriu, stăpânul își fecundează artificial cu propria spermă vaca fiindcă, deși încercat de elanuri zoofiliaste, „era conștient că așa, cu scula lui cea mitică, sâmbănta nu ajungea acolo unde trebuie”. Tentativa dominației perverse ia sfârșit, doar Profesorul, tatăl micului monstru, va supraviețui, semn că experiența se poate repeta. Dacă imaginația (literatură) a creat mitul, noua știință, prin pactul cu Diavolul, îi va da concretete, corporalitate. Până la ultima povestire — o „încercare literară” lăsată ca „testament” de romancierul ce s-a sinucis și care sfârșeste cu moartea profesorului de română, Silviu Mioc din București, și a diaconului Culiță din Sihlea, după o orgie bahică și homosexuală, cu rugămintea „să fie îngropați împreună pe vârful muntelui Ceahlău la Schit, unde e pământul sfânt, bun pentru transmigratia sufletelor — reține atenția în mod deosebit

continuarea Jurnalului și schimbulepistolar („Jurnalul unui roman”) dintre Petru Sandu și adolescenta Marta, cu dese intervenții referitoare la ceea ce Oswald Ducrot numește *situație de discurs*.

Am insistat asupra „conținutului”, așa cum de atâtea ori a procedat G. Călinescu, pentru a dovedi că **Undeva, la sud-est** este un roman cu trimiteri la social, cu o perspectivă ambiguă a relației verosimilitate și (iluzia de) realitate, la achizițiile românești pe care Liviu Ioan Stoiciu le cunoaște bine și le mănuieste cu abilitate. Adică știe să facă un roman. Aș începe cu „Avertismentul” care deschide cartea. Rolul „avertismentelor”, „precuvântărilor”, „argumentelor” etc. este acela de a consolida iluzia de realitate, de a elimina suspiciunile lectorului mereu bănuitor, de a insista asupra autenticității. De aici vine și tonul voit neutru al romancierului și, totodată, finalitatea scrierii pentru autorul real: eliberarea, prin scris, de amintiri, concretizarea, la o vârstă avansată, a imboldului „de a scrie și de a definitiva un roman”, de a iesi din el însuși, de a exterioriza, de a se elibera din capcana banalei existențe. Înțelegem că rolul romancierului este acela de a urmări executarea testamentului lui „Gheorghe Ispas, Ghe, zis și Petru Sandu”, de a ordona textele, de a comenta și a urmări consecințele unor atitudini ale autorului, „consemnărilor”. De asemenea, pe măsură ce complexitatea devine tot mai evidentă, romancierul încearcă să atragă lectorul în exprimarea punctului său de vedere referitor la anumite întâmplări neprevăzute ce țin de existența socială, individuală, psihică și, dacă e cazul, să descurce el însuși itele, dar numai până la un punct. În ultimul capitol, al XIII-lea, apare și o „întrebare finală”: „Copii, care dintre

• Florin Ferendino — Petunii

cele două personaje principale ale *Jurnalului unui roman* s-a aruncat din tren, în definitiv? Sau chiar autorul acestui roman credeți că s-a aruncat din tren? Nu!” Si se limpezește situația, după care este eliminat „adevăratul” autor. Cititorii, „copii”, capătă iluzia dacă nu a participării, măcar a faptului că asistă la derularea evenimentelor, atâtea câte sunt, și la rezolvarea conflictelor. Aici se găsește arta romancierului, căci altfel, cum s-a văzut, romancierul cunoaște cel mai bine evenimentele relatate. Firesc, deoarece el este într-un fel „implicat” în ele prin comentarea lor, printr-o experiență mai bogată decât a celui ce consemnează și în spatele căruia se ascunde. Jean Rousset confirmă existența mai veche a acestei strategii: „Se simulează suprimarea romancierului, care este obligat să se ascundă în

spatele realității”. Nu am nici o îndoială că Liviu Ioan Stoiciu cunoaște foarte bine numeroase aspecte referitoare la discursul românesc, la relația operei cu acest discurs. M-aș opri puțin la „romanul epistolar” pe care doar l-am amintit în prezentarea făcută la început. Locul lui este distinct în ansamblul cărții, având ca scop sublinierea caracterului nonliterar al acestor texte, și în consecință, evidențierea subiectivității ideale a expeditorilor. Romancierul apelează la romanul epistolar deoarece utilizarea convenției acestuia lărgeste orizontul cunoașterii unei anume realități. S-a folosit acum scrisoarea, căci, dacă în jurnal, abordat și el, relatarea este făcută cu mult după întâmplarea propriu-zisă și, prin urmare, memorialistul nu se mai află în mijlocul evenimentelor, în romanul epistolar distanța aceasta se anulează și, în concluzie, autenticitatea este asigurată. Evenimentele vor fi definite mult mai târziu, când naratorul se va retrage din mijlocul lor.

Acestea sunt câteva dintre tehnicile românești utilizate aici cu inteligență. Problema este că, într-o perioadă când câmpul literaturii este atât de deschis încât literatura de „consum” cunoaște un mare număr de adherenți, înțelegerea romanului este, pentru mulți dintre cititori, îngreunată, accesul fiind împiedicat și prin tăietura existențialistă ce marchează romanul. Căci **Undeva, la sud-est** rămâne, pentru mine, un roman de cert program existențialist. De aceea, organizarea romanescului este alta, cu priză la cititorul cu o conștiință modernă despre literatură, despre finalitatea ei. Într-unul din numeroasele momente de reflecție, privind sensul existenței, se întreabă: „Ce rost are tot rahatul ăsta existențial? N-are nici un rost. Dar o duce acceptabil de azi pe mâine, nu-i lipsește nimic. Are necazuri doar cu «sufletul», ce-o fi ăla”. Sufletul poate să-i dea răspuns neliniștitoarelor întrebări privind incapacitatea rațiunii de a rezolva complicatele și iraționalele meandre ale lumii. Întâlnim câteva dintre temele caracteristice existențialismului: condamnarea de a trăi într-un contingent fără putința de a-l transcende la singurătate în pofida unor aparențe de relații sociale, incapacitatea de a înțelege și de a se face înțeles, de a cunoaște și a transmite, a comunica, de unde și senzația că lumea îi este absolut străină, conștiința că nu poate fi om cu adevărat decât prin propriile sale acte. Consecința este alienarea omului și un mod aparte de a trăi prin intervenția straniului într-o lume „normală”, a fabulosului în ceea ce poate fi considerat tern — și toate acestea din perspectiva mai multor modele de verosimilitate. Ghe traversează și el mai multe spații — Gheorghită, cum am spus, e o reîncarnare a lui Ghe — din care dispăre în mod misterios, încearcă mai multe căi de acces și de înțelegere a realității: prin crimă, ritual al jertfei, apte să-i faciliteze accesul la realitate, stabilind un nou raport cu Dumnezeu, prin scris, prin credință și prin iubire. Aceasta din urmă pare să fie singura cale posibilă, deoarece ea îl aduce pe *celălalt*, cu care se alcătuieste cuplul, se teme începe și se înmulțește lumea, relevându-i-se necesitatea. Confesiunea, iluzoria angajare în evenimente, imposibilitatea stabilirii unui raport durabil între *eu* și *celălalt*, ratarea experimentelor, încercarea de a făuri destine, de a le regiza prin jocul teatral, consemnează tot atâtea esecuri. În esență, anularea șansei de relație cu *celălalt*, relație durabilă, se convertește în scepticism, temă esențială a existențialismului privit drept curent literar, și sfârșeste inevitabil în moarte. Tot în linie existențialistă poate fi explicată și moartea multora dintre cei ce au avut relații cu Ghe, fiindcă încercarea de a stabili legăturile sunt însoțite de blestem, de moartea celorlalți, de o accentuare pronunțată a singurătății, a eternizării ei, de care nu poate scăpa decât prin moarte. Este punctul ce îl desparte de existențialistii „clasici”, ei privind condamnarea la viața eternă ca pe o moarte veșnică. Opțiunea aceasta poate fi găsită în abordarea demistificatoare a unui timp care se autoclamează ca dător de speranțe. Este un timp bolnav, măcinat de războaie, de destine individuale aberante, de minciună cu aparență de adevăr, caracterizat de dubla gândire, una ținând de iluzoriu, cealaltă de realitate. Alienarea, pierderea esenței individului, este dublată de absurd. „Într-unu-s doi”, spune și subtitlul, exprimând o prelungire a unei existențe dramatice anterioare, aflate **Undeva, la sud-est**. Ironia și aciditatea, jocul măștilor nu atenuază tensiunea, nu abandonează tema crizei individuale și colective, ci doar supune materia demonstrației atent concepute.

antologia T.

ARTHUR
PORUMBOIU

steaua impură

Ah! totu-i o Limită. Un mercur ce urcă numai până la punctul terminus — de-acolo sufletul se îngroapă-n azur și nu mai are contur! Acolo-i pierdut, dar reîntors pentru totdeauna în sine, cum din haos întâile lumine. Pe chipul său și pe umeri colinda-vor snopi de raze ca briza pe arborii sumeri. Fi-va viu! Totuși mai sus de sine trăiește *limita* ce îl absoarbe. Oh! mecanismele oarbe declanșându-se cu ură! Limita este steaua impură, unde locui-vom cum în crengile tari Absalom

când tu lovești

Când Tu lovești în mine, Doamne la cine să cer ajutor? Sunt asemeni unui cocor din stolu-i smuls.

Și aspre toamne Îi ard aripile-n Apus. Când zarea mă aruncă-afară, ar ajuta o clipă plânsu-mi? sunt ca un bulgăre de ceară topindu-se în trista seară lângă o mască funerară. Redă-mă Doamne mie însumi — nu m-arunca din timp afară!

otrăvitorii

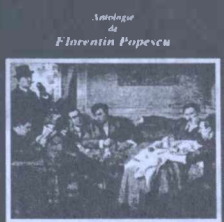
Drapați în gesturi ceremonioase și vorbe melifere ei se strecoară precum mercurul în artere; și-ating tablouri, și ating pupile și pe nervii noștri trec pile încet, scârțâtor, și nu aud când tipetele ard în Nord și-n Sud, și nu-și apleacă-o mână să ridice pe cel căzut sub trăsnetul de bice — oh! mâinile păroase și le țin solemn, de parcă ar oficia-ntr-un cin; și în auz, nu orfele harpe le umblă, și nervos se-agită-un șarpe; iar Ei surdă, și se prefac că-i doare când mâinile noastre sculpează în sudoare; însă își toarnă-ncet, cu ură, pe diamantul nostru stearpa zgură.

și aspru veni vântul

Și aspru veni vântul. El era ca biciul de oțel; pe fete brumă, pe mâini brumă și vremii-adăugându-i sumă din trupurile noastre supte de mari neliniști neîntrerupte; și degetele devenind ca bețișoarele de-argint, iară pe frunți, în loc de steme, pusese vântul diademe de frig neiertător și crud. ... Și noi visam doar țări din Sud — venind cu calme, dragi coline, unde foșnesc fetele blonde, și trupurile ung lumine... Și nu sunt vânturi vagabonde — rupând necrutător din tine!

EDITURA EX PONTO

CAFENEUA LITERARĂ
SI
BOEMA DIN ROMÂNIA
de la începuturi până în prezent

Cafeneua literară și boema din
România de la începuturi
până în prezent.
Antologie de Florentin Popescu.

Portrete literare de Ștefan Cucu

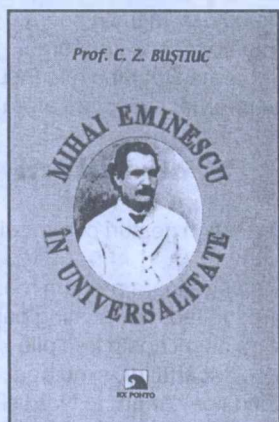
ANA ARDELEANU

Loc pentru ardori

Loc pentru ardori de Ana Ardeleanu

Mihai Eminescu în universalitate
de prof. C.Z. Bustiuc

COLECȚIA
BIBLIOTECA DE MATEMATICĂ

Viviana ENE

Lecții de
teoria mulțimilor

Lecții de teoria mulțimilor
de Viviana Ene. Colecția Biblioteca de
matematică.

Grafica cu logo de Marcela
Dumitrescu și Daniel Dumitrescu.
Curs opțional pentru clasa a IV-a.

revoltă împotriva stării de statuie

Eul ipostaziat în textele sale se definește ca „o stare de îngândurare și crini”, sintagmă care trimite la cele două coordonate principale ale tematicii din poezia sa: obsesia purității și angoasa morții.

Puritatea, ca „obsesie modelatoare”, este alcătuită din lexemele (motivele): *flori, fecioare, copil, lumină*. Poetul riscă foarte mult uzitând motive aparținând unei recuzite poetice apuse. Flori de diverse soiuri (trandafiri, gentiene, ortensii, stânjenei), fecioare și voluptatea aromelor, te întâmpină în acorduri simboliste amintind de Ștefan Petică sau de Macedonski. Totuși, din flora bogată se individualizează trandafirul, care capătă statut de suprasemn. În *Mesajul trandafirului*, acesta apare ca simbol al misterului transcendent, fiind ipostaziat ca individualitate cu centrul vital perpetuu în sine însuși: „Producea lumina-i necesară / apărându-se prin ea / de moarte”. Parfumul său este o invazie a sacrului în lume, constituind „lucrarea unor hiperborei”. Versurile: „un degetar de mireasmă subtilă / care poate era lucrarea unor hiperborei; / poate era numai răbdarea lor, / concentrate în asprele retorte / ale Trandafirului - / un pur mesaj” ar putea fi interpretate din punct de vedere alchimic, sintagma „asprele retorte” trimițând la athanor, vasul în care se săvârșeste Marea Operă. De altfel, trandafirul este una din florile preferate ale alchimistilor, cel alb fiind asociat cu faza albedo, iar cel roșu cu faza rubedo, etape în atingerea scopului suprem: transformarea omului în spirit pur. Astfel, în acest text, trandafirul devine simbolul unei renașteri mistice, a celui inițiat, în arcanele „hiperboreilor”.

Acest sens este întărit de textul *Năștere*, care pare a fi o continuare a textului anterior: „O simteam în mine / ... Năștere pură / din durere crescută ca o rădăcină-ncordată / biruind inerția lutului / ... Înflorea Trandafirul / pentru că așa îi poruncisem eu / el însuși fiul voinei mele.” Metamorfoza spirituală e văzută în manieră yoghină, ca o trezire a zeului interior prin propriile forte.

O altă ipostază a purității este copilul. *Domnule Copil* este un text ce traduce suferința pierderii candorii. Starea infantilă reprezintă o stare edenică, fără păcat. Copilul este simbolul simplității naturale și al spontaneității, dar și al energiilor vitale, căci pierderea stării infantile echivalează cu intrarea în zodia sfârșitului: „Domnule Copil, obraz de roză / luminează altă lume! / Peste pajiștile luminii mele / cad nesfârșitele brume.” În alt text, *Treispneze*, copilul devine simbolul poeziei, iar determinantul său („străvezii”) ne indică faptul că se înscrie tot în izotopia „puritate”. Poemul în sine este o artă poetică, încifrată în multiple simboluri: „sare” și „fântâni” trimit la cunoaștere, „desert” la întinderea superficială și sterilă sub care trebuie căutată esența, „domul” — la sine.

Lumina se instituie plenar în textele sale, ea legându-se în izomorfism cu puritatea. Universul însuși pare a fi izomorfism cu puritatea, fiind într-o stare de puritate translucentă: „aripile păsării sunt străvezii / încât se vede lumina răsunând în ele”, obrazul mării este o fantasmă străvezie, poezia este un copil străvezii etc.

Eul pluteste într-o placentă fotonică, ocrotitoare: „Îmi curge peste mâini / lumina calmă”, „lumina-mi sorbea chipul”. Totuși, iubirea se constituie și ca semn al morții, fiind vizualizată ca goliugiu: „Lumina învelea / sufletul și mâinile”.

De altfel, eul ipostaziat în cele mai multe texte pare a fi invadat de o psihoză thanatică, sentimentul curgerii din viitor în trecut surpând ființa. Textele în care apare o patetică respingere a gândului morții nu sunt decât meditații pe aceeași temă: „Dincolo de prezentul concret / ... / nu s-aude decât groparul de aur / pe care nu-l chem. Nu-l aștept.” Se observă multiple exerciții de acomodare cu moartea: de la împăcarea reflexă („în moarte singur voi intra”) la imaginarea ritualului funebru în care natura primește individul în bratele sale. Starea de singurătate în claustrare este tot o formă de apropiere a morții (*Singurătatea arestându-mă*). Sfârșitul terorizează ființa și atunci se recurge la rugăciuni, în speranța că Domnul va îndepărta paharul morții de la robul său. Gândul thanatic determină o autoevaluare existențială, prin care eul acceptă limitele impuse de destin, căci oricum, aventura umană se termină sub iarbă (*Mărturisire*).

Pe lângă aspectul întunecat al teoriei thanatice există în textele sale și o voluptuoasă dorință de comunicare extatică, de rezonanță cu armoniile terestre pe cale senzorială, în special olfactivă. Scăldatul în aromele câmpului, intrarea în mireasma de tei sunt moduri de cufundare în nediferențierea primordială, comunicarea cu izvoarele energiilor vitale. Exaltarea dionisiacă din *Via albastră* vindecă pentru moment angoasa morții, căci pulsivitatea vitală ale tinerilor neofiti, aspirând la inițierea dionisiacă, le inhibă pe cele distructive, thanatice: „Noi eram o ceată de inocenti, și-n înșurarea / care venea suavă, via albastră si-a deschis numai pentru / noi carnea de miere.”

Înregistrăm ca o scădere a anumitor texte exprimarea bombastică, rezultată din amestecul de

registre. Tonul general al poeziilor este unul solemn, adevându-se stărilor grave, înalte pe care poetul dorește să le transmită; în acest discurs al esențelor pure, se amestecă, din când în când, câte o expresie colocvială, fapt perceput ca o stridență. (Exemple: „oamenii umblă cu picioarele răschirite în cer”, „spațiul ce netezește / și flacăra și cărpa pentru vase”, „labele gerului umede / vor încerca să mă strângă de gât” etc.). Rarele expresii de tipul „soarecii rup focul în bucăți neuniforme”, în care semnificantul se autonomizează, sunt surprinzătoare pentru un poet adept al sensurilor ultime care repudiază ludicul mai tinerilor săi confrăți, înconotați „gândirii slabe”, postmoderne.

Textele acestei antologii exprimă o puternică vibrație de sine a unui „revoltat” împotriva pasivității, care este convins că zidirea în cuvinte reprezintă o modalitate de eludare a efectelor unui cotidian sufocant, ale unui timp devorator.

haltera cu zurgălăi

Formula propusă de Mugur Grosu se înscrie în genul ludico-ironic, fiind, la nivel formal, un demers de deconvenționalizare a retoricii discursului, iar la nivel ideatic, unul de demontare a mecanismului existențial cotidian în bună notă a canoanelor „gândirii slabe” postmoderne.

Discursul poetic este unul preponderent interogativ, insurgent, care trădează un profund inconfort ontologic. „Poveștile de viață” sunt supuse unui proces de demascare a golului aparentelor, sentimentul dominant fiind acela de precaritate a lumii: „vrei să fii bun / să mă dezlipești din fleacurile astea / ... / și dacă nu te grăbești am să-ți spun un basm: / era odată o piatră / nici prea mare nici prea mică nu era piatra aia / să zicem că era cât o mandarină dar trasă rău la față / vine unul într-o zi și-i trage un șut și ce crezi / că i-a trecut pietrei prin cap? / a crezut că / înaintează.” Sinele suferă un proces de alteritate („am dus o mână la frunte și am văzut o mână ducându-se la frunte”), pierzând sensul unei existențe superflue, goale. Schizoidismul se instituie în text prin invazia de interogații și prin natura duală a discursului (în unele părți ale sale). În acest sens se remarcă organizarea șireată a sintagmei ideatice pe două niveluri: la un prim nivel se propune o semnificație inofensivă, „familiară”, pentru ca mai apoi să se producă o sabotare a acesteia, într-o notă de absurd anecdotic ionescian: „vecinii au trecut deja pe aici au căzut / de acord să-și bată covoarele între anumite ore / apoi să le mângâie să le ceară iertare” sau „din primul meu salariu mi-am luat o / piatră de pe inimă” etc.

Reflecția, concentrată pe verbul sarcastic, secționează banalul cotidian, iar prin fanta creată se revărsă plictisul neantizant. O modalitate de eludare a sentimentului de gol existențial pare a fi găsită în erotism, căci erosul întemeiază ființa și o protejează împotriva angoasei create de perspectiva neantului: „mi-am zis că desigur mergem spre locul / din care vin toate lucrurile încât acolo firește / nu vom găsi nimic de-aceea acolo / noi doi vom umple tot locul / cu mine și cu ea de aceea la naiba sigur că ne vom iubi.”

Relația cu moartea e una specială, eul înscrind-se într-un exercițiu de thanatopraxis, prin care o îmbânzeste, căci moartea apare ca o „tanti” închisă într-o debara de la demisol sau ca o „vecină amabilă” care-i aduce „murături și dulceată la borcănele”, ambele ipostaze având o conotație erotică.

Înstrăinarea de lucruri se produce concomitent cu înstrăinarea de sine, schizoidismul fiind transformat într-un instrument de autoinvestigare. Coruperea este totală, ca în textul în care apare viziunea kafkiană a devorării creierului de către o insectă, o viziune la fel de terifiantă și brutală ca și cea dintr-un text al lui Paul Daian, cu care Mugur Grosu are în comun schizoidismul. Dar, dacă la Paul Daian, regimul imaginarii schizoid se manifestă ca alterare și dereglare a simțurilor și logicului, la Mugur Grosu este vorba mai mult de o înstrăinare programatică de realitate, prin care lucrurile sunt supuse interogației. „Ordinea de fapte (biografie)” se converteste într-o ordine de scriere (biografie) (Gabriel Mardare) și invers, într-un proces de „autotextualizare”: „ceva ca mușcarea hrănirea din sine tot mai adânc și mai avântat când am ajuns la ultima pagină eram doar schelet și oasele alea erau leocă de ferice”. Se alunecă vertiginos într-un turbon de disoluție, prin multiplicarea delirantă a ființei: „pe mine nu mă puteam zări mă căutam în oglinda din baie (...) tot mai brutal îmi scot chipul de sub celălalt chip cu forcepsul (...) doar 1000 de fete și-am obosit trisam tot mai des...”

La o lectură retrospectivă observăm o organizare inspirată a volumului, căci dintre cele șase cicluri de texte, primul și ultimul par interesate de relația cu receptorul. Celelalte apar, în mare parte, ca niște experimente ilizibile, grafomanii zornăitoare. Să fie oare discursuri sibiline care au încopiat în sine jocuri existențiale, create special pentru cei cu antene hipersensibile, sau e doar un exercițiu, reușit parțial, de dinamitare a semnelor lingvistice, în urma cărui semnificantul se autonomizează, creându-și propriile structuri? Precum se vede, receptorul însuși se contaminează de interogațiile cauzatoare de

alteritate, din textele lui Mugur Grosu.

Volumul în sine suportă o clasificare valorică onorabilă, cu condiția să eliminăm din lectură sintagme de tipul: „toti topăim în jur / cu varza mea strălucitoare de viață-n priviri”, „și tocmai asta mă înduioșează îmi face sufletul varză”, „și-a borât imediat către ea întreaga poveste”, „acum te-ai găsit? când covorul e curat? / ce naiv și așa! / la covor mă refer” etc. Dacă am psihanaliza autorul concret, probabil că am descoperi că au o profundă încărcătură emoțională, dar care nu se transmite și consumatorului acestor texte.

Haltera cu zurgălăi are ca principii poiematice „sensurile slabe” la modă: ludicul ironic, recuperarea cotidianului, intertextualismul etc., propunând cititorului un traseu de lectură incitant, lectorul fiind obligat la un travaliu de re-decodificare a mesajului de către actul de de-banalizare a clișeele verbale prin inserarea lor în sintagme ideatice autoreflexive.

CARMEN ȘERBAN

Cartea Rodicăi
Zane, Marin
Preda

monografie
(Editura „Aula”,
Brașov, 2000,
colecția „Canon”)

nu aduce nimic nou în procesul de receptare și interpretare a operei autorului **Morometilor**, ci își propune o sistematizare a acesteia pe trei paliere (I. *Marin Preda — un loc între clasici*, II. *Marin Preda despre literatură și roman*, III. *Antologie comentată*), la care se adaugă capitolele *Dosar de receptare critică* și *Date bio-bibliografice*.

Dorind să evidențieze că în creația lui Preda raportul rural-citadin e o opoziție depășită, autoarea afirmă: „Marin Preda pune universul creației în relație cu universul existenței cunoscut în mod nemijlocit de scriitor” și „Fie că este țaran, ca Ilie Moromete, fie că este intelectual, ca Victor Petrică, eroul acestui scriitor trăiește existența printr-un efort dramatic de a medita relația dintre structura sa lăuntrică și realitatea istorică a timpului său.” (p. 7,9).

În cazul subcapitolului *Specimenul exemplar al romanului citadin*, se reamintește că modelele literare pentru prozatorul născut la Siliștea-Gumești au fost Tolstoi și Dostoievski, precizându-se că mediile umilților, ca și „oamenii care au fost nevoiți să suferă foarte mult, ajungând la disimularea vieții sufletești” (p. 10) amintesc de personajele celui de-al doilea scriitor rus.

Novelistica lui Preda — comparată de unii critici literari cu cea a lui Rebreanu — prilejuieste autoarei cărții de care ne ocupăm reproducerea sau rezumarea opiniilor câtorva voci critice autorizate: „Dimensiunea analitică a scrierilor de tinerete a lui Marin Preda se impune, din punctul de vedere al lui Eugen Simion, alături de o altă dimensiune: componenta stranie...” (p. 15); Nicolae Manolescu, „în analiza primei vârste a romanului românesc, doricul (în *Cartea lui Noe*, Editura „Minerva”, București, 1980 — n.n.), propune o altă perspectivă (...) nu este vorba de dimensiunea inedită a observatorului vieții rurale (...), ci de o schimbare de atitudine a naratorului...” (p. 15). În prefața la volumul *Marin Preda, Scrieri de tinerete* (Editura „Cartea Românească”, 1987), Ion Cristoiu atrage atenția că „în proza scurtă publicată de Preda între anii 1942-1948, se produce confruntarea a două direcții: una a misterului abisal, a „neliniștilor” lăuntrice (de unde și titlul prefetei), cealaltă, a normalității și echilibrului interior” (p. 16).

Fără a fi bine motivat, subcapitolul *Risipitorii, Intrusul, Marele singuratic — trepte ale identității scriitorului* reține atenția prin câteva observații despre romanele amintite, aceste observații fiind sprijinite tot pe opiniile criticilor. Spre pildă „Noutatea «experimentală» pe care o aduce romanul (*Risipitorii* - n.n.) (...) ține mai ales de spargerea narațiunii prin eseu și tehnica de construcție a personajelor prin «prezentarea unei serii de adevăruri succesive, complementare sau contradictorii» (Eugen Simion.)” p. 23. Despre *Intrusul* se opinează că „focalizează un singur erou, un eșec, «este un erou al timpurilor moderne, în care noțiunile învingător și învins nu mai exprimă exact o realitate logică, ci, adesea, una răsturnată.»” (*Marin Preda, Creație și analiză*)” (p. 24), iar despre *Marele singuratic* că „este un roman al fiului, este întâlnirea temei povestitorului prin întoarcerea la universul biografic.” (p. 25).

Din capitolul *Antologie comentată* reținem considerațiile referitoare la începutul și sfârșitul volumului întâi al *Morometilor*, metoda de citire a acestora fiind sugerată de o tehnică a lecturii, propusă de academicianul Eugen Simion în *Scriitori români de azi*, I, (Editura „Cartea Românească”, 1978, p. 408): „Citate împreună, începutul și sfârșitul se semantizează reciproc. Chiar dimensiunile lor sunt semnificative, în raport cu forma afirmativă și negativă a propoziției despre timp. În final, această propoziție are o poziție diferită în comparație cu incipitul: este în poziție terminală în final, având rolul de concluzie. În incipit, propoziția despre timp este interogativă ca

subordonată într-o frază; în final, este o propoziție independentă, ceea ce o face mai percutantă.” (p. 49).

Deși e reproducă scena unei Morometii (de la începutul volumului întâi), aceasta are parte doar de câteva observații de ordin general, cu toate că s-a vorbit de valoarea anticipativă a acesteia, prin felul cum stau la masă membrii familiei: „Scena unei este și ea un moment din existența țărănească, investit de scriitor și cu mărcile unui ritual prin descrierea felului în care erau dispuși în spațiu membrii familiei cu prilejul mesei.” (p.52). De aici, trebuia pornit comentariul, de la locul unde stăteau la masă Morometii. Din prezentarea autorului, reiese limpede rolul de *pater familias* al lui Ilie Moromete: „... stătea parcă deasupra tuturor. Locul lui era pragul celei de-a doua odăi, de pe care el stăpânea cu privirea pe fiecare.” Statutul de veșnic răzvrătiții al celor trei fii mai mari, care plănuseră să fugă de acasă, este reliefat tot prin precizarea poziționării la masă: „Cei trei frați vitregi, Paraschiv, Nilă și Achim, *stăteau spre partea din afară a tindei, ca și când ar fi fost gata în orice clipă să se scoale de la masă și să plece afară.*” (s.n.). Acestor aspecte esențiale pentru înțelegerea relațiilor dintre membrii familiei Moromete, Rodica Zane nu le dă nici o explicație.

În subcapitolul *Planul simbolic în structura romanelor* (din cadrul capitolului *Antologie comentată* — căruia mai nimerit ar fi trebuit să i se spună *Antologie de texte comentate*), Rodica Zane se opreste doar la *scena tăierii salcâmului* (partea I, capitolul al XII-lea, din volumul I al romanului *Morometii*) și, după ce o reproduce *in extenso*, se mulțumește să citeze comentariul lui Eugen Simion — e drept, pertinent — din volumul I al cărții *Scriitorii români de azi* (ed. cit. p. 424). Asta da comentariu pe text făcut de doamna lector universitar la Facultatea de Litere a Universității din București! Noroc că au fost alții care s-au aplecat cu răbdare asupra textelor prediste. Ce ar mai fi antologat doamna lector dacă nu se găseau acele comentarii?!

O singură observație mai acătării e făcută referitor la predispoziția lui Ilie Moromete de a comenta evenimentele și / sau replicile preopinivilor: *comentariul*, „se face în două moduri: unul public, în „scenă”, în fața celorlalți, altul, în gând, în singurătate. În prima categorie se înscriu episoade ca acela al relatării despre familia lui Traian Pisciă sau comentariile asupra articolelor și a știrilor din ziare, din a doua categorie, monologurile interioare ale lui Moromete.” (p. 73). Pentru primul mod adus în discuție, Rodica Zane citează faimoasa *scenă a discuției din poiana lui locan*, dar nu o comentează; nici măcar nu reproduce observațiile, bine argumentate, ale lui Eugen Simion (din a cărui carte — *Scriitorii români de azi*, I, a tot citat). Deși amintește de relatarea vizitei lui Ilie Moromete făcută acasă la cizmarul Traian Pisciă, Rodica Zane nu suflă o vorbă, desi acolo Moromete se manifestă atât ca *regizor*, cât și ca *actor*, dar și ca un excelent *narator* ce are patima *logosului*. Pentru al doilea mod de a comenta evenimentele, sesizat ca fiind caracteristic lui Ilie Moromete, s-ar fi convenit citarea și — ce să-i faci — comentarea *monologului interior al protagonistului, la hotarul lotului de pământ*. Acolo se desfășoară momentul culminant al crizei lui Moromete. Drama lui — precizăm noi — nu e una de ordin economic (faptul că fugindu-i băieții cei mari cu caii și oiile, va trebui să vândă din pământ, pentru a-și plăti rata la bancă și „foncierea”), ci de ordin moral. Are sentimentul culpabilității. Durerea lui Moromete vine dintr-un simț acut al paternității rânite. Pe Ilie îl doare că timpul pe care-l crezuse răbdător și lumea ce o privea ca pe un spectacol ascunsese realitatea: înstrăinarea fiilor mai mari, ce a culminat cu fuga acestora de acasă.

Pentru un elev de liceu sau un student la Litere, interesați de evoluția lui Ilie Moromete (câci romanul *Morometii* este inclus în programa școlară), ca și pentru un iubitor al operei lui Preda, cartea Rodicăi Zane este o *monografie ratată*!

CONST. MIU

De îndată ce deschizi volumul de poezii al lui Sergiu Adam (*Scriitori din țara cocorilor albi*, Editura „Eminescu”, 2001) este greu să nu remarci permanenta oscilare a eului poetic între doi poli, de forte egale fiecare, în câmpul său de acțiune.

Este vorba de două valențe auctoriale ce induc traseul poemelor de la poetul artizan la poetul inspirat. M. Dufrenne, în *Poeticul* (Editura „Univers”, București, 1971), arată că se poate vorbi de un poet care se situează la originea poemului și de un poet înglobat în poem. Se naște astfel o dualitate poet poetizat-poet poetizat care este foarte pregnantă în poezia lui Sergiu Adam.

Ca poet artizan (nu în sensul de poet parnasian, ci de poet ce-și supraveghează textul pentru a-l adecva cât mai mult la ideea pe care vrea să o exprime), Sergiu Adam se dovedește foarte exigent în scriitura sa, astfel încât imaginile sunt construite clar, armonios și cu migală. Acolo unde avem de-a

face cu o anumită obscuritate, aceasta este intenționată și nu face decât să sporească imaginea holistică a fiecărui poem.

Există și poeme în care poetul nu se mai distanțează de obiectul poetic, ci trăiește și scrie în identitate cu acesta. În aceste cazuri, chiar dacă putem vorbi de un poet artizan, atent la forma poeziei (de fapt, în cazul lui Sergiu Adam, aceasta rămâne o velență *sine qua non*, ea părând intrinsecă ființei poetului), ceea ce predomină este trăirea estetică și o imaginație cu o dinamică uluitoare.

Această bivalență auctorială nu se activează separat, ci coexistă după cum putem observa, de exemplu, în poemul *Tablou cu bătrâni*, unde sunt alăturate două imagini: una ce-i aparține poetului poetizant („În palida lumină-a zilei / Bătrânii satului treceau / Încet și gârboviți de vreme / Și-albiți de pulberi reci, astrale”) și o alta a poetului poetizat, incapabil de distanțarea de obiectul poetic („Și depărtându-se-mi păreau / Ca un amurg de catedrale”). Ce-a de-a doua imagine este declansată de îndepărtarea bătrânilor, care îi trezește eului poetic frica ilustrată de o angoasă obscurizare a simbolurilor religioase („ca un amurg de catedrale”). Vedem cum dintr-o simplă imagine (de la percepție) se ajunge la interiorizarea acestuia (la a percepție).

Sunt însă și câteva poeme dominate de privirea interioară a poetului poetizat și unul dintre acestea este cel intitulat *Levitatie* și care conține pasaje ce surprind (și nu este un clișeu de limbaj) intelectul dar, mai cu seamă afectul lectorului: „Nemișcat privești în urmă / Ca în viața altcuiva” sau poeme (ca de exemplu *Solitudine*), unde alături de umor („Toni frizerul (...) / Joacă table de unul singur / Și-ntotdeauna câștigă celălalt”), este prezentă ipostaza unui eu poetic marcat de propria-i viață ce capătă, prin compararea cu o lumânare, o valență thanatică („Contemplu, ascult, memorez / Si viața mea pălăie stins ca o lumânare veghind, / Noaptea pe deal, / Taina unui mormânt”).

În unele poeme, într-o descendentă blagiană, avem în față un univers desacralizat a cărui prăbusire este ireversibilă și totală, cuprinzând chiar și bolta cerească: „Vastă cupola se sparge deasupra, / Cerul se năruie-n dangăt flămând” (*Fantezie de iarnă*). De o deosebită poeticitate sunt versurile din poemul *Pentru ca arborii, versuri ce fac dovada forței trăirii estetice*: „Pentru mine anume cerul ți-a dăruit răsuflare (...) La fel cum a născocit păsări / Pentru ca arborii / Să nu se simtă singuri / Noaptea în somn”.

Ipostaza maximă a poetului artizan o avem în poeme precum: *Baladă, O singură frunză* sau *Ancore*, în care intenționalitatea auctorială este vădit îndreptată spre poezie văzută ca meșteșug mai mult decât ca stare inspirată.

Poetica lui Sergiu Adam este în primul rând una a amintirii, a ipostazelor revelate de memorie, și nu una a urmăririi obiectului poetic (ce i-a declansat reveria) în sine. Amintirile se perindă într-o derulare de clișeu cinematografic în care una, odată ivită, determină apariția alteia. Este, putem spune, mai mult o poetică a reveriei controlate conștient decât una a reveriei inconștiente și de aici abundenta imaginilor statice. Un exemplu în acest sens este poemul *Jurnal*.

Un inedit poem este cel care este adresat chiar lectorului — *Zilele, nopțile* — printr-o formulă directă, guvernată de aceeași amărăciune (destul de prezentă în poezia lui Sergiu Adam) a conștientizării efemerității clipei umane și a desertăciunii pozițiilor celor mai înalte în care se poate situa un om: „Spiriți și putreziciune / În obscuritatea aceleiasi secunde, / În abisul aceluiași trup — / Al regelui sau al cersetorului / De la poarta cetății”.

Două poeme — *Liturgică* și *Testament* — sunt de o certă valoare, ele putând rezista analizei (sau pretențiilor) oricărui lector (avizat sau neavizat, bine intenționat sau nu), și acest lucru se întâmplă datorită unor valențe ale condeiului lui Sergiu Adam activate mai rar, cum ar fi: trăirea în poem, privirea orientată spre interior, sau, altfel spus, poetul poetizat, dominat de trăirea unei reverii de tip bachelardian.

Datorită acestei reverii, în *Liturgică*, imaginile sunt construite la limita dintre conștient și inconștient, printr-o trăire liminală cu ajutorul căreia poetul reușește să redea imaginea unei lumi a Tăcerii. Aceasta conduce la un paradox deoarece este o lume statică ce-i declanșează un sentiment de neliniște: „Doamne, pe-atâta-ntunerice / Parcă m-as teme să mor”.

În *Testament* conținutul este încărcat cu conotații filozofice și religioase într-o formulă concisă și succintă de sentință antică, surprinzătoare fiind puterea de sugestie a celor patru versuri ale poemului: „Și pe tine te așteaptă / O lumânare de căpătii. / Important este cum ajungi acolo. / De ce uiți?”

Vom încheia arătând că există în poezia lui Sergiu Adam câteva constante tematice precum: predominanța câmpului semantic al obiectelor cosmice (soarele, stelele, cerul), tendința de a încheia poemul cu un aforism, o cugetare sau o întrebare retorică (un exemplu îl reprezintă poemul *Prea devreme*: „Doamne, prea devreme, prea devreme / Un copil în moarte se uita”) sau ocurrenta repetată a motivului călătorului.

MARIAN FLORICEL

vivisecții

BALADE ȘI ANTIBALADE

Nu știu dacă după lectura acestei cărți cu un titlu provocator-prozaic, *iar bianca sta-n alex*, apărută la Editura „Marineasa” din Timisoara, se poate conchide, cum anticipează tânărul autor Alexandru Potcoavă, că „în literatura română de ultimă generație se întâmplă ceva”. Dar încă de la prima ochire, oricât de severă, te convingi repede că te afli în fața unui debut în poezie asupra căruia se cuvine să zăbovesci.

O lectură atentă, chiar repetată, nu ți se oferă cu „descoperiri lirice” fără precedent. Conștiința, dimpotrivă, că se întâmplă ceea ce se întâmplă de obicei la un debut; tânărul în cauză, ca și alții dintr-un sir de generații succesive, are obsesia de a scrie cum n-a mai scris nimeni până la el. El propune cititorului niște rapsodii erotice, dar este obsedat în același timp să împingă parodic spre ruină convențiile tradiționale ale genului. Și tot ca de obicei, asemenea tentative de a „revolutiona” poezia se înscriu bine mersi pe traiectorii pe care s-au lansat alți poeți omologați deja. Aș sugera, de pildă, cititorului cărții lui Alex să-și amintească baladele lui G. Topârceanu, unele ironice sau satirice, unde se deslășesc destule încercări de ridicare a derizoriului la înălțimea tensiunii și a emoției lirice.

Una peste alta, se înțelege, „proiectul” tânărului autor se înfiripă sub egida *baladescului*; dar așa cum pare-se a se edifica acum, după cum crede Virgil Nemoianu (în *Patru trepte ale baladei*), când baladescul se dovedește a fi învins de chiar „dimensiunile sale lăuntrice”, lirismul așezându-se pe „liniile de forță ale unui *cadru* și ale unui *eveniment* care nu mai există”. În absența subiectului fantastic și legendar atribuit tradițional baladei, coborârea în cotidianul existenței pasiunii lui Alex pentru Bianca, se face în registru senzual-ironic. Poetul începe prin a pune un semn de egalitate între lumea prozaică a orașului (Reșița) pe care îl străbate zilnic și existența miraculoasă a trupului iubitei (până la identificare; una erotică). Sunt evocate în acest scop basmele (cu un „Făt Frumos în rol negativ”) și Odiseea („întoarsă de nevoie”). Cadrlul mitic este însă formal evocat și tot timpul surpat de sarcasmele unei notații directe de-un prozaism împotmolit uneori într-un limbaj golănesc-băscălios, abia suportabil.

În povestea de început a dragostei lor poetul și-amintește cum Bianca trecea zilnic pe strada lui și cum el se grăbea s-o ajungă din urmă, „dar nenorocitele alea de blocuri / se tot îndeseau înaintea mea / de parcă ți-ai fi aruncat în spate pieptănul / tău albastru din plastic fermecat”. În goana lui pe urmele Biancăi „o mașină de pompieri groaznic de roșie” se asociază culorii rujului ei de buze; iar o gură de canal în care era să cadă i-amintește de oglinda ei „cea mică și rotundă din poșetă”. Îndrăgostit rău ochiul poetului vede în fiecare detaliu al orașului, oricât de prozaic, o parte din trupul iubitei (pe ideea că *Wherever you are*): „deși mai mici / ochii tăi sunt mai albaștri / decât stâlpii funicularului / deși mai rotunde și chiar mai înalte / cosurile combinatului siderurgic nu / poartă ciorapi de culoarea cârnii și / nici n-or ajunge vreodată la buzele mele / așa cum o fac au treabă / n-au treabă picioarele tale / deși mai mari / sânii tăi sunt lipsiți de zăcămintă / metalifere uneori mai mult decât / pectoralii banatului montan / chiar dacă și unii și alții / nu-si vor găsi niciodată un / halat de baie pe măsura lor” (*reșița & mon amour*). Unda ironică abia dacă salvează ciudata analogie, mereu pe muchie de cuțit, având ca tintă parodică textele proletcultiste de altă dată semnate de Anatol Baconsky sau Dan Desliu.

În altă parte (*eu bianca & reșița by night & by sight*) osmoza dintre trupul iubitei și cel al orașului, în același registru parodic, devine șocant-erotică și grotescă, dar nu lipsită de un anumit farmec sub aspectul îndrăzelii poetice: „a trecut pe lângă noi un autobuz / semn că undeva în / jurul nostru e seară / și-ntr-adevăr se vede după / sânii tăi că e seară undeva în jur / atât cât țin ei de întunerice / mai ales acum când / sfârșurile cât niște lămpi publice / îți sfârșăie calcinate și sparte sub suțienul / negru / așteptând între ele sexul meu cape / autoscara de la iluminatul stradal / să le lipească și să le bage lumină // a mai trecut pe lângă noi un autobuz / seara e din ce în ce mai noapte / de sânii tăi se apropie autoscara / sfârșurile tale pălăie și se aprind”.

Din dorința de a submina cu orice preț așteptările cititorului, poetul abuzează uneori de imagini în care erosul ia o turnură excesivă, nu știu

NICOLAE MOTOC

cu ce consecințe valabile estetic, ca în *miau* (poezie cu o pisică și un motan în care bianca și alex apar doar în ultimele versuri): „o pisică roșie-verde / și cu torsul de femeie / care pubisul și-l pierde / și-n el gaura de la cheie // se plimba pe galben-movuri / cu picioarele-n perechi / devastând cuminiți alcovuri / dându-le limbi în urechi // mozulindu-le cu coada / mirosind pe epidermă / ca să i se crape noada / albă până-n gât de spermă”. Degajarea ironic-sarcastică se însoțește nu o dată cu propoziții care rămân departe de țelul lor secret, acela de a produce surpriza emoției izvorând de acolo de unde te aștepti mai puțin: „distanța dintre noi era / o linie însemnând o infinitate de puncte / iar în infinitul tindeea în seara aceea la zero / și asta în timp ce mă străduiam / să par interesat într-o discuție / despre clătite cu gem și sărutul pe / obraz / singurile lucruri pe care un amic / le poate face cum trebuie” (*punctul 3 — a fost o dată*).

Cochetăria aceasta cu limbajul diurn, de pe stradă, merge din păcate prea departe când este tentată să-și asocieze formele buruienose de limbaj argotic, golănesc. Dintr-un dicționar al preferințelor poetului n-ar lipsi: *a îmbârliga, a lipăi, a fi de fazan, a avea un sân-marfă, a te băga în cineva, a mozoli, a buli (Ulise o bulise), a aduna la un loc tot look-ul, clopotniță-priapistă, boarfă* (despre femei), *cel mai nasol, clitorisul ceasului*, șamd. Apelul la astfel de expresii nu este întâmplător; el nu explică sau justifică doar intenția tânărului de a „înnoi balada”, ci ne sugerează o carentă importantă a lirismului său. Și pentru a o numi ca atare as prefera să folosesc cuvintele lui G. Călinescu despre poezia lui Topârceanu: „Tensiunea lui fantastică și vocală este scurtă. Poetul are emoție fără îndoială, dar după câteva descărcări lirice nu mai găsește alte cristalizări. Tocmai *artistule* sărac, adică fără mijloace variate, mereu proaspete, și ceea ce te izbește e tocmai banalitatea”.

Sărăcia expresiei se însoțește cu absența semnificației lirice ca în *noi și un portar care poate fi și sofer, în negru, în corsosau în linia 18*, cumulând un sir de secvențe cotidiene, rareori inviorate de câte un detaliu picant (cum ar fi descrierea discret mirositoare doamne din troilebuz care stă lângă poet „cu o cruce de gât și cu o sacosă de ceapă / între picioare”). Prozaismul și vulgaritatea triumfă adesea în vecinătatea metaforei porno, ca în *antreu*: „ultima oară când ți-am văzut / sexul sădeai roșii în el / cu o viteză preasonică și-o / gălătușă rasă la buze / ușor obosită de efortul / masticator al răsadurilor”. Dar „capodopera” unor astfel de texte, impresianantă prin aglomerarea detaliilor erotice și „strălucitoare” prin absența unei exprimări cât de cât decente, este piesa intitulată *ginecolaj*: „uneori în pantofii vecinei de la trei / îți aud pașii cât niște funduri de grei / și chiar locul unde te mănâncă de vrei / la ușă atarnă amantii blociorându-se-n el / și vor rămâne trei întreaga noapte / te-or mulțumi aproape peste poate / te vor înghesui-n ciupercile netoate / te-or limbui cu limbile croate / din sânii tăi cu sfârșuri verzi pătrate / vor trece-n sticle volcata de lapte / și o vor bea cu gânduri nespălate / și te-or trânti atât cât ești pe spate / răzând suflecați cu totul până la coate / ne pare rău nu cumpărăm sticle sparte / dar fericiti primim pe cele ciobite foarte / chiar dacă-n cazul tău forjate / sub firele de păr atent rămăte / prin buzele-ți amirosind scurmăte / de cetele de limbi până-n dinti înarmate / prin buzele-ți unse ca niște roate / te vor pătrunde osiile crăpate / ce-n zori le vei lăsa la locul lor curate / ca ieșite dintr-un templu cu uși ampleantate / plus alte ieșiri și intrări cu dungă călcate / din care ies sucuri și beri creponate”. Se observă, de asemenea, monotonia rimei și faptul că expresia se poticnește la tot pasul, iar metaforele n-au pregnanță.

Dincolo de astfel de scăderi, se poate spune că debutul tânărului poet din Reșița se remarcă „printr-o scriitură dezinvoltă, deschisă deopotrivă delicatetii și frivolității, devoțiunii și caricaturii”, cum exact îl caracterizează Al Cistelean într-o scurtă prezentare pe coperta cărții. Dacă dintre schelăriile pe jumătate prăbusite ale acestei construcții poetice îndrăznețe nu și-ar scoate din loc în loc capul fantomatic romanța de mahala, m-aș alătura cu dragă inimă opiniei criticiiului de la *Vatra* care în același context afirmă: „Proiectul e în egală măsură rapsodic și parodic; tradus în senzual, sentimentul se exaltă într-o profană *Cântare a cântărilor*, ridicând derizoriul la pasional și imnic”.

IULIA PANĂ

afecțiune în zi de primăvară

Era „fancy” să scrii la vechea masină de scris
...așa ca a mea ... să-ți imaginezi că lumea stă
pe câte o clapă
și așteaptă să o bagi tu în joc, în pagină, în
poveste.
Departe... senzația... aproape... întâmplarea
Eu, de fapt făceam curat într-o zi de primăvară,
mașina zăcea într-o cutie
Și dintr-o dată a început să tacăne... în timp ce
Sting, zicea, is fancy to be a writer...
Și mai erau și băiet de cartier care, sincer, „așa
mă sperie”

Cu apetența lor pentru violență...
Deasupra mea stau zugrăvite icoane... colaje
din ceară, miere

Aghiazmă și nori...
Mașina mea de scris și descris războaie din mici
apartamente de bloc sau garsoniere
... a obosit... își bate singură epitaful... clapele
se lasă gri peste câte o literă
ciobită, cu resemnare, banda și-a pierdut
cerneala.

de unde să iau pentru lume atâta milă —
(compasiune)

zbang! ziua asta s-a trântit peste mine cu pielea
rece, cu stropi

de apă tare...
ca un trup dus la reparat... nu mai răspunde
dar trupul tăcerii?
afecțiunile mele în zi de primăvară
când restructurările interioare
cer var și tencuială sunt din ce în ce...
durerea albă s-a întâlnit cu cea albastră...
și îmi șifonează o imagine roșie ca o rochie.
diagnosticele mele se sfătuiesc... fac schimb
de cuvinte

folosesc un limbaj «tomapa»...
din pagini coboară mici larve... într-o
zi de primăvară afecțiunea mea uriaș încalecă
asasinul

din mine...
și ce „fancy” era să-ți mai stăpânești vechea
mașină de scris.

femeia-pană

Fluturată, zburliță, uzată
Înfipțată în fiecare bucătică de hârtie
Purtată trofeu la pălărie
Femeia-pană se încapătâna să fie
Un simbol — o filozofie, despre
Arta de a străluci în lumină,

Asta nu o împiedică să fie tot mai des răsfățată
Ea, să fie plimbată pe-un buric pe o frunte sau
chiar pe o fesă
Se albea când din prima ofensă ajungea să
ungă cu ulei

Cozonaci și budinci
Aruncată apoi la pisici.

Dar când el minunat trubadur, poet stăpânit de
fantasme și
Sex... o transfigura în poeme și într-un sonet...
devenea

O frumoasă și trupeșă femeie din carne și sânge
pulsă

Atunci când o desena stăpânit de un tremur pe un
colț de

Hârtie... și ce armonie când glasul-i dulce o boteza
cu nume de pasăre
Răpitoare, era oare acvila?

În camera strâmtă, ea se lătea și aerul îmbăcșit o
umplea de atâtea spaime
La gândul că i-ar smulge din haine ultimii pufi...
câtă inocență

Care rima cu decentă... și totuși... nimic nu
conta... în fața unei tentații
Un mic vârtej o ridica, plana și în incantații de rit...
poetul

Prea beat să remarce, o poseda...
Stânjenit dimineata... o aduna pe-un fâraș —
femeia pană...
Semn ancestral și savant al unui mister uriaș.

lumea adormea sub pleoape de răs

trupul meu adăpostea un anume miracol —
la început
mi se părea că lumea adormea pe brațele și pe
pântecul meu
când... și dintr-o dată m-am prăbușit... ca un
efect de proiecție.

Apoi cu chingi răsucite m-am ordonat
Și pagini pline de povete, rețete de viață
Decretau ce culoare are imaginația mea:
un
Cap

de miel rânjind în fereastră.
Nemilos îmi strangulam propozițiile
Zile mângiate de ură, nopți drogate, ameteite
Violate
În care nu mai făceam dragoste...
luptam ca, învinși, într-un labirint în care
Peretele de sticlă — tăia fetelor
Trăsăturile — simple măști confecționate
De sărbători.

Mi s-a părut că lumea adormea pe brațele
mele
Și parcă n-ai ști că totul urla de durerea de dinți
Definiția scurtă a chipului sfânt
Satisfacția, putrefacția cuplurilor răstignite
În povești și nuvele

de parcă nu ai ști cum am crezut și noi că am
adormit lumea... într-o singură zi
Tu stăpân peste armate întregi de orgasme, eu
alături de tine falsă regină
Lumea era mai trează ca mine și nopțile reci mă
goleau

De iubire:
ce oare?
o piele de miel ... acoperă ușa
... curele mai late decât la început... catarama
lucioase, dureroase
ce urme... tipare frumoase
în pânțele... mingii de aer, baloane de carne...
minciuni

amăgiri delicioase
au venit zile jengoase în lumea plină de noi și alții
ca noi
cât noroi, câtă luptă și cruntă ... s-apari minunat
în fotografia
de nuntă.

1. De câte ori răscolesc și vreau să pun puțină
ordine în amalgamul de imagini și impresii
sedimentate în memoria mea, incursiunile
avansează și se opresc de fiecare dată la perioadele
petrecute pe tărurile mării.

Constanța nu este pentru mine numai fundalul
unui întreg film de memorări afective, ci, mai ales,
orașul care, după ce am părăsit vatra bucolică a
satului, m-a fascinat prin individualitatea lui citadină,
de un caracter extrem de original. Consider un
adevărat privilegiu faptul de a fi avut sansa să devin
elev de liceu aici, deoarece Constanța îmi oferea
posibilitatea să iau contact, dintr-o dată cu un univers
pe cât de variat și activ, pe atât de atrăgător și de
instructiv, unde un tânăr avid să cunoască tentațiile
civilizației și culturii putea să se scalde cu pasiune și

de tânăra Constanța se mulțumea a fi „capitala”
provinciei „sale” de la marginea mării. Marea tutela ca
o cunună de azur întregul ansamblu edilitar. Indiferent
de unde porneau, din fundul mahalalelor sordide cum
erau Oborul, Coiciu, Anadalcioi sau Tăbăcării, toate
străzile, aliniate paralel, de la vest spre est sau de la
nord spre sud, se terminau brusc la malul mării. Acest
mal, cu peretii lui drepti sau cu prăvălitiile năpădite de
buruieni, constituia peisajul cel mai plastic, pictural
vorbând, al Constanței. Din vârful lui, marea se vedea
până departe în zare, tandră și languroasă în zilele de
vară, așa cum o cântă poetii, sau răscolită, iarna, de
cumplitele furtuni ce-i dădeau o înfățișare de ființă
groaznică și infernală, așa cum o cunosc navigatorii.
Fiindcă am locuit câțiva ani într-o casă de pe strada
Smârdan, de unde o vedeam de dimineață până seara

PERICLE MARTINESCU

SCURT MEMORIAL TOMITAN

dezinvoltură în ambianța lor modelatoare. Constanța
nu era un oraș oarecare. Marea, cu mirajul ei etern,
plaja, portul, viața cosmopolită de pe străzile centrale,
istoria sa, mai depărtată sau mai apropiată, populațiile
diverse ce conviețuiesc aici și, mai presus de toate,
confruntarea aceea ostentativă dintre pitorescul
implantat la temelii sale și o sete de modernizare
rapidă dădeau acestei citadele, cu precădere în prima
parte a perioadei dintre cele două războaie, un impuls
spectaculos, de un farmec deosebit, menit să o scoată
din anacronismul legendar în care zăcuse de atâta timp.

2. La liceul din Constanța am urmat numai
primele patru clase.

Liceul „Mircea cel Bătrân” era o instituție de
învățământ ce se bucura de un bine meritat prestigiu
și era, atunci, singurul liceu românesc de la țărmul
mării. Elevii — proveniți din pătri sociale diferite, de
la fii de hamali până la coconi de bancheri și mosieri
și de naționalități diverse: români, greci, armeni, turci,
evrei etc. — erau ei înșiși veritabili copii ai mării, căci
aceasta prezida toate zburdălniciile și bucuriile lor în
afara programului școlar. Până și imnul liceului,
compus pe muzică și versuri de câțiva elevi mai
inspirati, exprima suverana prezență a mării în
invocarea idealurilor ce-i animau pe tinerii învățăcei
constănțeni: „Zburați spre alte zări / Voi ce purtați în
suflet doruri sfinte, / Vă înfrățiți de același gând fierbinte
/ Ca valul înspumatei mări...” etc.

Dar nu numai societatea colegilor de liceu era
frumoasă la Constanța. Am avut acolo și profesori
eminenți, cărora le păstrez — ca orice om care a fost
cândva elev — nesterse și pioase imagini în memoria
sa. Dintre aceștia, îl voi evoca în primul rând pe
Gheorghe Coriolan, profesorul de istorie, care era și
directorul liceului, desăvârșit dascăl, de ținută
academică, ce ne predă cu mult patos strălucite lectii
de istorie, mai ales universală, deschizându-ne largi
orizonturi pentru înțelegerea lumii și a frământărilor ei
etern. Îl voi pomeni apoi pe Ioan Fodor, la geografie,
tipul „savantului distrat”, grație căruia geografia țării
și a planetei noastre a căpătat noi contururi ferme
datorită hărților pe care ne cerea să le desenăm în
cele mai mici amănunte. „Pestalozzianul” (îl se spunea
astfel fiindcă publicase câteva lucrări despre celebrul
pedagog) Constantin Muresanu, la germană, ca
diriginte, pune mai mult accentul pe educația morală
decât pe învățarea limbii lui Goethe; bonomul Grigore
Rosu, la greacă și latină, ne ispotea imaginațiile cu
truculente povestiri din mitologiile antice, insistând
asupra tâlcului lor moral și valorii literare, fără a ocoli
episoadele mai deosebite; severul Nae Negulescu ne
făcea complicate experiențe de fizică și chimie,
familiarizându-ne cu multe din fenomenele naturale ce
se petrec în jurul nostru; în sfârșit, cel mai tânăr,
ardeleanul Ioan Georgescu, profesorul de limbaromână,
un om harnic și studios, cu o minte bine organizată, avea
să ne dea exemplul unui sărguincios cercetător de
arhive pentru întocmirea consistentelor lui studii asupra
diferitelor probleme controversate din istoria țării... Pe
scurt, amintirile mele din Constanța sunt vii și diverse,
legate de oameni devotați misiunii lor didactice și de o
urbe cu fațete multiple, angajată într-un ritm intens de
viață, ce a solicitat cu precădere interesul emoțional și
mi-a îmbogățit în puțin timp conținutul de noțiuni despre
lumea în care abia descinsesem.

Pe atunci, orașul nu era, desigur, localitatea
extinsă și tentaculară de azi, cu alură de metropolă
invadată de turiști și beneficiind de o notorietate
mondială. Cu toate că în anii aceia se grăbea să
scuture de pe umerii ei ultimele vestigii ale unei
îndepărtate „Kiustendge”, îmbrăcând zălele civilizației
moderne ce-o asalta din toate părțile, bătrâna și atât

pe fereastră și-i auzeam vuietul asurzitor în nopțile
târzii de toamnă, marea devenise un fel de mediu
intrinsec al existenței mele, ea mi-a rămas familiară și
intimă sub toate ipostazele sale, așa cum cerul și
câmpia dominaseră mai înainte primii ani ai copilăriei.

Din capul aceleiași străzi Smârdan cuprindeam
cu privirea întreaga priveliște a țărmului abrupt pe
care pictorii amatori se delectau să-l transpună pe
pânzele lor edulcorate. În partea de nord se profilau
promontoriile de la Tataia, solitare și pustii ca în
Tristiile poetului relegat cândva aici, apoi se întindea
idilicul lanț de plăji populare, cu denumiri născocite
de limbajul sugestiv al unui folclor local: *Trei Papuci*,
Leul și cămatul, *Duduia*, *Modern*, unde se răsfața
toată conștiința, înainte de a se deplasa la Mamaia
(după 1930). Aceste plăji, improvitate printre taluzurile
de pământ sfărtecat de colții mării, privity, vara, de
sus, din vârful malului, cu viermuiala lor omenescă
de o policromie compactă și neverosimilă, mie îmi
evocau, mai târziu, niste „răpe Uvedenrode” sub
invazia unor armate de gasteropode „suprasexuale”,
supramuzicale”, fosgând excitate și febrile în soarele
arzător ce se revărsa peste trupurile dezgolite întinse
acolo la prăjeală. Iarna, în schimb, locurile erau
dezolante și părăsite, lăsând impresia unor tărâmurii
blestemate de la capătul lumii, uitate de oameni și de
viață. Nimeni nu se mai aventura atunci să coboare și
să calce pe urmele unde în timpul „sezonului” trăise
cliche de intensă euforie senzorială.

3. Ca imagine cadastrală, Constanța avea
forma unei clepsidre, cu cele două părți conice (orașul
de sus și orașul de jos) întinse spre nord și spre sud
și cu gâtuirea de la mijloc aflată tocmai acolo unde era
„Centrul”, adică Piața Independenței (azi Piața Ovidiu).
Pe aici se scurgea zilnic populația orașului, ca firele
de nisip între cele două recipiente ale unei clepsidre,
ducându-se fie în jos, spre port și spre Calevard, la
lucru sau la plimbare, fie în sus, spre buteliere de
locuit. Și tot acest flux omenesc se desfășura pe sub
priviriile imposibile ale Poetului latin a cărui atitudine
meditativă, turnată în bronz, devenise o emblemă a
orașului. Piața Independenței era dominată de
clădirea Primăriei, zveltă și bine pastelată, cu alură
de castel în liniile și culorile stilului „granat” românesc
de la începutul secolului, prevăzută cu un foișor
avântat semet în văzduh, voind parcă să dea o replică
plină de grație minaretului moscheii turcești a cărui
siluetă islamică se înălța, ca o columnă de ceruză, în
partea cealaltă a pieței. Cele două monumente
arhitectonice constituiau mândria Constanței de atunci
și ele se decupau decorativ pe cerul albastru, putând
fi zărite de la mari depărtări de către pasagerii vaselor
ce se apropiau de coasta dobrogeană.

Orașul de jos, căruia i se mai spune acum și
„zona peninsulară”, e construit pe o limbă de pământ
înconjurată din trei părți de apă. Aici se etala cartierul
considerat „select”, cu rezidențe simandicoase,
mergând de la palate în stil neoclasice, cu scări
monumentale și colonade vânoase, având lei în vârf,
până la vilele noi, într-o cromatică variată, albastre,
portocalii, verzi, a căror arhitectură „cubistă” îi dădea
un aer cochet de modernitate tipătoare. Acest cartier,
având forma unui evantai de piatră, fără nici măcar
vegetația puțină din alte părți ale orașului, cu străzi
radiale, inundate de soare, se termina la încăntătoarea
faleză, proiectată cu mult gust estetic, ce amintea și
voia chiar să rivalizeze cu nu știu care „rivieră”
mediteraneană. Nicăieri n-am mai văzut o atât de
frumoasă realizare edilitară făcută pentru
contemplație și agrement. Pe coasta Mării Negre ea
nu are rival, căci nici Odesa, nici Varna, nici Burgas

continuare în pag. 14

• Florin Ferendino — Dimineata

SORIN ROȘCA

femei zidind pe dinăuntru lor
pruncii subțiri ai speranței,
femei singure
asteptând bărbați singuri
coborâți în larg,
umbre ghemuite-ntr-o aripă
ca-n ceara luminii de înviere;

femei închise-n cremene,
coame despletite ale unui strigăt
ca un defileu prin inima ta, mare,
femei tinere,
sălbăticiuni
cu ageră gheara cuvintelor
sfâșiindu-ți coapsa

prinsă-ntr-o cer
și ce-i dincolo de tăcerea mistuitoare;

iată suflutele lor,
candelabre,
pajiști de catifea
pentru noaptea dintâi a regisirii,
iată suflutele lor zugrăvite-n alb,
mănăstiri cu pânze
pe o apă șovăitoare

candelă sub aripi

Coboară pasărea prin dimineată
ca printr-o blană de oaie a iernii
întinsă-ntr-o cioturi de stea,
ora-i căltoasă,
pasărea poartă
candelă sub aripi
o șoptă a ta;

urlet de haită se-adună-ntr-un bulgăre,
timpul și-a pus colți de lup,
pasărea-i foșnet, sărbătoare amară,
pasărea-si pierde zborul în mare,
un prunc în suflet mi-a rămas fereastră
pentru tine, femeie-colind

eseu despre dragoste

Moartea se relaxează după colt
cu bărbia rezemată-ntr-un corb,
scrie un eseu despre dragoste
răsfoindu-mi sufletul-inorog;

pasărea de sub bărbie visează un sămbure
în care Medellina pictează stele,
linistea-i groasă cât singurătatea
și-i taină ca aburul pe stradela cu ieie;

sămburele se rostogolește din vis,
se preschimbă-n cupolă de catedrală,
printre astrii Medellinei adolescența mea
închide moartea-ntr-o portocală;

se întoarce pe-o parte târgul năuc,
în bratele tale-s cuibărite mistere,
corbul surâde, moartea-i prinsă în joc
și zorii pe stresini se întind ca o miere

cetățeanul nimeni

Mi-am decupat dintr-un vis aripi surzătoare,
sunt cetățeanul nimeni
în zbor razant,
liber mereu

cad prin umbra mea lacomă
cum m-as întoarce-n pântecul mamei,
din care-am fost plecat odată
să adâncesc singurătatea prin Levant;

sunt liber,
de nicăieri pot zbura oricând
spre niciunde
cu orizontul bine drămuț sub retină,
pe-un vârf de ac, într-un picior
toarce liniște casa,
pe-un vârf de ac
îmi e porția de lumină;

sunt cetățeanul zero,
cuibul liber din ceață,
alt nimeni mă confundă
cu alt nimeni,
caută inscripții despre ce-o mai fi,
eu îmi vând răsufarea
pe vârful de ac unde seceta plouă
și toate întrebările din țara mea sfâșie
când se agată-n geamuri, mirată,
înc-o zi

receptorul pereche

Poezia se droghează cu viața mea
comprimată-n tablete
ca niște oglinzi-colivie;
n-are cum să scape cel ce am fost,
eu sunt receptorul-pereche,
însotitorul cuvântului prin Pustie;

ca orice minune
poezia are carnea din șoapte
și oasele tari, de lumină;
când o cuprind,
e ca și cum aș întoarce îngerul
în ultima noapte neatinsă de vină;

poezia se hrănește cu vis de copil,
sfâșie lacomă cerul din ape
și amintirea mea princiară;
fără de veste-n răsufarea ei
voi pălpai curând în cel ce-am fost
cum trandafirul pe un geam de ceară

tărul singurătății

Femei cu suflute trase la mal,
catarge asfințitului,
clopotnițe pentru himere,

corabia înghețată

Totul ar trebui să-nceapă cu
urma
unui refren pe giulgiul dimineții
de iarnă.

N-am să vin pe corabia ta
înghețată!

E ora la care sobolanii îmi rod
hainele
vișinii și au nevoie de încurajări.
Printesa

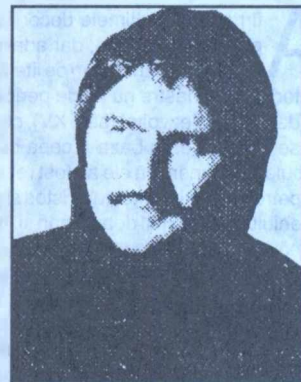
se ridică din tabloul prea strâmt
și aleargă prin grădina Versailles.
Nu pot veni!
Domnul Arhonte e trist. Altădată își
împodobește locul seminței cu flori de santhal.
Își purta semet amuleta de înger. Acum
cântă încet la trompetă. E singurul gest
mai transant al muteniei sale. Măinile
aprend rădăcini.
Altădată voi veni negresit!
Acum zeii adună din palma mea
iluzii negre pentru zile portocalii.
Nu pot veni!
E ora când fetele triste
se prefac în insule pustii
și se usucă urmele lui Dumnezeu
acolo, în Sfintele Cărți.

duminica pedepselor

„E o bigamie să iubești și să visezi”
(Odysseas Elitis)

Prin odăile prin care ne-am iubit s-a lăsat
noaptea
o Mecca insuportabilă își arată evidenta.
Plouă. Cresc sânii femeilor:
Mă scriu și mă șterg. Mă scriu

DANIEL CORBU

SFÂȘIE CORIDOARELE
Cu hlamida cea neagră
ca flacăra cârtii luminând
trec pe drumuri străine și strig:
Abel Abel frate Abel ceea ce
ne leagă e-un cântec de moarte!
Un vierme înghețat unul după altul punctele
de suspensie ale lumii
seara UN ZEU OBOSIT ÎMICADE PE PAGINI.
Abel Abel frate Abel ceea ce
ne leagă e-un cântec de moarte!
Dar cuvintele nu-s niciodată de-ajuns
altceva sfâșie coridoarele o, trupule rege,
carcasa mea de spaimă și visare!

divina tragedie

N-am pic de liniste în țara mea
unde și grădinile înfloresc pe ascuns
unde miroase-a hot-dog a hamburger și-a
speranță

stricată
unde copiii abia dacă vor să se nască
orgoliu-i opac și transparenta defunctă
mascarada politică mai acra decât mizeria
bălcirilor.

N-am pic de liniste în țara mea
acolo unde-s 'nalti stejarii
neîncrederea-i oarbă și minciuna sprayată
unde ca și ieri trancănește liberalul
cum că viața e curată ca cristalul.
Ca și ieri, bunule Eminescu, grecotei cu nas
subțire

bulgăroi cu ceafa groasă
diplomații pomădați, negociatorii de cârpă
ai comunității
ne fac legi și ne pun biruri
ne vorbesc filosofie.

N-am pic de liniste în țara mea
țara unde mangafaua se desfășură surzând
unde semetia-i de-o șchioapă
egumeni solzoși recomandă doar viața de după
viață

unde toți admiră tiparele poleite ale golului
și toți au buzunarele pregătite
pentru arginții pentru care te-or vinde.

N-am pic de liniste în țara mea!

noile lamentații ale lui cain

Doamne de cel care-aleargă din rană în rană
ai milă!
Nu mai existăm decât în destrămare
sensul nostru devine o mie de sensuri
și nu ne mai aflăm și nu ne mai recunoaștem.
E de-ajuns să spunem bine
și binele se desface în mici semne care
cuteieră

ascunzișurile
și rămânem cu mâinile goale
și singuri rămânem precum un Dumnezeu
fără lume.
Chiar adevărul e sortit să se-mprăstie în cuvinte
și asemenea fahirilor și cerșetorilor
să cutreiere orașele.
Apără-l, Doamne, pe cel agonizat atins
de durerea sticloasă a sinelui!
Că sufletul i se destramă în o mie de suflute
pitice

și inima se împarte în tot atâtea inimi mici și
fără putere
și singurătatea în atâtea singurătăți asemenea
care ard cu flacăra mică și rea.
Și atâtea vin să locuiască un singur trup
și atâtea vin să se locuiască pe ei înșiși
și nu se mai găsesc și nu se mai găsesc.
Fă ceva, Doamne, împotriva acestei sfâșieri!

• Florin Ferendino — Cai pe malul mării

poem cu întâmplări boreale

Deodată
imnul pașilor tăi
înflori ca o livadă în zbor,
un singur cocor
printr-o singură poartă
dezmiardă ponei de lumină,
e spaimă pe lume,
strada-i spinare de mreană
solzuită cu dor
și umbra ta îmbujorată
sub geana mea-i rugăciune;

deodată
asfințitul începe din zori
prevestind un poem cu întâmplări boreale,
sub tălpile-ți goale
regii unor lumi nebagate în seamă
bat clopote de sărbătoare,
aștept,
visez ca și cum aș picta cu lumină
chipul tău
pe tâmpla unei zile-n destrămare

și mă șterg.
Sângele e împins de un sânge mai vechi.
Dinspre Levant bat alizee fierbinți.
Lucrurile ne-nțelese
îmi răsar mereu înainte precum spânul roșcat.
Plouă. Demult n-am mai înnoptat în închisorile
visului. Demult n-am mai surâs. Se vor
inventa și copacii cu măști?
A venit și duminica pedepselor.
Mă scriu și mă șterg. Mă scriu
și mă șterg.
Mitologiile fricii au amuțit.
Între mine și mine
doar sabia subțiată de frig
doar inima rostogolită pe covor.

raport către noptile sterpe

Ceea ce ne leagă e-un cântec de moarte.
Trec printre ziduri și strig:
Abel Abel frate Abel ceea ce
ne leagă pe noi e-un cântec de moarte!
Darcuvintele nu-s niciodată de-ajuns ALTCEVA

Afirmația din ultimele decenii a specialiștilor a putut să surprindă, dar adevărul este că cele mai vechi manifestări de literatură scrisă de pe teritoriul țării noastre nu tin de perioada de început a feudalismului dezvoltat (sec. XV), cum se obișnuiește să se considere. În baza a ceea ce cunoaștem azi, trebuie să spunem că ele au fost realizate cu mai bine de patru secole înainte de Hristos și prima jumătate a mileniului I, în spațiul dobrogean și în limbile greacă și latină.

Așa fiind, putem susține că, prin manifestările de care va fi vorba în această expunere, literatura română prezintă un *substrat greco-latin* mai de adâncime decât cel slavon din secolele al XV-lea și al XVI-lea, substrat care este de socotit *antichitatea noastră literară*.

Substratul greco-latin al literaturii române, de o deosebită însemnătate și semnificație și care e menit să modifice datele istoriei noastre literare de început, se compune din: *literatura epitaică de expresie greacă de pe stelele funerare de la Histria și Tomis, opera din exil a lui Publius Ovidius Naso și lucrările scriitorilor protoromâni din Scythia Minor*.

Primele rudimente de literatură apărute pe teritoriul țării noastre s-au ivit deci în Dobrogea, în cetățile antice grecești de la Marea Neagră, Histria, Tomis, Callatis, în intervalul dintre secolul al IV-lea î.H. și secolul al V-lea d.H., sub forma unor epitafuri în versuri săpate pe stele funerare din piatră sau marmură. Pentru că este vorba însă de un fapt literar mai puțin comentat până acum și, așa cum se întâmplă mai întotdeauna, elementul nou este confruntat de rezerve ale vechiului, discutăm de fond asupra acestei modalități de literatură trebuie începută prin spulberarea prejudecăților generate de întrebările dacă putem lua în considerare, când ne referim la domeniul literaturii, textele sculptate în vechime pe pietrele tombale și dacă este admis să integram în perimetrul beletristicii românești mostre de poezie funebră în limba greacă.

În ceea ce privește prima întrebare, referitoare la materialul prin care au fost conservate textele pe care le avem în vedere, faptul că aceste texte au fost săpate în piatră credem că nu ne oprește de la consemnarea lor aici. Istoria culturii, artei și literaturii universale atestă că nu interesează materialul prin care ne-au parvenit din vechime măturile de natură spirituală — papirus, plăci ceramice, piele, piatră etc. Dacă vom coborî în timp, vom constata că utilizarea pietrei ca mijloc de comunicare nu era ceva neobișnuit în perioada la care ne referim. Dimpotrivă, lucrul acesta era foarte uzitat în epocă. Istoricii români specialiști în istoria veche subliniază că, în vremea dinainte de Hristos și secole după aceea, suntem într-un interval în care, în lipsa papirusului (mult mai greu de procurat), mai toate înscrisele se făceau (ca și în alte părți) în piatră sau marmură. Prin sculptatul în piatră sau marmură erau realizate atunci decretalele, tratatele de alianță între cetăți, tot așa se proceda cu dedicațiile, cu cererile de ajutor, adresele de mulțumire etc. Dată fiind sensibilitatea omului dintotdeauna la ideea de moarte, faptul a fost cu atât mai valabil pentru monumentele și inscripțiile funerare. Spre a dura mai mult, pretutindeni și întotdeauna, acestea au fost realizate în marmură sau piatră. În consecință, dacă egiptenii înglobează, justificat, în istoria lor literară felurite papirusuri, credem că istoria literaturii din Dobrogea nu poate lăsa în afară unele stele funerare din perioada antică. Manifestări ale simțului poetic uman în vremi îndepărtate, împreună cu *Gânditorul de la Cernavodă*, sunt întrucâtva echivalentul la noi, în alt plan, al picturii străvechi de pe stâncile Saharei.

Pe de altă parte, nici faptul că textele respective au fost realizate în limba greacă nu reprezintă o piedică pentru înglobarea lor în istoria noastră literară. Intră în discuție din nou împrejurările istorice și locul în care au fost ele realizate. Dacă avem în vedere că e vorba de cetățile antice Histria, Tomis și Callatis, atunci nu e de neînțeles că aceste texte au luat haina limbii grecești. Cum se știe, întemeiate de grecii milesieni — Histria în anul 657 î.H., Tomis în sec. VI î.H., iar Callatis de cei din Heracleea Pontică, la sfârșitul sec. al VI-lea î.H. — aceste cetăți (și în primul rând cea de pe țărmul lagunei Sinoe) au avut multă vreme o situație economică prosperă, or apariția însemnărilor ce ne interesează a reprezentat un aspect care trebuie privit în cadrul mai larg al acestui proces de dezvoltare a lor, în sensul că, o dată cu bunăstarea materială s-a înregistrat și o dezvoltare cultural-artistică. Istoricii specializați în această perioadă (Radu Vulpe, D.M. Pippidi, D. Berciu ș.a.) vorbesc despre existența în cetățile pontice dobrogeane a unui mediu cultivat, care, pentru instruirea tinerelor generații, importa din centrele Greciei metropolitane manuscrise literare și filosofice; suntem în așezări urbane cu clădiri publice grupate în jurul agorei, cu teatru, gimnaziu și unul sau mai multe temple. Asemenea realități, între care și *papyrusul* descoperit în 1959, într-un mormânt din sec. al IV-lea î.H., în Callatis, vorbesc de la sine despre viața culturală înfloritoare a cetăților pontice în antichitate. Spre a sublinia acest adevăr, sunt de amintit numele unor intelectuali originari din cetățile pontice, despre care se cunoaște că au avut, în epoca veche, contribuții semnificative în domeniul geografiei, istoriei și al literaturii. Unul este cel al geografului *Demetrios din Callatis* (sec. III î.H.), autor al amplei lucrări geografice *Despre Asia și Europa*, altul este al istoricului și biografului *Heracleides*, supranumit *Lembos*, autor al unei pierdute *Viata lui Archimede*, un

ENACHE
PIUIU

al treilea este al lui *Istros*, a cărui lucrare teoretico-literară *Despre tragedie*, s-a pierdut și ea, în fine, un al patrulea e al lui *Satyros*, supranumit *Peripateticul* (a cărui origine callatiană este nesigură, totuși), citat adesea de *Diogenes Laertios* (în *Despre viețile și doctrinele filozofilor*), care a scris o *Viata* a lui Euripide, din care s-a păstrat un lung fragment.

Venind dintr-o lume în care societatea omenească se afla într-un stadiu mai avansat, locuitorii greci ai cetăților pontice (care e știut că n-au stat în izolare față de băștinași, ci au intrat în relații cu populația geto-dacă din dreapta și stânga Dunării, în cadrul unui proces complex de durată) au adus aici obișnuinta

Istoria literaturii din Dobrogea

- Epoca străveche secolele IV î.H. - V.d.H.
- Substratul greco-latin
- Literatura epitaică de expresie greacă

săpării de epitafuri zămislite în limba greacă. Neputând fi comandate și executate în cetățile-mamă (n-avem nici un indiciu în acest sens), desigur că aceste pietre funerare au fost realizate în cetățile pontice, astfel că, fiind vorba de măturii durate în spațiul dobrogean, de către locuitorii ai acestui spațiu, ele fac parte din valorile spirituale dobrogeane și sunt de considerat și de înregistrat ca atare.

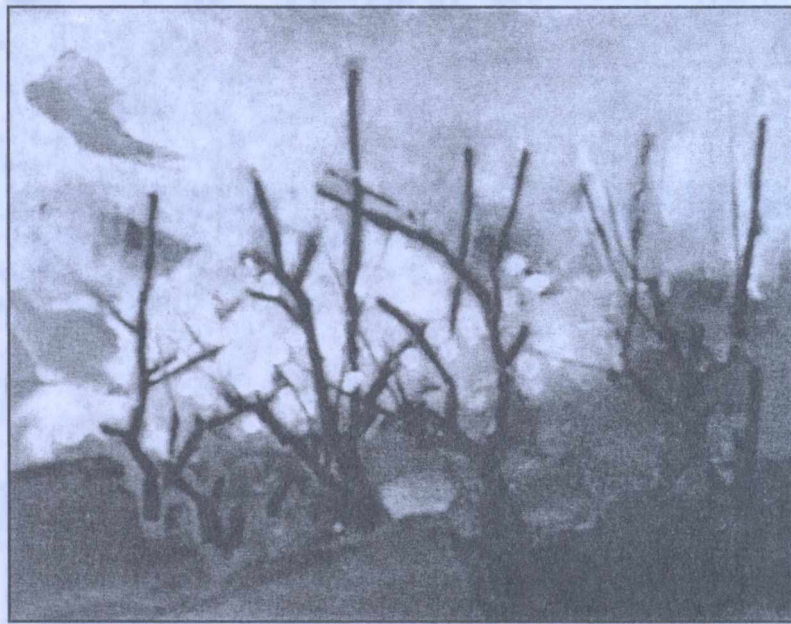
Așa, deci, cum aveau comandanți, care în vremuri de primejdii se puneau în fruntea oștirilor și apărau cetatea, ori cum aveau arhitecți, care supravegheau construcțiile din orașele-colonii, tot așa aveau și cetățeni de-al lor înzestrați cu vocație artistică, creatori inspirați capabili să întocmească texte epitaice atunci când li se cerea, poezi de talent ale căror aptitudini literare s-au exprimat în această formulă. Să acceptăm ca toții că, venind să ateste rolul jucat în

plan literar din perioadele în care orașele pontice Histria și Tomis au cunoscut un mare avânt. Ignorând cu intenție aspectul „tehnic” al acestor inscripții (dimensiunile, starea de conservare, condițiile descoperirii etc.) și lăsând în seama lingviștilor studiul lor fonetic, morfologic și sintactic (ele sunt documente interesând istoria termenilor care au intrat în limba română), o privire de ansamblu asupra exemplarelor ce se rețin prilejuiește constatări de conținut ce interesează.

Prima observație de notat vizează fondul lor emoțional. Creatorii acestor epitafuri au probat negreșit simț poetic, căci, ajutați de sensibilitate și imaginație,

au imitat foarte bine durerea și au reușit să confere textelor autenticitate. Mici fragmente uneori accentuat lirice, compunerile lor mărturisesc, asemenea pieselor antice, un viu sentiment al tragicului, devenind niste bocete suspinate, măturii în timp ale sufletului omenesc din Dobrogea străveche. Întretesute cu meditații despre viața pământească și cea de dincolo, meditații cu suport de gândire precursivă, păgână (atotputernicia destinului, împărțirea lui Hades etc.), din aceste necroloage răzbate mentalitatea vremii, dar ele contin și elemente de portretizare.

Este de observat, de asemenea, tipicul de realizare a plângerii, atât în planul „instrumentelor” de expresie poetică, cât și în organizarea / structurarea acesteia. Sub primul aspect, atrage atenția forța de impresiune a mijloacelor simple: epite, comparații, uneori și personificări, ceea ce trimite la arta

• Florin Ferendino — Mai

vechime, în această parte a vetrei românești, de limba și cultura grecească, adică de limba vorbită de locuitorii menționaților cetăți, care era una din cele două limbi ce se foloseau în scris, pe atunci, în Europa, cele dintâi forme de literatură cunoscute până acum ca realizate în scris au fost înregistrate în zona despre care e vorba aici, în Dobrogea.

Să ne eliberăm de prejudecăți. Faptul că ele au fost realizate într-o altă limbă decât cea română nu trebuie să ne determine să le ignorăm. Există în această privință un argument de necombătut: dacă limba în care au fost scrise componentele literaturii vechi ar fi fost un criteriu de selecție, atunci n-ar fi trebuit să încorporăm nici una din lucrările — originale sau traduceri — de limbă slavonă din secolele al XV-lea și al XVI-lea. Dacă acest lucru s-ar fi petrecut ar fi fost aberant și nu s-a întâmplat așa pentru simplul și puternicul motiv că, după cum se cunoaște de toți, slavona a fost în perioada aceea limba de exprimare a literaturii scrise.

Cum s-a mai arătat, nu-i vorba aici de orice fel de inscripții funerare, ci avem în vedere acele stele care depășesc nivelul unor necroloage obișnuite și, prin calitatea artistică a textului, intră în sfera literaturii. Realizate într-o perioadă apropiată de momentul în care arta se va desprinde în chip evident de meșteșug și când se va face deosebire între obiectul de uz curent și cel de folosință estetică, autorii acestor texte, care sunt cei dintâi făurari literari de la noi, au rămas anonimi. Din ceea ce a fost identificat până în prezent, se constată că stelele funerare cele mai relevante în

clasicismului. Din celălalt punct de vedere, este de observat existența unei anume maniere de compunere a acestor epitafuri, devenită tradițională în epocă. Cel mai frapant fapt în această privință îl reprezintă formulele de început și de sfârșit, care sunt adevărate laitmotive, întâlnite cu mici modificări de la o inscripție la alta. În ciuda însă a constrângerii tiranice impuse de obișnuintele genului, care reducea cumva libertatea autorilor în actul de creație, nota de originalitate este întotdeauna evidentă și ea e dată de specificul aspectelor biografice ale celor evocați, precum și de particularitatea punerii lor în valoare, ca lexic, frazare, intensitate a tonului și diapazon afectiv.

În fine, analizate în conținutul și modul lor de realizare, inscripțiile funerare din Dobrogea antică, interesând literatura, sunt de grupat în două categorii: 1) cele în al căror text poezia consistă în vibrația emoțională și înfloriturile stilistice și 2) cele care, reducând întrucâtva din podoabele lexicale, dar nu și din implicarea liricului, își extrag poezia din „antipoetica” elementelor biografice reținute. Să exemplificăm.

Primei categorii de inscripții funerare aparține *Epitaful Hedistei*. Descoperită la Histria (și aflată acum în Muzeul Histria, inv. nr. 258A+B), despre această stelă versificată în limba greacă — cea mai veche din câte se cunosc până azi — D.M. Pippidi scria că: „Interesul documentului stă astfel în calitatea-i literară și, într-o măsură egală, în vârsta-i timpurie” (D.M. Pippidi, *Inscripțiile din Scythia Minor, grecești și latine*, vol. I, București, 1983, p. 375). Datând din prima jumătate a sec. IV î.H., ea atrage atenția, într-adevăr, prin

concentrarea maximă a emoției în text, forma acestuia interogativ-retorică de efect, profunzimea omenescului și limpezimea exprimării: „*Hediste, fiica lui Evagoras. Care dintre muritori a avut parte de o inimă atât de împietrită încât să nu verse lacrimi pentru soarta ta, copilă? Tu, care prin frumusețe și cuminenie îndreptăteai oricâte nădejdi, Hediste, ți-ai prăpădit tinerețea înainte de a fi atins vremea nuntirii*”... (trad. D.M. Pippidi, *op.cit.*, p. 374).

Aceleiași categorii e de integrat și *Epitaful lui Meidias*, o elegie versificată în limba greacă, de pe un stâlp de la Histria, datând din sec. I î.H.-I.d.H., care a fost descoperită de Vasile Pârvan în vremea primului război mondial, dar dispărută între timp — după ce însă fusese publicată — (cf. D.M. Pippidi, *op.cit.*, p. 390). Elaborat pe aceeași idee a zădărniceii vieții și a jalei supraviețuitorilor pentru cel dispărut, *Epitaful lui Meidias* e o plângere întretăiată de uimiri și exclamații dureroase prin care autorul anonim compune portretul moral exemplar al tânărului defunct. În timpuri mai apropiate de noi, D. Stoicescu a transpus elegia în metru original, în forma: „*Neamură tatălui tău Aris- / teu că va crește prin tine / Și că vei fi prin știință / patriei tale spera. / Când tu cu dor căutai să în- / veți frumoasele arte, / Grabnic acolo te-a prins / glia Gyziului crud. / Spune tu, Meidie, cum ai pu- / tut să te-nduri de tovarăși, / Dând tuturor dureri, / inimi rănite lăsând? / Cum te-au mai plâns disperatii pă- / rinți, că-n ungherul cenușei / Risipitor aruncas / scumpul lor scut bătrânesc! / Si nici în casa de nuntă să-ți / vadă aprinsele foale / Nu apucară... Vai, a- / le urmașilor goale mândrii! / Plâns de acei din cetate și / de cei străini dat ca pildă, / Tu vei păstra și-n tre morți / vie virtutea etern*”... (cf. *Revista Dobrogeană*, an II, 1937, nr. 1-2, p. 5-6).

Din prima grupă mai face parte și *Epitaful lui Akylos*, tot în versuri și inscripționat în limba greacă, pe o placă de calcar descoperită la Constanța (aflată acum la Muzeul National de Antichități — Inventar Lapidariu, nr. 541 și 542), care, în opinia lui Iorgu Stoian (cf. I. Stoian, *Inscripțiile din Scythia Minor grecești și latine*, vol. II, București, 1987, p. 202) datează din sec. I.d.H. Aceasta este o epigramă realizată în distih elegiac, care atrage atenția prin sensibilitatea pusă în seama celui dispărut, îngrijorat în dragostea lui pentru tatăl rămas singur, într-un final viguros însă, structurat pe ideea lui „carpe diem”: „*Nu ca străin, ci ca cetățean, am fost îngropat sub acest mormânt funerar, eu, Akylos, în vârstă de 20 de ani, lăsând îndurerat pe tatăl meu. Trăiește tată, și fii bucuroși pentru fiecele tale, pe care vreun spirit gelos le-a urmărit, desigur, în locul meu, [pe ele] care aveau grijă de tine la bătrânețe. Salutare și ție, trecătorule!*” (Trad. I. Stoian, *op.cit.*, p. 202).

Cum s-a arătat, există și o altă categorie de epitafuri ce ne interesează, realizate într-un alt registru. Cu timpul, la începutul primului mileniu — sec. III-IV — gustul / preferințele versificatorilor se schimbă și, ca urmare, locul stilului literaturizat de dinainte este luat de unul nou — stilul antipoetic, mai puțin înflorat și dominat de amănunte biografice incitante, care, evocate pe un fond emoțional, își au savoarea lor.

Așa e, spre pildă, *Epitaful lui Eros*, nume în care Iorgu Stoian legitima „un fost sclav cu o bună situație materială” (cf. I. Stoian, *op.cit.*, p. 269). Gravată pe un altar de piatră din Tomis, epitaful, în limba greacă și în versuri, a fost descoperit în Constanța și se află astăzi la Muzeul National de Antichități (Inventar Lapidariu, nr. 68). El datează de la sfârșitul secolului al II-lea sau începutul secolului al III-lea d.H. și a fost mult și cu temei apreciat de V. Pârvan pentru „adâncirea gândirii” (cf. V. Pârvan, *Memoriale*, 1923, p. 19-20). Operă a cuiva cu vederi materialiste, care nu credea în nemurirea sufletului, *Epitaful lui Eros* este un eșantion exemplar de stil realist, efect al unei vizuni și al unor reflecții dure, fără menajamente privind moartea și perisabilitatea vieții, cu un impact sigur la lectură: „*Se află (aici), dormindu-și somnul (de veci) Eros. Dar celor morți nu le mai este dor de nimic, [după cum] nu mai este iubire pentru cei ce s-au dus, ci cel mort zace ca o piatră întepenită în mijlocul câmpului, împrăștiind carnea sa în pământul proaspăt. De aceea, rămânând acestora gloria cinstită a vieții, tu însuși ia, ducând, cu toate bunurile vremii, dragostea carnală? Din apă, din pământ și din suflare eram mai înainte. Odată mort, zac (aici), dând tuturor toate. Aceasta rămâne tuturor. Dar mai mult ce? De unde a venit, în aceea s-a împrăștiat corpul slăbit*.” (Trad. I. Stoian, *op.cit.*, p. 268).

Un alt exemplu ilustrativ pentru cel de-al doilea gen de inscripții este *Epitaful lui Lillas*, o stelă în versuri în limba greacă, de la începutul secolului al IV-lea d.H., descoperită în Constanța și aflată în Muzeul de Istorie Națională și Arheologie din acest oras

continuare în pag. 14

Bibliografie: Iorgu Stoian: *Tomitana*, București, 1962; D.M. Pippidi, D. Berciu: *Geți și greci la Dunărea de Jos*, București, 1965; D.M. Pippidi: *Contribuții la istoria veche a României*, ed. a II-a, București, 1967; Radu Vulpe: *Vechi focare de civilizație*, București, 1966; Emilian Popescu: *Inscripțiile grecești și latine din secolele IV-XIII descoperite în România*, București, 1976; Emilia Doruțiu-Boilă: *Inscripțiile din Scythia Minor*, seria a II-a, București, 1980; D.M. Pippidi: *Inscripțiile din Scythia Minor, grecești și latine*, vol. I, București, 1983; Iorgu Stoian: *Inscripții din Scythia Minor grecești și latine*, vol. II, București, 1987; A. Rădulescu, I. Bitoleanu: *Istoria Dobrogei*, București, 1979; G. Mihăilă: *Între Orient și Occident*, București, 1999.

Răsturnând tradiția de a scrie la comanda cântăreților sau pe măsura capacităților lor tehnice și vocale, G. Verdi, plecând de la autodisciplina sa, „ori opere pentru cântăreți, ori cântăreți pentru opere”, sfârșeste prin a compune pentru eroii și eroinele sale pagini în care, asemenea lui Mozart, trebuia să surprindă prin orchestră și muzică stări, idei, sentimente, într-un cuvânt viața cu toate cele dorite și nedorite, văzute și nevăzute. Or, cum acest sens nu are limite, cum fără limite este gândul omenesc, inimaginabila forță creatoare verdiană va etala tot atâtea portrete și caractere câte i-au atras atenția pe parcursul unei vieți întregi prin intermediul literaturii clasice, prin puterea dramatică a librelor supuse analizei sale amănunțite.

Dacă epoca mozartiană este evident mai săracă în domeniul literaturii, în plin secol al XIX-lea, se rup lanțurile unei gândiri ermetice, descoperind forța creatoare fără precedent. Este imposibil de sistematizat și de evaluat strict cât anume și ce anume a adus cu el acest inimaginabil secol al XIX-lea; cert este faptul că prin el omenirea a respirat o nouă eră, a urcat o nouă treaptă în evoluția spiritului. De aici vine întreaga încărcătură estetică și din izvoarele iuți și reci ale romanticilor se vor prăbuși în cascade uriașe ceva mai târziu valori care astăzi stau la baza istoriei artei.

Întorcându-ne la Mozart și la Verdi, sesizăm nu numai preocupări comune, dar și trăsături comune; respectul pentru sunet, pentru voce, pentru cuvânt, pentru detaliu și pentru auditor. Pentru Verdi, ideea de calitate a operei era decisivă; nu-i scăpă nimic și nu accepta nimic neargumentat, neelaborat. Ne rămâne o măturie izbitoră, grija cu care Verdi se apleacă asupra unei eroine dramatice, Amelia din *Bal Mascat*, ale cărei trăiri sunt de o imensă complexitate sufletească, lucru demonstrat printr-o arie ce ne amintește de o veche romântă rusească: „Ecco l'orrido campo!”

„Să se observe în primul libret în ce situație teribilă se află această femeie care la un moment dat este constrânsă să scoată din urnă numele bărbatului (acest bărbat era soțul) care trebuia să-l ucidă pe iubitul ei. Să se observe momentul care precede citirea numelui, spaima apăsătoare a

FLORENȚA
MARINESCU

W.A. Mozart —

G. Verdi

Personaje, Caractere, Eroi (VI)

fiecăruia dintre cei trei care ar vrea să fie el cel ales, teroarea femeii, bucuria fremătătoare a lui Renato când, auzindu-și numele scos din urnă, striga: „Eu sunt! Eu sunt cel ales!” (Verdi).

Acesta ar fi unul dintre zecile și zecile de exemple prin care Verdi își probează valoarea incontestabilă de sfredelitor al sufletului omenesc, de dăltuitor al operei prin cânt, prin dramă.

Harold C. Schonberg aduce în discuție latura lipsită de intelectualitate în operele lui Verdi, făcând afirmația că „Verdi n-a fost un intelectual, deși a avut simțul istoriei în compozițiile sale și până la sfârșitul carierei sale n-a părut prea preocupat de calitățile literare ale libretului. Ca să spunem lucrurilor pe nume, a pus pe muzică niste materiale ridicole”. Asa să fie oare?

Îmi iau libertatea de a-l acuza pe H.C. Schonberg de lipsă de studii amănunțite asupra librelor și operelor finite ale lui G. Verdi, dacă ar fi să nu-l implic într-o rea intenție. Oare un creator de caracter de tip *Aida* sau *Iago*, *Renato*, sau *Leonora* (din *Forța destinului*) este sau poate fi neinițiat într-ale filozofiei schopenhauriene? Atunci de unde pregnantă idee filozofică a morții ca mântuire, a împlinirii supreme prin suferință, temă ce ne duc în mod sigur la Nietzsche cu a lui *Nirvana* sau mai departe la *Tristan și Isolda*, ei înșiși generați de mitul „hărăzitorilor nopții”, *Lucinda* și *Julius*, undeva adânc în izvoarele gândirii lui Novalis și Fr. Schegel?

lumești în numele credinței și a lui Dumnezeu, din aviditate de putere, din orgolii, vanitate ori, și mai rău, din ignoranță.

O relație cu Coranul în funcție emotivă, întâlnim și la Attahamed, atentatorul din 11 septembrie, în jurnalul său descoperit ulterior. La un moment dat, se pare că o fărâmiță de conștiință răzbate din fanatismul său: „Oh, doamnă, răspunde rugăciunilor și răspunde celor ce te cheamă, te rog, ajută-mi. Te rog, iartă-mă. Te rog, luminează calea mea. Mă rog Tie, ușurează-mi povara ce simt”, scrie el.

Oare, se întreabă Luigi Malerba, în amplul său articol din *La repubblica*, 1 nov. 2001, e vorba de o scrisoare-testament, în care povara apăsătoare a sacrificiului vieții și enorma responsabilitate a asasinării atâtor nevinovați, creează o lucidă analiză, cu referință minimă la Coran, pe care, precis, îl instrumentalizează în favoarea interesului personal — a dobândii Paradisul cu orice pret, fie și al atâtor vieți? Nu trimite textul și gestul celui gata de a distruge lumea, la acel „după mine Potopul”, expresie a egoismului suprem, contravenind generoaselor porunci din Coran? La forme de religie distorsionate?!

În aceeași mentalitate și tradiție, întâlnim filonul *mafiei* din toate vremurile, mafia ca *superstție*, despre care vorbește la un moment dat Mircea Eliade. Să-l ascultăm despre „sacru camuflat al zilelor noastre, despre aceea religiozitate a mileniului

„Oh, veșnică nostalgie! — Totuși dorul zadarnic al zilei, orbirea cea goală va scădea, în sfârșit se va stinge și o noapte lungă de dragoste pururi linitită se va face simțită”. — Fr. Schegel.

Ne regăsim în sfârșitul *Aidei* și al lui *Radames*, în drumul lor liber spre *Osiris*, în acea constelație a lui *Orion*, unde viața spiritului este împlinire. Ne reîntoarcem la Schopenhauer și murmurăm în soapte acel temător „Amorul este compensația morții”.

Undeva aici, la această graniță a meditației adânci, s-a oprit Mozart prin *Don Giovanni*, drum neurnat de spaima unei îndrăzneli prea mari sau neurnat din lipsă de destin. *Don Giovanni* alege moartea, dar nu aceea moarte sublimă, dulce ca „somnul” schopenhauerian, ca element de odihnă, de repaus în eternul zbcium al lumii exterioare, ci ca formă de inversunare din prea mare bucurie față de viață, din lipsa totală de respect pentru trăirile sincere, morale, crestine chiar. *Iago* este capturat, dar prea târziu. Verdi țese în jurul lui moartea sub diversele ei forme etice: din dragoste și jertfă, din orgoliu, din dragoste, din respect. O eventuală moarte a lui *Iago* nu ne mai satisface; povestea a fost scrisă, iar muzica a spus tot ce era de spus. Morala mozartiană „questo il fin'di chi fa'mal” este prea subțire și se topește la atingerea focului dens și puternic al unor cauze prea mari pentru un scop atât de fragil. Mozart s-a oprit aici; Verdi a mai deschis și alte porți unde morala nu mai există sau nu mai este luată în calcul. Verdi a intrat pe tărâmul luptei spiritului cu nemurirea, al luptei eterne a binelui cu răul prin demonism și mântuire, prin luminarea înaltă a sfredelitorului adevăr în fața genunei împovăratore a delictului.

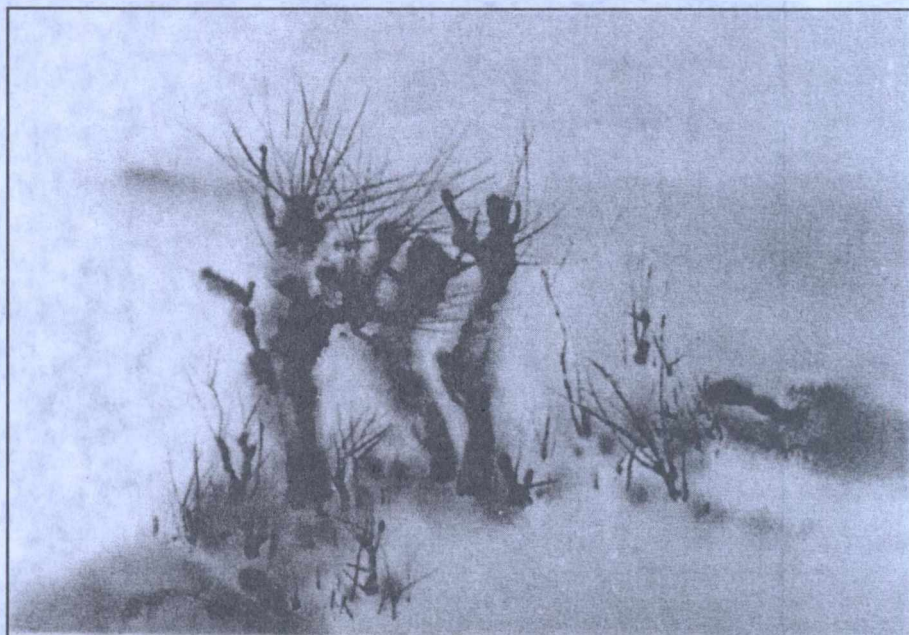
Așteptam cu emoție un deznodământ mai puțin oficial, mai încărcat de verdianism, acolo unde Elisabetha de Valois își cântă „Tu, che le vanità”; așteptam aceea notă de dramatic fătis de tip *Amelia* sau *Aida*. Verdi însă ne-a învățat că se poate trăi murind și se poate muri trăind — această temă a autoexilului spiritual, această decorporalizare a trăirii face și mai de nepătruns misterul ființei umane, fals îngrădit sub povara coroanei regale, așa cum tot Schopenhauer emite ideea conform căreia „cel mai mare om din lume nu este cuceritorul, ci acela care se stăpânește pe sine însuși.”

trei”, care pune pe gânduri. El o numește „religiozitate cosmică”.

La Palermo, cu ocazia celui de-al II-lea colocviiu pe tema *Misticism creștin și misticism islamic*, ținut în octombrie 1983, marele istoric al religiilor trece în revistă problematica complexă a experienței directe a sacralului; nostalgia religiozității de tip cosmic nu exclude, în ritualuri proprii, pe urmele naturii însăși ce renaște periodic, formele aberante de trăiri spontane; aici, el include fenomenul hippy și pe cel pacifist, dar și stările de mistică a orgasmului și sexualității, mergând până la ritul esoteric al „onoratei societăți”, al mafiei mediteraneene. Între problemele de inițiere supraviețuiesc forme degradante ale *Kordax*-ului, dans grecesc tipic misterelor agrare, dionisiace.

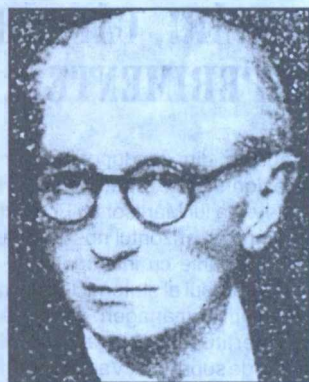
La ultima întrebare, privind Mafia, profesorul precizează că, oricât de discutabilă și de condamnat ar fi prin activitatea-i externă, ea este o „societate inițiată”, în care elementul sacral decade în profan, atingând nivelul cel mai de jos, maxima răstălmăcire. Mafia este o *superstție* în sensul etimologic al cuvântului, adică o „supraviețuire a unor străvechi mistere mediteraneene, dar cu inima golită, secătuită. Doar forma, camuflată, păstrează antica structură inițiată”.

ROMEO MAGHERESCU

Florin Ferendino — Sălci bătrâne

ION JALEA — 115

Fiu de păstori și plugari români... sculptor de renume mondial...”. Parafrazez, iată, o relevantă afirmație notată de Geo Bogza, în tableta închinată personalității geologului Gheorghe Murgoci, pentru a reveni la nelinistita veșnicie a podișului Casimcei, unde a văzut lumina zilei, acum 115 ani, Ion Jalea (19 mai 1887).

La ceas aniversar, câteva rememorări și observații amplifică o emoție sinceră...

Mai întâi, destinul i-a scos în cale, încă de la început, ca profesor, o pleiadă de creatori recunoscuți, începând cu pictorul Dimitrie Hârlescu, profesor de desen la gimnaziul din Constanța, continuând cu personalitățile de la Școala de arte și meserii și Școala de belle-arte din București (Vladimir Hegel, St. Ionescu Valbudea, Anibal Spoldi, Gabriel Popescu, doctorul Gerota, Dimitrie Paciurea), până la Academia *Julian* din Paris (Paul Landovski, Henri Bouchard, Jean-Paul Laurens). Alăturându-i pe Rodin și Bourdelle, a căror ateliere au fost frecventate de Jalea, avem o imagine impresionantă a unei lumi artistice deosebite în care s-a format și a creat tânărul sculptor.

Momentul primului război mondial este unul dureros și dramatic. Mobilizat și rănit în zona Siretului, i se amputează bratul stâng. Ce înseamnă pierderea unui brat pentru un sculptor? I. Jalea a răspuns, prin voință și disciplină, hotărârii de a nu-și schimba meseria, dar și exigenței sporite față de sine însuși, în împlinirile artistice visate.

„Caut monumentalul printr-o tehnică fermă, tare, esențială. Claritate indubitabilă, ieșită poate din suferință — căci suferința, care nu omoară, întărește. Chestiunea arhitectonică a sculpturii este o chestiune doar de sentiment”, declara, într-un interviu din anul 1926. Cel care încheiase munca la *Arcaș odihnind*, opera sa de maturitate, o culme a măiestriei și stilului său, comparată în epocă doar cu *Gigantului* Paciurea și amplasată astăzi, să înfrunte veacurile, pe litoralul constantean.

Tematica lucrărilor sale a îmbrățișat un evantai impresionant: opere alegorice, mitologice, schițe de pe front, legende populare, personaje folclorice, figuri de țărani, nuduri, portrete, compoziții monumentale...

A decorat pavilionul României de la Expoziția Internațională de la Paris (1937) cu friza *România* și a expus *Victorie* și *Autoportret*, iar la Internaționala de la New York (1939) participă cu relief *Povestea neamului* și statuia *România*. Este prezent pe simeze în mari confruntări internaționale la Paris, Barcelona, Bruxelles, Haga, Moscova, Pekin, Tokio, Amsterdam.

Pământului dobrogean i-a dăruit o parte însemnată din opera sa, Constanța (donația a fost de peste o sută douăzeci de lucrări de sculptură și grafică), Tulcea, Medgidia, Chirnogeni, după cum și alte culturi de țară se mândresc cu realizările sale de anvergură, semnate individual sau în colaborare: București (*Arcul de triumf*, *Spiru Haret*, *Monumentul ceferiștilor*), Blaj (*Gheorghe Magheru*), Câmpulung Moldovenesc (*Dragos și zimbru*), Deva (*Decebal*), Focșani (*Monumentul Unirii*), Mărășesti (*Cupola gloriei* din „Mauzoleul Eroilor”), Galați (*Al. Ioan Cuza*), Iași (*Panteonul voievozilor*) etc.

Laceas aniversar, 19 mai 2002 marchează un moment plin de semnificație: treizeci și trei de elevi ai Liceului de Artă din Tulcea (clasele profesorilor Traian Oancea, Viorel Poiată, Veronica Oancea) expun peste șaiszeci de lucrări de sculptură mică, în holul Căminului Cultural din Casimcea, omagiu sincer și discret al unor viitori artiști, față de ilustrul lor înaintaș, care „a promovat concepția și virtuțile sculpturii monumentale, tratând formele cu o măreție ce izvora din simțăminte sale, din lirismul său autentic, din gândirea lui cumpănită și armonioasă” (Petr Comarnescu).

OLIMPIU VLADIMIROV

eseu

Perenitatea mitului sau culorile Siciliei

Verde și brun-închis, culorile Siciliei, sunt de regăsit în ceramica siculă, una dintre artele rafinate, prezente în marile muzee continentale; aceste culori evocă vremuri de splendidă înflorire a artei musive de influență arabă; la Piazza Armerina, în centrul geometric al Trinacriei (denumirea grecească a Siciliei), ca și la Palermo, arta arabă fusese în urmă cu un mileniu la ea acasă; peste alte câteva secole, marele Federico II, *Stupor mundi* (Miracolul lumii, al universului, supranumit astfel grație personalității sale înzestrate politic, cultural, științific) dădea Italiei și Europei nu doar Școala Siciliană și Dolce Stil Nuovo, ci și marca de neșters a artei sale de sinteză, de sincretism mediteranean. Nimic nu se compară în lumea noastră cu operele sale și ale predecesorilor săi întru ale artei.

Căci la conclavul strălucitei arte palermitane sunt prezente nu numai fantomele proconsulilor romani, ci și ale principilor medievali și chiar a burgheziei rafinate italo-siciliene de mai târziu, ce îmbogățea spiritual arta locală, invitând mesteri artizani, dar și constructori, arhitecți arabi și africani.

La Curtea marelui rege înflorea poezia și teatrul, desigur rod al apropierei geografice cu țărmul Greciei și al Africii, dar și datorită unor afinități electice. Tăvălugul istoriei, nu de puține ori, a căutat să măture urmele străvechilor culturi, chiar Imperiul Roman, înainte de a asimila marea artă a cetăților mediteraneene grecești ori cartagineze, a distrus nemilos tezaure. Și totuși, din fericire, nu totul a fost împins în bezna vremurilor! O spun poezii.

Am zice, odată cu poetul arab, a cărui voce a rămas: „Păzească-mi Allah casa de la Noto / și asupra-i să se desfacă norii! / Mi-o amintesc, seară de seară șiiroindu-mi / lacrimi în șuvoaie de dorul ei. / De zidurile sale primitoare / ne-am depărtat de dimineată / fără să ne mai întoarcem seara”. (Poetul arab Hamdis, amintindu-și Sicilia).

Nu de puține ori, în numele civilizației, s-au dezlănțuit persecuții împotriva musulmanilor, cu siguranță, secole de-a rândul, mai dezvoltată decât cei ce-i combăteau; s-a abătut urgia războaielor sfinte, a cruciadelor, adesea nejustificate decât de interese meschine, care nu aveau nimic a face cu principii ori dogme ale religiilor respective.

De-o parte și de alta, în istorie, acestea au servit doar pentru a justifica idei și planuri întru totul

scena

TATONĂRI, CĂUTĂRI,
EXPERIMENTE...

Schimbările din conducerile unor instituții profesionale de spectacol survenite la interfața lui Mărtisor cu Prier, chiar dacă n-au depășit cu mult orizontul nostru de așteptare, au confirmat zvonurile cu interimatul pe durata a șase luni, ca preambul al statornicirii pe posturi prin concurs, a viitorilor manageri datori să înlăture marasmul incertitudinilor și al experimentelor conventionale, de suprafață. Valul de speranță care vine dinspre aceștia ne îndrituiește să gândim că, abordând noul exercițiu al dialogului și al competiției, al introducerii unor criterii realiste și echitabile de apreciere a muncii actorului, ei vor ști mai bine decât predecesorii lor ce, cât, cum și în ce scop să investească în asigurarea unui repertoriu bogat, dens, variat, echilibrat și concordant cu gusturile și preferințele publicului.

La recent acreditatul Teatru pentru Copii și Tineret care funcționează în incinta fostului Teatru de Păpuși, noul director, Lică Gherghilescu, pare mulțumit de bugetul acordat de Consiliul local (municipal) și se bucură sincer că instituția beneficiază de un regizor specializat (Mona Chirilă) și de un scenograf cu imaginație, laborios și spontan, în persoana Eugeniei Tărășescu-Jianu. Talentul actor-manager ambiționează să spulbere ideea vetustă potrivit căreia acest teatru e rezervat doar copiilor de grădiniță și celor de clasa a I-a. La începutul stagiunii 2002-2003 (după 15 septembrie), dl. Gherghilescu intenționează să monteze două spectacole pentru adolescenți, într-un spațiu neconvențional, astfel încât reprezentanții să poată fi itinerate. Până acum, două premiere au și cunoscut luminile rampei (*Regele cerb* de Carlo Gozzi și *Scufița roșie* după Frații Grimm), într-un cadru scenografic inedit și se repetă intens la *Opoveste cu troli* (scenariu și regia aparținând Monei Chirilă), în care sunt valorificate vechi și ferme cătoare povești și povestiri din folclorul norvegian. În repertoriul actual figurează și două spectacole interactive de mare efect la publicul tânăr, cu un impact direct asupra orizontului de cunoaștere al copiilor: *Călătorie cu surprize* de Aneta Forna Christu și *Poveste pentru toți* de Mădălina Petrencu.

La Teatrul Dramatic „Ovidius”, cu prilejul „Zilelor municipiului Constanța”, instituite anul acesta, s-a jucat pe fundalul vestigiilor arheologice din apropierea Arhiepiscopiei Tomisului, în ziua de 21 mai, piesa autoarei Cristina Tamas, scrisă la comanda teatrului, în buna tradiție a premierelor absolute cu lucrări din dramaturgia contemporană, intitulată *Scene din viața lui Constantin cel Mare*. Spectacolul, celebrând străvechea cetate a Tomisului, vine în prelungirea memorabilelor *Seri de teatru antic* din anii '70, prezentate în Portul Tomis, la Histria și îi evocă pe patronii spirituali Constantin cel Mare (interpretat de Titus Gurgulescu) și împărăteasa Elena (reînviată de actrita Ileana Ploscaru). În alte roluri: Vasile Cojocaru (Lucinius), Eugen Mazilu (Vraciul), Alexandru Mereuță (episcopul Eusebiu), Diana Cheregi (Fausta), Emil Bărlădeanu (Episcopul), Iulian Lincu (Macarie), Iulian Enache (Valerius) și Radu Niculescu (Crispus). Regia și adaptarea spectacolului sunt semnate de Liviu Manolache (ca, de altfel, și coloana sonoră), în vreme ce scenografia aparține pictoriței Daniela Turcanu.

Mai în glumă, mai în serios, secretarul literar Anaid Tavitian ne atrăgea atenția că la Teatrul „Ovidius”, pe tot parcursul lui Florar, s-a repetat în trei timpi. În afara reprezentății evocate, un tânăr colectiv actoricesc, sub îndrumarea scenaristului și, totodată, regizorului Lucian Iancu, desăvârșește, grație unor febrile căutări de formule ideale de interpretare, colajul umoristico-satiric inspirat de *commedia dell'arte* și intitulat *Elixirul de dragoste*. Pentru Lăcrămioara Moscaliuc, Cosmin Mihale, Ana-Maria Tramudana, Marian Bucur, Mugur Stângaciu, Diana Lupan, Laura Iordan, Radu Niculescu, roluri precum Colombina, Arlecchino, Pantalone, Spavento, Trufaldino, Dottore semnifică șansa reală de a-și dezvălui întreaga gamă a resurselor și a disponibilităților actoricești. Improvizatie ingenios dozată, naturalețe și farmec, generoasă risipă de energie volitional-afectivă, un spirit ludic sănătos, dinamic, dezlântuit.

Cunoscută îndeosebi din varianta ei cinematografică în care Marcel Mastroiani și Sophia Loren dădeau clasă unei generații, comedia lui Eduardo de Felipo cu titlul *Filomena Marturano* a devenit piesa de rezistență a Dramaticului constăntean în această stagiune. Textul a fost preferat de regizorul Gavril Borodan atât pentru actualitatea lui incontestabilă și pentru valoarea lui intrinsecă, dar, mai ales pentru că oferă actorilor Diana Cheregi și Eugen Mazilu, care împlinesc treizeci de ani de activitate pe „scândura scenei”,

FLORIN FERENDINO —
transparentă și liniște muzicală

Florin Ferendino este un pictor al spațiilor de meditație, exprimând fuga de lume. Peisajele sau naturile statice stau sub semnul dematerializării prin filtrarea luminii, refuzându-se mimetismul naturii în numele exprimării unei viziuni ce poartă amprenta propriului psihism. Dacă este vorba de uleiuri, ochiul privitorului este captat de petele de culoare ce acoperă mari spații geometrizate (*Lan de rapită, Mai, Primăvară*), acestea provocând rupturi în ansamblul peisajului. Jubilația galbenului sau atotcuprinderea albastrului liniștitor se realizează prin culori saturate ce transmit privitorului o stare specifică. Dacă privim o acuarelă a sa, surprindem nuanțe dantelate infinitezimale și decorativ „à la japonaise”, în tonalități difuze, creând o lume transparentă și fluidă. Copaci hieratici își proiectează tentaculele într-un spațiu hibernal construit din diverse tonuri de alb, brun, gri rupt. Sunt niște peisaje fantasmagice, transferând privitorului liniște și melancolie. Siluete delicate de cai, bărci mohorâte sau ambarcațiuni ce își expun culorile estivale într-o lumină crudă dau seamă despre o bună stăpânire a tehnicilor desenului.

Se remarcă o izbutită valorificare a albului, care își aduce aportul său la sugerarea impresiei de transparentă. Pomii în floare, o emblemă semantică a picturii sale, contribuie, prin sugestia de puritate, la transmiterea unei stări de ataraxie. Peisajele surprinse în plină lumină, cu tonuri joviale, alternează cu cele peste care trece o undă gri, exprimând tensiuni crepusculare. Verdele cel mai viu, așezat lângă o pată de culoare închisă își pierde din jovialitate, iar griurile rupte imprimă peisajului o notă de tristete.

Peisajele și naturile statice ale lui Florin Ferendino emană o liniște muzicală, iar vibrația inimii pictorului pulsează discret în desenele inefabile.

CARMEN ȘERBAN

să-și dezvăluie, ca fosti colegi de institut și ca debutanți la Teatrul „M. Eminescu” din Botosani, imediat după absolvirea I.A.T.C.-ului, capacitatea de a se identifica, relativ ușor, cu niște destine contemporane, de o inefabilă complexitate. Actorii constănteni Alexandru Mereuță, Cristina Oprean, Clara Ghiuvelchian, Daniela Vitcu, Iulian Enache, Maria Nestor și studentii Ovidiu-Dan Brehuță, Emanuel Cristoiu, Alexandru Delescu, Mihai Zară-Pena și Mircea Tudosă beneficiază, alături de deținătorii rolurilor principale, de un text bine tradus din limba italiană de către Ion Cantacuzino și Mariela Coandă. Grație limbajului accesibil al imaginilor teatrale, spectacolul *Filomena Marturano* va putea ieși din spațiul convențional al scenei, putând fi adaptat unor circumstanțe fortuite în proximal sezon estival. La Teatrul „Fantasio”, citadelă a revistei românești, instalarea directorului interimar septuagenar, Aurel Manolache, care și-a anunțat intenția de a nu concura la competiția pentru scaunul directorial, n-a făcut publică până la finele primei decade a lunii mai nici o premieră, dar și-a precizat intenția de a întocmi, pe baza unor fragmente de notorietate, mult gustate de public, din reprezentările anterioare, un spectacol a cărui premieră să poarte, pentru început, titlul *Fantezii... fantazice...*

VIRGIL MOCANU

CAVALLERIA RUSTICANA

Pe data de 17 mai 1890 are loc la Teatro Constazi din Roma premiera operei unui tânăr compozitor pe nume Pietro Mascagni, inspirată din textul literar al lui Giovanni Verga și creată cu scopul de a evidenția temperamentul fierbinte al italienilor, și în special al sicilienilor. Aflându-se la Napoli în 1888, Mascagni este sfătuit de Puccini să abandoneze lucrul la „Guglielmo Ratcliff” și să caute un subiect de piesă mai ușor de

reprezentat. Mascagni ia sugestia lui Puccini în serios. Un an mai târziu vede un anunț despre un concurs cu opere într-un singur act și se decide să adapteze pe muzică povestea lui Verga, rugându-l pe prietenul său, Giovanni Targioni-Tozzetti, care îi sugerase acest lucru, să-i compună libretul. Lucrează neobosit la operă, epuizându-se fizic și psihic. După terminarea operei, Mascagni îi trimite lui Puccini un fragment care, la rândul său, îl înmânează editorului Giulio Ricordi. Așa cum se întâmplă de obicei cu marile opere de artă care încap pe mâna unor comercianți obscuri, și aceasta este respinsă, însă ironia sortii va face din ea una dintre cele mai profitabile afaceri pentru casa Sonzogno. Dezamăgit, Mascagni nu dorește să mai participe la concurs, dar soția sa înscrie piesa în competiție fără știrea acestuia, și în final recunoașterea lucrării este unanimă. „Cavalleria Rusticana” este distinsă cu premiul întâi al concursului, și de la premiera din 1890 va cunoaște un succes nelimitat, marcând apariția curentului „verismo” în operă, un avatar al realismului care se manifestase deja în literatura franceză și care propunea subiecte banale din viața de zi cu zi a oamenilor obișnuiți. Retorica belicoasă fusese substituită cu descrierea directă a bucuriilor și necazurilor celor aparținând claselor sociale inferioare, ceea ce adusesese o notă de senzational la nivelul tuturor artelor.

Aceasta este pe scurt povestea adevărată a nasterii unei capodopere și totodată a unei noi sensibilități artistice. La mai bine de o sută de ani de la prima reprezentare, opera lui Mascagni continuă să încante publicul meloman de pe întreg mapamondul. Efectul nu a fost altul când pe data de 27 aprilie 2002, la Opera din Constanța, a avut loc reprezentarea lucrării în discuție. Publicul de operă este infinit mai cultivat decât publicul de teatru, pentru că muzica este susținută de un text, iar textul are în spate o istorie, lucruri pe care adevăratul iubitor de operă le cunoaște înainte de a intra în sala de spectacol. În privința publicului constăntean de la această reprezentare putem să-l catalogăm drept

cunoscător, nu numai în ceea ce privește atitudinea din timpul spectacolului, dar și ca apreciere finală a artiștilor de pe scenă prin aplauze. Cei care au interpretat personajele create de Verga, și deopotrivă de Mascagni, au fost atât artiști constănteni (Santuzza- Stela Sârbru, Mama Lucia-Marga Andriescu), cât și artiști de la alte opere din țară (Turridu-Viorel Săplăcan — Cluj — și Alfio-Stefan Ignat — București). Am asistat și la un debut de valoare: Lucia Mihalache în rolul Lolei, frumoasa satului, soția lui Alfio, și adorată de Turridu, pe care-l părăsise cât timp acesta fusese în armată. Deși apariția pe scenă a debutantei a fost limitată de rolul pe care l-a interpretat, nu a fost greu de remarcat o voce puternică, hotărâtă, bine modulată și calități interpretative dramatice dezinvolve, convingătoare, atât de necesare abordării partiturilor grave, cu grad ridicat de dificultate. Melodrama imaginată de Verga într-un sătuc sicilian de munte, Vizzini, din provincia Catania, a prins viață cu ajutorul talentului cu care artiștii prezenti pe scena constănteană au știut să facă verosimile patimile umane, iubirile și rățările care pot fi ale fiecăruia dintre noi. Dacă spațiul în care se petrece drama este reprezentat de un loc uitat de lume, timpul este, nu întâmplător, Duminica de Paști, ales tocmai pentru a accentua contrastul dintreuciderea lui Turridu de către gelosul Alfio și celebrarea unei zile sfinte de către toți membrii comunității patriarhale.

Spectacolul în cauză n-ar fi putut fi posibil fără participarea de excepție a dirijorului Anthony Armore din S.U.A., a maestrului de cor Adrian Stanache și fără regia artistică și scenografică asigurată de Gheorghe Bărbulescu. Nu putem decât să ne dorim nenumărate manifestări de acest gen de care publicul tânăr al Constanței, altfel atras în cursa falselor valori, are cu siguranță nevoie.

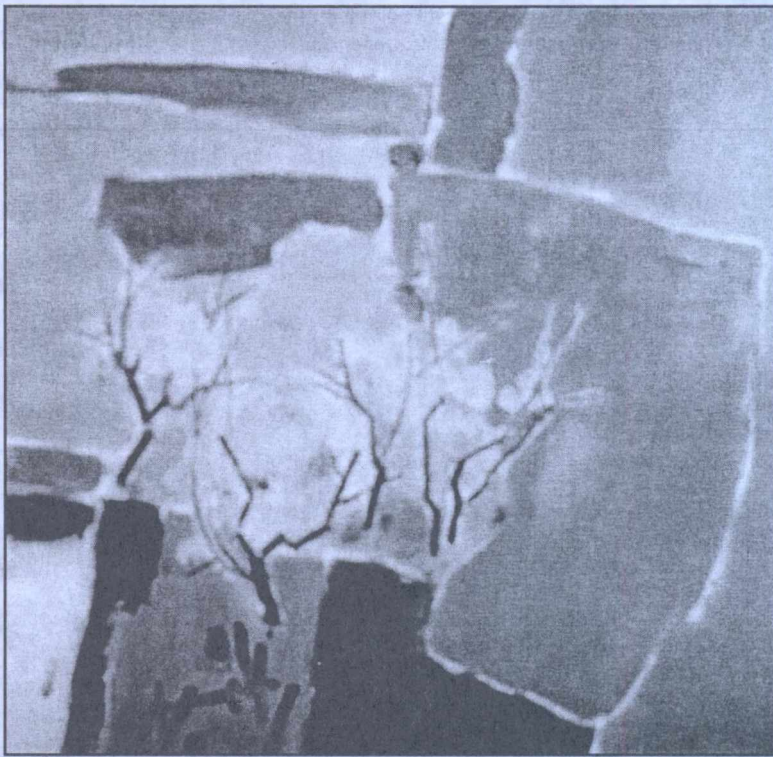
Commedia dell' arte
la Constanța prin
filieră bucureșteană

Teatrul Dramatic din Constanța a găzduit pe data de 15 aprilie 2002 reprezentarea clasică a piesei a lui Moliere *Scapino*, în regia lui Horațiu Mălăie. Așa cum era de așteptat, punerea în scenă a piesei într-o variantă modernă, care însă a păstrat farmecul original al comediei dell'arte, a fost contaminată de imensa plăcere a regizorului și totodată a actorului Mălăie, de a improviza. O singură sintagmă ar putea rezuma experiența teatrală care le-a fost oferită constăntenilor: teatru interactiv. Bariera dintre public și actori a fost anihilată, dându-le posibilitatea acestora din urmă să intre în text, să-i activeze sensurile latente sau chiar să ajute la „scrierea” piesei prin viu grai, să devină co-autori cu Moliere. Actualizarea textului clasic al farsei comice a dramaturgului francez a fost posibilă în mare parte datorită spontaneității și spiritului ludic extrem de dezvoltat al actorilor. În capul listei revine Mălăie (Scapino), care prin gestica și mimica sa contorsionată și expresivă, cât și prin tonalitățile schimbătoare ale vocii, a reușit performanța unui *one man show*, gata să se adapteze la orice situație și la orice tip de cultură. Urmează și ceilalți actori, fără de care schimbul năucitor de replici, de multe ori redundant, mimând desfășurarea repetițiilor pentru spectacol, nu ar mai fi avut loc: Valentin Teodosiu (Argonte), Mircea Constantinescu (Geronte), George Alexandru (Sylvestro). Aducerea artei mai aproape de realitățile contemporane, de evenimentele socio-politice care ne hăituesc zi de zi a fost atent semnificată atât la nivelul costumelor actorilor, constituite din haine lejere de casă, doar cămașa cu volane ample a lui Sylvestro amintind în treacăt de epoca farsei comice, cât și la nivelul decorului, neschimbat pe tot parcursul piesei și alcătuit din niște banale panouri câptușite cu pânză gri. Aparenta neglijență a acestor detalii semnificative ale unei reprezentări teatrale a ascuns, de fapt, intenția regizorală de a-l transforma pe Moliere într-un contemporan al nostru, într-un balcanic sadea.

În ceea ce privește prezența publicului în sală nu ne putem plânge. Cei care s-au decis în ultimul moment să-și petreacă o seară de început de săptămână răzând cu poftă au avut surpriza de nu mai găsi locuri decât pe treptele sălii de spectacol. Chiar și așa publicul constăntean, în mare parte tânăr (nelipsind totuși fragmentul reprezentativ al snobilor orasului) s-a dovedit receptiv la invitațiile actorilor de a facilita comunicarea teatrală și a intuit punctele de rezistență ale piesei. As reaminti cu acest prilej o veche și adevărată vorbă românească: obișnuința este a doua natură. Poate că obișnuindu-ne să mergem la teatru, de preferință un teatru *made in Constanța*, vom reuși să fim mai decontractați, mai puțin frustrați de grijile cotidiene și, nu în ultimul rând... mai puțin teatrali.

ALINA SPÎNU

• Florin Ferendino — Culoarele verii

N. IORGA și valoarea Independenței

Marcarea, în luna aceasta, a 125 de ani de la proclamarea Independenței de Stat a României, la 9 mai 1877, nu a suscitat, din păcate, interesul necesar din partea societății românești, rarele manifestări publice organizate de instituțiile cultural-științifice, fiind cu parcimonie consemnate de mass-media (în cazul în care, precum în suplimentul unui cotidian bucurestean, nu se prezintă teziștii și mistificatori realității cronologice circumstanțiate istoricului eveniment); mai mult, și iarăși din păcate, se încetățenește în diverse instituții culturale și de învățământ, precum și în mass-media, marcarea, la 9 mai, doar a Zilei Europei, sărbătoarea noastră națională fiind cvasiignorată.

O eclipsare păguboasă, ce denotă o stare cultural-națională inferioară, incompatibilă cu o veritabilă integrare europeană, neofiii dâmboveni ai așa-zisei racordări la valorile civilizației bătrânului continent neexprimându-și, în fapt, decât un acut handicap existențial, incapabil de simțăminte cu adevărate europene. Iată de ce, rememorarea valorilor permanente ale Independenței se cere cultivată în fiecare an, mai ales din perspectiva conexiunilor istoriei universale: „fiecare popor primește de aiurea influențe în toate domeniile, și ele ating independența lui absolută, dar, la rândul lui – *cuvânta*, N. Iorga la Radio, în ianuarie 1940 – el nu se poate împiedeca, chiar și dacă ar vrea, să nu emită neconținut raze de influență, care și acestea pătrund în viața oricât de strict închisă în independența ei, a țărilor și națiunilor vecine”.

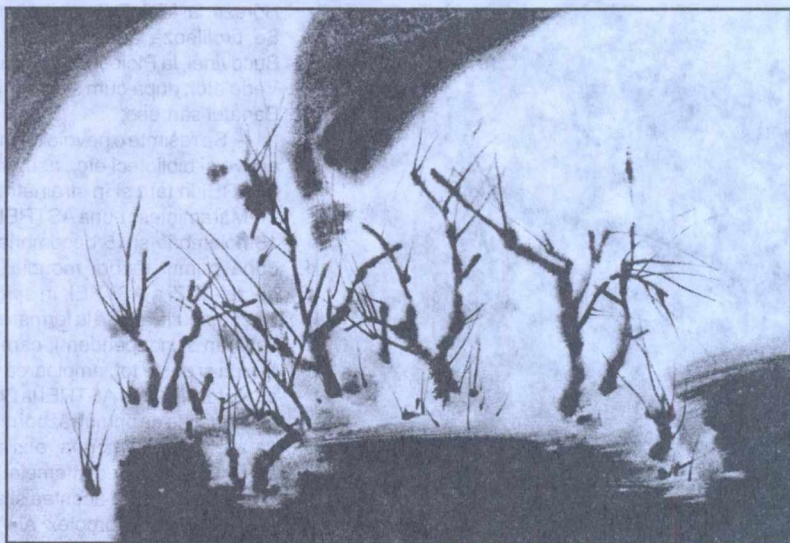
Așadar, pentru marele savant – autor, între altele, a lucrării monografice *Războiul pentru Independența României. Acțiuni diplomatice și stări de spirit*, apărută în 1927 –, Independența este percepută ca o etapă istoricește necesară în evoluția unui popor, cea românească integrându-se și ea tendințelor generale de emancipare a popoarelor și țărilor: „Independența unui stat se găsește nu numai în împrejurările de fapt și nu numai în conștiința pe care poporul care a creat și sprijină acest stat o are despre neatarnarea sa de alții, ci ea este în același timp un fenomen de istorie generală, de viață internațională, de acceptare din partea altor țări, mai mari uneori decât dânsa, de prețuirea și de respectarea acestei forme politice a unui neam din partea acelor care îl înconjură sau a acelor care, găsindu-se la o mai mare distanță, au totuși raporturi cu dânsul și cari revărsă asupra lui o mai mare sau o mai modestă prețuire. Ești independent cât ești recunoscut ca independent”.

În viziunea iorgliană, obținerea Independenței reprezenta, totodată, afirmarea demnității naționale a unui popor, mai ales în contextul în care împrejurările și climatul internațional nu erau tocmai favorabile, Apostolul Neamului neezitând a supune unei aspre judecăți critice unele aprecieri „denigratoare” ale contemporanilor săi, de asemenea într-un context internațional defavorabil, cum era cel din anul cuvântării respective, 1939: „eram crezuți incapabili a ne susținea prin noi înșine și prin urmare gata a cădea la acea dintâi schimbare a împrejurărilor lumii – cum trebuie să adaug că se găsesc până în momentul de față destui mizerabili cari să-și închipuie că, așa cum suntem și cum ne

dovedim a fi, s-ar putea petrece cu noi același lucru care se credea posibil acum trei sferturi de veac”. Aceste aprecieri sunt extrem de actuale din perspectiva istorică, acum, în zorii unui secol marcat de globalizare căreia noi, românii, trebuie să ne integrăm cu valorile și specificul național dacă dorim a ne păstra identitatea de neam și a avea respectul celorlalte națiuni, așa cum pleda, în urmă cu decenii, și N. Iorga.

Dincolo de contextul internațional, obținerea Independenței nu a fost urmarea unui „act de milă”, ci s-a datorat eroismului armatei române, „târguilele dibace” nefiind suficiente în lipsa sacrificiilor poporului nostru: „dacă n-am fi plătit-o cu sânge, cu sângele celor câteva mii de dorobanți cari au căzut în noroaiile dinaintea Plevnei, înfruntând cu bărbăție tot ce putea să îndrepte împotriva lor furia apăsătoarelor dreptului otoman și asprimea cerului de toamnă, Independența ar fi avut un pret relativ”. Valoarea Independenței noastre sporește mai ales în condițiile în care adevăratul adversar nu eraputerea suzerană, cât marele vecin de la Răsărit, „mare noastră aliată, Rusia”, care a condiționat recunoașterea neatarnării prin dureroasele cesiuni teritoriale, „întinderile pe pământ la a căror pierdere ne-am resemnat”. Act al acțiunilor diplomatice și al stărilor de spirit, Independența a fost dobândită prin tenacitatea și patriotismul liderilor României din acea perioadă – merite consemnate ca atare de către N. Iorga –, a factorilor politici; astfel, domnitorul Carol I, a fost „înainte de toate omul *demnității*”, C. A. Rosetti „pontifica în templul *libertății*”, M. Kogălniceanu „vedea *nația*”, în timp ce „pentru I. C. Brătianu totul era *acțiunea*”. Activitatea acestor corifei ai României moderne este pe larg relevată de către N. Iorga, el având credința – actuală și astăzi – că „a cunoaște meritele fiecăruia în această operă de renovare morală e o datorie”. O datorie care, măcar la date aniversare, se cere reiterate. Merită punctată și o altă idee iorgliană, de asemenea cu valoare de permanentă, potrivit căreia punerea în valoare a unei reale Independențe, de-a lungul istoriei unui popor, nu se poate concepe fără o sănătoasă activitate productivă care să se reflecte în prosperitatea națiunii: „în loc de a căuta să-și apere cu frică o închipuită independență, toate popoarele au o altă cale de deschis, pentru ca în locul acestei iluzii să pună o realitate profitabilă pentru dânsule: anume, să gândească mai mult și să producă mai mult. O știință de stat cuminte poate să ocrotească întinderea neapărată a cugetării și a producției în mers, crutând mândria popoarelor care s-ar putea simți jignite și ajutându-le chiar ca ele înseși să îndeplinească apoi independent unele din nevoile lor”.

STOICA LASCU

● Florin Ferendino – Peisaj în Delta

ZIUA CONSTANȚEI

urmare din pag. 1

Astfel, prin componenta sa *antică*, civilizația orașului nostru – ce datează din secolul al VI-lea î. Hr., când a fost întemeiat, în mijlocul lumii tracogetice, de către greci – s-a ilustrat la nivelul dimensiunii universale a epocii, elenismul și, mai apoi, civilizația romană configurându-i, în primele două-trei secole ale erei creștine, imaginea unui oraș al comercianților opulenți și iubitori de fast, cu ansambluri arhitectonice remarcabile; a unei cetăți care, la începutul erei, își leagă istoria de prezenta marelui poet latin Ovidiu – fără îndoială, concetățeanul nostru istoric cel mai cunoscut; al unei urbe care, în secolul al III-lea, va domina celelalte cetăți de pe malul vestic al Mării Negre, fiind socotită, în epocă, drept „prea strălucita metropolă și capitală a Pontului Stâng” – ale cărei urme sunt și astăzi vizibile prin *Edificiul Roman cu Mozaic* și *Termele Romane*; în epoca lui Constantin cel Mare, la începutul secolului al IV-lea, și a urmașilor săi, orașul va cunoaște o perioadă de revigorare – neîndreptățind, însă, asocierea numelui marelui împărat creștin cu denumirea actuală a Tomisului (simbolul drapelului Constanței, mediatizat în aceste zile, poate fi, eventual, o soluție pentru reprezentativitatea Eparhiei Ortodoxe Tomitane – și

aceea discutabilă, dat fiind alura teutonică a Sfinților Constantin și Elena, un fel de Ferdinand și Isabella protegători ai corăbierilor conchistadori tomitani... – nicidecum pentru simbolistica unui oraș cu remarcabile tradiții antice, musulman în Evul Mediu, cosmopolit în deceniile modernității, românesc și multiconfesional după 1878, iar azi unul dintre cele mai mari porturi ale lumii, far al civilizației românești contemporane).

Necunoașterea, punctuală, a evoluției toposemantice a orașului nu ne dă dreptul, cu nici un chip, la inducerea unor supoziii în răspărul adevărului istoric – cum am observat în mass-media din ultimele zile, dar și în cuvântările unor înalte fețe bisericești și laice –, la crearea de false similitudini și merite istorice; realitatea – acceptată ca atare de către specialiști, și nu de azi-de ieri – este că paralel cu denumirea antică de Tomis, în secolele IV-VII este folosit și numele de *Constantianasau Constantia* (inițial, apelativul acesta a desemnat o zonă nouă a cetății, în sectorul de vest, ce avea menirea de a ocroti sediul episcopal, localizat, azi, undeva între bd. Ferdinand, str. Traian, respectiv str. Mihai Viteazul), probabil după numele unor dinasti din familia imperială din secolul al IV-lea, specialiștii neluând însă în considerare, în acest caz, și numele Sfinților Împărați ce ornează, fals, drapelul Constanței de astăzi (din a cărui simbolistică trebuie să facă parte, pe lângă un eventual însemn creștin, și două elemente, esențiale și mai definitorii

Viața rurală în Dobrogea romană

(sec. I-III p.Chr.)

Sub egida Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța a apărut de curând – în colecția „Bibliotheca Tomitana” – o remarcabilă lucrare semnată de cercetătoarea Maria Bărbulescu, care și-a consacrat întreaga viață descoperirii și punerii în valoare a vestigiilor romane din Scythia Minor. Este vorba de o prezentare monografică, având la bază teza de doctorat susținută de domnia sa în 1991, la Universitatea „Babes-Bolyai” din Cluj-Napoca.

După un *Cuvânt înainte* plin de căldură, prin care își exprimă întreaga recunoștință, *abimopectore*, față de câteva personalități din domeniul arheologiei și istoriei vechi a României, unele dintre ele dispărute dintre noi, autoarea prezintă, în chip sintetic, stadiul cercetărilor privind așezările rurale din Scythia Minor în secolele I-III p.Chr.

În partea propriu-zisă a lucrării, cercetătoarea tomitană intră în *medias res*, descriind în *extenso* organizarea administrativă și viața economică din satele din Dobrogea romană, populația, precum și cultele, manifestările religioase existente în acest areal în epoca romană timpurie. O atenție deosebită se acordă Histriei și teritoriului ei rural (*regio Histriae*), teritoriului tomitan și callatian, precum și altor teritorii rurale din Dobrogea romană. Sunt aduse în discuție unele documente epigrafice, precum și comentariile pe marginea acestora ale unor renumiți cercetători, la loc de frunte aflându-se Vasile Pârvan, personalitate de seamă a culturii noastre, considerat, pe bună dreptate, părintele școlii arheologice românești.

Un alt important capitol este cel consacrat populației rurale din Dobrogea secolelor I-III post Christum. Autoarea se bazează, în investigația sa științifică, pe izvoare literare, pe documente epigrafice, dar și pe descoperiri arheologice din așezări și necropole. De maxim interes sunt informațiile furnizate de Publius Ovidius Naso în epistolele sale pontice (*Tristia* și *Ex Ponto*) privind populațiile existente în ținutul euxin. Autoarea se oprește la pasajele în care este vorba de existența geto-dacilor în acest spațiu: „De o valoare deosebită sunt stiriile transmise de Ovidiu, în cele două opere din exil, *Tristia* și *Epistulae ex Ponto*, izvorâte din cunoașterea directă a realităților de la Dunărea de Jos, fără să lipsească, desigur, anumite exagerări ale poetului, menite a-i scurta sederea tomitană. Referirile poetului la cei ce vietuiau dincolo de zidurile cetății Tomis, în teritoriul rural, sau

la populațiile de la nord de Istru, care amenințau adeseori pământul dobrogean, sunt numeroase și sugestive. Ovidiu transmite salutări din țara getilor, ogoarele sunt getice, convietuiește deci printre geti. Aceștia sunt întâlniți pretutindeni, în imediata apropiere a orașului Tomis și în interiorul acestuia; poetul îi știe locuind până departe, când amintește: „iuncta tenet crudia Sarmatis ora Getis”; tot el ne spune că erau mai periculoși getii de dincolo de Istru – „non bene pacatis flumina pota Getis” – ale căror raiduri le înregistrează frecvent. Dând amănunte prețioase despre geti, Ovidiu nu ne precizează însă felul în care erau organizați, ne vorbește doar de acei agricultori care posedau „ruris opes parvae, pecus et stridentia plaustra” (p.133). Se apelează și la informațiile cu privire la geto-daci existente în scrierile lui Strabon, Pomponius Mela, Pliniu cel Bătrân, Ptolemeu. Sunt aduse în discuție și izvoarele literare privitoare la alte populații din Scythia Minor: sarmatii, iazigii, scitii, bastarnii, bessii ș.a.

Este lăudabil faptul că cercetătoarea tomitană este preocupată și de domeniul onomasticii, al antroponimiei și al toponimiei, menționând și analizând numele unor cetățeni din așezările rurale din Dobrogea romanizată. Sunt menționate nume ale locuitorilor bessii, precizându-se faptul că aceștia purtau un singur nume individual, la care se adăuga adesea un patronimic: Derzenus Aulupori, Durisses Bithi, Bizienis, Mucaporus Ditugenti ș.a. Analizând numele unor veterani și cetățeni romani (Claudius, Cocceius, Phoebeus, Sulpicius Narcissus), Maria Bărbulescu consideră că aceste antroponime trădează originea modestă a celor care le purtau. Ea se bazează și pe părerea lui Vasile Pârvan, care afirma că „primii locuitori ai satului / Vicus Quintionis / au fost elemente populare din provinciile greco-orientale de la Dunăre” (p.140). Autoarea ajunge la concluzia că procesul de schimbare a antroponimelor în Dobrogea secolelor I-III post Christum constituie un fenomen important, care este o dovadă a romanizării acestei provincii. Cercetătoarea se bazează, în argumentația ei, pe unele inscripții din vremea împăratului Marcus Aurelius, descoperite în Vicus Quintionis. Făcând o statistică a numerelor atestate în aceste inscripții, ea constată că, dintr-un număr de șaisprezece, nouă sunt romane, trei traco-romane și patru trace.

În prezentul volum se face o descriere *en détail* a muncilor câmpului, a uneltelor folosite de țărani și a plantelor cultivate în Dobrogea romană. Există referiri la epistolele pontice ovidiene în care sunt descrise unele lucrări agricole (aratul, semănatul etc.). Sunt citate, în original, următoarele versuri din cartea I a *Ponticelor* (*Ex Ponto*, I, 8, 57-59): „Ipse manu capulum pressi moderatus aratri / experiar mota spargere semen humo / Nec dubitem longis purgare lignonibus herbas”, care sună astfel în tălmăcirea lui Theodor Naum: „De corn ținându-mi plugul, în glie I-as înfige, / As arunca sămânța pe câmpul cel brăzdat; / Eu nu m-as da în lături nici să-mi plivesc grădina / De buruieni...”.

Dar cercetătoarea tomitană nu folosește, în sprijinul afirmațiilor sale, doar izvoare literare, ci apelează – cum e și firesc într-o asemenea lucrare – la unele piese arheologice, descriind o scenă de pe monumentul funerar al lui C. Iulius Quadratus, în care este înfățișat un țăran arând cu un plug de lemn, tras de doi boi. Aflăm că în Dobrogea se cultivau, pe vremea aceea, următoarele plante: grâul, orzul, ovăzul, linte, meiul, mazărea, bobul. Se cultiva, de asemenea, vița de vie.

Pentru a ne oferi o imagine cât mai completă a vieții rurale din perioada respectivă, autoarea studiului a cercetat un imens material din diverse domenii ale arheologiei: epigrafie, numismatică, ceramică, dovedind multă acritie și probitate științifică.

Pe baza valoroasei monografii *Viața rurală în Dobrogea romană* (sec. I-III p.Chr.) semnată de Maria Bărbulescu, putem reconstitui viața de zi cu zi a strămoșilor noștri, benefic proces de romanizare în satele din Dobrogea în primele trei secole după nașterea Mântuitorului.

STEFAN CUCU

altă localitate din țară, exemplul cel mai edificator al relevanței revigorării economice, politice și spirituale; corespunzător, caracterul cosmopolit se atenuază, în favoarea accentuării elementelor de civilizație românească, Constanța devenind un centru urban de seamă al țării, figurile sale reprezentative, până la jumătatea secolului al XX-lea, provenind din zone etno-confesionale tradiționale, în care românii ortodocși deveneau, treptat, cei mai numeroși – așa sunt primarii A. Alexandridi, M. Coiciu, I. Bănescu, G. Benderli, V. Andronescu, H. Grigorescu; fruntașii vieții publice, culturale și comerciale: I. N. Roman, P. Vulcan, Const. N. Sarry, N. T. Negulescu, S. Abdulachim, dr. Al. Pilescu, dr. A. Zissu, H. Rifaat, T. Manicatu, K. Manisalian, I. Berberianu, Sc. Vârnav, J. Atanasov, frații Frangopol, H. Serafidi, frații Oancea, V. Lepădatu, frații Cotta etc. etc. În a doua jumătate a secolului trecut, imaginea Constanței a suferit radicale transformări edilitare, în primul rând pe fondul unei dezvoltări economice fără precedent, pentru ca, după 1989, transformările social-politice să-și pună benefic amprenta și asupra manifestărilor publice ale edililor și locuitorilor străvechiului Tomis, un oraș care-și regăsește, treptat, virtuțile democratice, manifestate, între altele, și prin conținutul generos al primei ediții din cadrul *Zilelor Constanței*, o sărbătoare a constănțenilor de astăzi ce se va constitui, avem încrederea, într-un punct de referință al agreementului cultural și istoric românesc.

justiție și in justiții

Cu unanimitate de voturi

Volumul **Cu unanimitate de voturi**. *Sentinte politice adunate și comentate* de Marius Lupu, Cornel Nicoră și Gheorghe Onișoru, publicat de Fundația Academia Civică (în colecția „Biblioteca Sighet”), 1997, 394 p., nu are precedent, cel puțin la noi. Cele aproape două sute de sentințe politice publicate demonstrează că guvernării noastre și-au însușit și aplicat cu fidelitate „Directivele de bază ale NKVD pentru țările din orbita sovietică” (Moscova 2.6.1947. Strict secret. K-HA / 113. Indicația NK / 003 / 47). În *Cuvântul editorului*, Romulus Rusan arată că faptele care au fost sancționate draconic, erau firești: „întâlnirea cu un om, dăruirea unei sume de bani, exprimarea unei păreri, scrierea unei poezii, trimiterea unei scrisori.”

Titlul lucrării mi se pare inspirat. Toate sentințele date publicității au fost pronunțate cu „unanimitate de voturi”. Cititorul neavizat s-ar putea întreba cine sunt cei care au anchetat, judecat și pronunțat asemenea monstruoasă juridică? Răspunsul l-a dat Petre Tutea: „au fost activiști de partid *ruși de limba română*”. Florin Constantin Pavlovici, fost condamnat politic, dedică incantația sa carte „Tortura pe înțelesul tuturor” (Editura Cartier, 2002, 388 p.): „delatorilor, anchetatorilor, procurorilor și judecătorilor militari, paznicilor de închisoare, tuturor celor care au contribuit la batjocorirea omului”. Cercetătorii spun că au fost aplicate milioane de ani de puscărie, „cifră geologică”, „vârsta glaciațiunilor” multiplicată.

Cornel Nicoră și Gheorghe Onișoru, în prefața la *Cu unanimitate de voturi*, arată că din sentință se poate reconstitui întreaga mișcare de rezistență anticomunistă. Noi am adăuga și distrugerea statului de drept. Menționăm mai întâi sentința nr. 969 din 30 iulie 1956 a Tribunalului Militar Iași, prin care partizanul Motrescu Vasile a fost condamnat la moarte. Tăranul Motrescu Vasile, partizan în Obcinele Bucovinei, devenise un personaj legendar. Era un adversar autentic al regimului. Frații săi, Ion, Gheorghe și Constantin au fost condamnați în alte procese, la muncă silnică pe viață, iar mama sa Sofia, la douăzeci de ani muncă silnică, pentru că nu l-au predat securității pe Vasile. Tatăl lor, Pintilie, a murit în timpul anchetei. Menționăm că mama pictorului Marin Gherasim făcea parte din familia Motrescu.

De multe ori securitatea inventa „dusmani ai poporului”. Astfel, lui Cărașel Constantin din Bibilești, Vrancea, de 72 de ani, i s-a aplicat pedeapsa de zece ani închisoare, pentru că i-a zis președintelui comisiei comunale de colectare cu care era în conflict: „porcule și măgarule”, „vor veni curând americanii care vor termina cu voi și cu rușii care vă țin în brate”.

Avocatul Mădărjac Ioan din Negrești, Vaslui, a fost condamnat la șase ani muncă silnică, pentru că „prin bancuri reactionare, insulte și discuții dușmănoase a calomniat pe conducătorii statului nostru” și că a refuzat să audieze o conferință la comitetul raional de partid.

Sentința penală nr. 1467 din 1 sept. 1948 a Tribunalului județului Baia este bizară. Constantin Pralea, de 18 ani și Chițu Constantin, de 10 ani, au fost condamnați la câte patru luni închisoare. Cei doi au intrat în școala din Drăgănești, Baia, pentru a vedea notele elevilor. Într-o clasă, cu o linie „au scos ochii tablourilor de pe pereți și anume: Generalismului Stalin, d-lui Dr. Petru Groza, președintele Consiliului de Miniștri, d-lui Gh. Gheorghiu-Dej, vicepreședintele Consiliului de Miniștri, colonelului deputat M. Burcă și deputatului Ion Berea”. Pedeapsa de patru luni închisoare aplicată, coincide cu durata arestării preventive (au fost arestați în iunie 1948). Învinuirea unui copil de zece ani că ar fi comis delictul de ofensă adusă sefului unui stat străin și delictul de uelțire contra ordinii sociale, este de domeniul absurdului. Judecătorii civili au schimbat încadrarea cu delictul de instigare publică. „Inculpatul” Chițu Constantin, de 10 ani, nu răspundea penal! Nu rezulta de ce cauza nu a fost soluționată de Tribunalul Militar competent.

Magistratul Cornel Nicoră, coautor al lucrării *Cu unanimitate de voturi*, a avut țaria morală de a publica sentința nr. 434 din 23 iulie 1959 a Tribunalului Militar Iași, prin care tatăl său a fost condamnat la douăzeci și doi de ani de muncă silnică (după ce anterior fusese deținut administrativ douăzeci și două de luni). Sensibilul jurist mi-a relatat cum a asistat terifiat la procesul tatălui său inocent. Judecătorul Nicoră și-a îndeplinit îndatorirea morală și față de consătenii noștri. A dat publicității asasinatelor comise de securitate la 7 august 1949 în Com. Frătăuții Noi, județul Suceava. Tăranii erau nemulțumiți din cauza abuzurilor și ilegalităților pe care le comiteau

autoritățile. Recheziti, cote obligatorii, confiscări arbitrare, amenzi, nenumărate biruri, corupție... Pentru că tăranii s-au opus creării unor arii de treieris, în scopul percepției mai ușor a cotelor, primul a anunțat securitatea Rădăuți. Au venit imediat două camioane cu militari. S-a dat ordin să se tragă în oamenii care protestau. Au fost împușcați mortal tinerii Andrișan Ion, Cuciureanu Ilarion, Davidean Ion și Isopescu Vasile. Numeroși răniți s-au ascuns, ferindu-se să solicite tratament medical. Îl menționez pe Boghean Titus (al lui Costel), fiul de botez al bunicii mele maternă. Cele patru cadavre au fost luate și înmormântate noaptea într-un loc secret din cimitirul Rădăuți. Mai mulți țărani au fost arestați, trimiși în judecată și condamnați. Tăranca Bucevșchi Maria a născut în detenție, dar și-a continuat executarea pedepsei. Rudele celor uciși au fost deportate în Dobrogea unde au stat până în 1955. Au lucrat și la canal. „Pe data de 8 august 1949 toată comuna era convinsă de utilitatea ariei”, scrie Cornel Nicoră în *Cu unanimitate de voturi*.

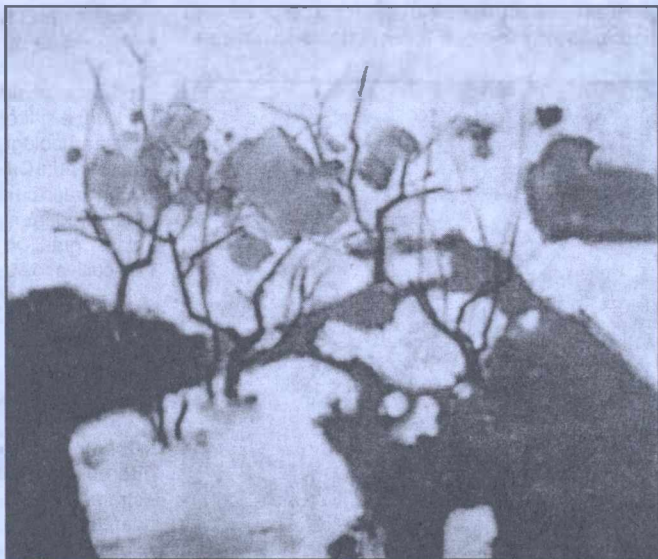
După Revoluție, Procuratura Militară Iași a făcut cercetări. A rezultat că nu s-au întocmit acte de deces pentru țărani împușcați, care la starea civilă figurează și astăzi ca fiind în viață. Prin Rezoluția nr. 282 / P / 1991 din 20 noiembrie 1991 s-a dispus reînceperea urmăririi penale, motivându-se că nu se pune la îndoială comiterea asasinatelor, însă în cauză operează prescripția. Precizăm că fostul primar care a anunțat securitatea și ofițerul care a dat ordin să se tragă în țărani, au murit demult.

La data de 5 august 1949 au fost împușcați în aceleași condiții patru țărani din Calafindești, Suceava. A doua zi morții au fost luați de acasă unde erau pregătiți de înmormântare și duși la cimitirul Rădăuți, unde au fost îngropați într-un loc secret. Pe 7 august a fost împușcat un țăran din comuna Bălăceana, Suceava, în aceleași condiții.

Tot atunci Petru Belle, „primul prefect democrat” al județului Arad a dat ordin militarilor să tragă în țărani din comunele Ucuris, Cernei, Șomoșches, Bereschiu etc. care se opuneau colectivizării forțate. Între 1952-1957, Belle a fost profesor și decan al Facultății de Drept din București. La data numirii nu avea studii juridice terminate. Mai târziu când a fost trimis la „munca de jos” (notar de stat), i s-a reprodus că a înscris ca studenți, activiști și ofițeri de securitate etc. care nu absolviseră liceul adică pe cei care instrumentau procesele politice.

Kafka, Koestler și Orwell ar fi citit cu folos volumul *Cu unanimitate de voturi*.

TITUS RUSU

• Florin Ferendino — Peisaj

scurt memorial tomitan

urmare din pag. 8

nu dispun de asemenea fazele „deschise”, unde vizitatorul să se simtă nemijlocit în prezența imediată a mării care-i murmură melodos la picioare.

Cam pe la mijlocul „Bulevardului” (cum i se spunea elegantei fazele), totdeauna foarte curat fiindcă era periat în permanență de suflările mării, se contura imaginea barocă a Cazinoului, cu terasa lui mirifică, de unde se aruncau în valuri ghinionistii persecutați de hazard la mesele din sălile de joc. Însă noi, cei tineri, pătrundeam în somptuoasele saloane ale Cazinoului ca într-un sanctuar, deoarece acolo se dădeau, în ultimele zile ale lui iunie, serbările de sfârșit de an școlar, cu premii și cununi de lauri pentru elevii silitori. Cazinoul era supranumit *Perla Mării Negre*, iar mândria noastră de bravi constănțeni avea să amplifice această metaforă hiperbolică atunci când am văzut că în unul din romanele de mare succes din acei ani, *Întunecare* de Cezar Petrescu, firul acțiunii începea cu o discuție ce se desfășura chiar pe terasa Cazinoului „nostru”. Ceva mai târziu, aceiași surpriză aveam s-o încerc și eu descoperind într-un roman al unui scriitor francez — *La rose de la mer* de Paul Vialar, încununat cu Premiul Goncourt în 1938 — o altă descriere a Cazinoului din Constanța. Aristocratica faleză, cu balustrada ei albă ce amintea de puntea unui

ASTRA își propune, de asemenea, ca parte a societății civile, să-și afirme punctul de vedere privind:

— scurgerea aproape hemoragică a valorilor de patrimoniu ale țării în ultimii doisprezece ani și atitudinea pasivă a oficialităților pentru recuperarea acestora, pentru curmarea fenomenului și pentru protecția lor este de natură să ne îngrijoreze; ASTRA se va implica în cunoașterea, protecția și valorificarea patrimoniului național de valori;

— ca promotoare, încă de la înființare, a valorilor umaniste și morale, ASTRA cere Consiliului Național al Audiovizualului să aibă o atitudine activă în eliminarea violentelor, a subculturii, pornografiei și indecenței din programele audiovizualului românesc;

— Asociațiunea noastră condamnă violenta și terorismul, sursele lor generatoare și sustine demersurile întreprinse de România, în sensul apărării omului, a valorilor culturii și civilizației, al toleranței, ecumenismului și păcii;

— solicităm autorităților centrale și locale susținerea echitabilă, nediscriminatorie, a restituirii necondiționate și integrale a patrimoniului ASTREI, realizat prin jertfă, devotament și muncă exemplară de generații întregi și confiscat abuziv de către autoritățile totalitariste în anii 1948-1950; absența lor ne stârnește serios activitatea;

— solicităm Ministerului Culturii și Cultelor să dispună reinscripționarea denumirii originare de pe clădirea Palatului Asociațiunii din Sibiu, să sprijine reparația tradiționalei reviste „Astra”, a altor periodice astriste, precum și a publicațiilor în limba română din județele Covasna și Harghita, a celor din alte state;

— Adunarea Generală a adoptat în unanimitate hotărârea ca a 98-a Adunare Generală să se desfășoare la Brașov, în anul 2002. Din inițiativa Societății „Limba noastră cea română” din Chișinău, societate asociată ASTREI, s-a hotărât ca în luna august 2002 să aibă loc o Adunare Generală Extraordinară la Chișinău, cu tema „Astra și românii de peste Prut”;

— cât privește ritmul de dezvoltare al ASTREI, as aminti că, dacă la a 97-a Adunare Generală au fost validate două noi despărțăminte (la Aiud și Zărnești) și înființarea Secțiunii ASTRA — Tineret, care tinde să asimileze creator experiența de aproape un secol și jumătate a ASTREI și care va avea mai multe departamente (elevi, studenți, militari, tineri de la sate, meșteșugari, mici industriași și producători etc.), de atunci au mai fost întemeiate filiale la Sângeorgiu de Pădure (jud. Mures), la Sighișoara și în Tighina (R. Moldova), ASTRA Tineret a înființat un cerc la Horezu, iar filiala București altul la Malaia (jud. Vâlcea). Se profilează apariția altora la Crasna, în nordul Bucovinei, la Ploiesti, Râmnicu Vâlcea, la Rosiorii de Vede etc., după cum se cuvine integrată și filiala din Banatul sârbesc;

— Se resimte o nevoie tot mai acută de cercetări în arhive și biblioteci etc., asupra trecutului și întinderii ASTREI în țară și în străinătate.

Mai amintesc Luna ASTREI, organizată anual între 15 noiembrie și 15 decembrie (cum se stie, imediat după primul război mondial, 1 Decembrie a fost decretată Zi a ASTREI, în semn de recunoștință față de contribuția adusă la formarea statului român unitar, suveran și independent), care va cunoaște, sperăm, mereu și peste tot, amploarea cuvenită. Vom încerca să restabilim Ziua ASTREI la 24 iunie (Sânziene), cum a fost înainte de primul război mondial. ASTRA-Tineret va avea, de asemenea, o zi a ei, poate, omagial, 4 noiembrie, când s-a întemeiat Asociațiunea.

Dorim ca toate acestea și alte acțiuni să ilustreze edificator rolul complex al ASTREI în societatea

transatlantic și de unde nouă ne plăcea să privim meduzele ce pluteau lenese „sub clopotele verzi”, începea de la farul genovez și se continua cu digul lung de aproximativ un kilometru, drept, de o liniaritate impecabilă, ca un deget întins spre larg, îndemnând la plecări spre zările feerice ale Orientului. Digul se termina la Farul cel nou și avea misiunea să apere portul de furia valurilor ce se spargeau în coastele sale. Dar digul era îndeosebi locul preferat de promenadă al constănțenilor și al tuturor „vilegiaturistilor” veniți aici din alte părți ale țării. Și el intrase în literatură, prin pana lui Ionel Teodoreanu care plasase dramaticul episod final din romanul *La Medelenitoc* mai la picioarele Farului. Aceste cărți apăruseră chiar în timpul când eram elev de liceu, astfel că participam într-un fel deosebit, mai direct și mai activ, la viața acelor personaje îndrăgite, reconstituind de visu scenele „exotice” trăite de ele în locurile pe unde noi ne plimbam și visam în fiecare zi și în fiecare seară, ca la noi acasă.

istoria literaturii...

urmare din pag. 10

(Inventar nr. 2055). Dezvoltat pe ideea atotputerniciei destinului și exprimând durerea părinților pentru cel mort — un copil — *Epitaful lui Lillas* atrage atenția prin structura sa polifonică, în care „emitătorii” alternează: mai întâi tatăl celui dispărut, apoi copilul mort, și din nou tatăl, care o implică și pe mama defunctului: „Nimic

românească până în contemporaneitate, când se manifestă ca una dintre cele mai reprezentative forme organizate ale culturii și societății noastre civile, cu întinse relații în cele mai diverse culturi ale patriei tradiționale și ale lumii. Eficiente în acest sens sunt contribuțiile la dezvoltarea social-culturală a țării, ca și cercetările, dezbaterile, simpozioanele, taberele școlare, seminariile și conferințele științifice, regionale, naționale și internaționale, pe probleme fundamentale ale existenței și spiritualității noastre. Solidaritatea fiilor patriei, asigurarea unui statut civic și a unui nivel de viață apropiat pentru toți românii, spre a evita înstrăinările și discriminările, precum și gândirea lucidă a destinului României de astăzi și de mâine ne preocupă statornic. Vom încerca să organizăm în această toamnă o consfătuire internațională a românilor și *astristilor* de pretutindeni, a reprezentanților societăților cu care colaborăm sau am dori să conlucrăm, a diplomaților, experților și oamenilor cu experiență, între care vom încerca să implicăm tinerii. Evident, toate manifestările periodice

vor continua în 2002 și sperăm, în anii ce vin, diversificându-se și cuprinzând cât mai multe competente și talente din țară și din lume. Așteptăm noi participanți, deopotrivă ca profesori, conferențieri, cursanți, concurenți etc.

Din acțiunile și

declarațiile noastre anterioare precum și din rândurile de mai sus rezultă cât de intens susținem tot ce are legătură cu drepturile omului, cu interesul național și cu integrarea noastră în noile structuri europene și mondiale, cu combaterea ideilor revizioniste și federaliste sau privitoare la artificialele euroregiuni, la corupție, emigrație, terorism și alte anomalii sociale, la privatizare și corecta restituire a proprietăților, la învățământ, cercetare, știință și cultură, ecumenism și educație, la ființa organică a limbii și la tot ce ține de existența acestui popor încercat, la suveranitatea, unitatea și independența statului nostru în hotarele lui firești. De asemenea, bursele și călătoriile de documentare, cărțile, periodicele ce le avem (douăsprezece la număr), expozițiile pe care le deschidem și alte mijloace specifice vizează aceleași teluri.

De aceea, facem un călduros apel pentru a se veni cu sugestii utile tuturor fiilor acestei țări, indiferent de locul unde se află și a ne sprijini în realizarea obiectivelor menționate. Pe de o parte, dorim să înfăptuim cât mai multe, inclusiv pe plan organizatoric sau al relațiilor cu alte formațiuni cu scopuri comune sau apropiate, iar pe de alta, mijloacele de care dispunem sunt cu totul insuficiente, mai cu seamă când este vorba de acțiuni cu caracter național și internațional, la care, prin forța împrejurărilor, participă uneori sute de persoane și mari personalități din țară și din străinătate (restituirea, acum târăgănată la limita abuzului, a patrimoniului confiscat ne-ar scuti de astfel de griji). Acest sprijin poate fi în idei care să ne apropie, în proiecte ale unor noi întâlniri etc., dar și în bani, aparatură ori în relații cu alte forțe spirituale și economico-financiare din țară și din străinătate, pe care este util a ni le semnala și a ne pune în legătură cu ele.

Contribuția respectivă va fi menționată de fiecare dată, pe lângă mulțumirea de a fi participat la realizarea unor manifestări de anvergură, la cunoașterea unui trecut pilduitor și la încurajarea unor abordări lucide a problemelor noastre în context internațional. Împreună, putem constitui forțe morale și sociale deosebite, lucrând sistematic, solidar, fără a renunța la specificul fiecăruia, pe temeiurile unor planuri comune. Vom avea și astfel bucuria unor izbânde semnificative.

GEORGE MUNTEAN

prim vicepreședinte ASTRA

*nu stă în puterea oamenilor, totul se desfășoară după voia Destinului. Si eu m-am grăbit să-mi cresc un copil și să-mi înfrizez nădejdi, dar vointei mele i-a luat-o înainte hotărârea Destinului prin acest mormânt. Potrivit hotărârii Destinului, dragii mei, si eu în lumea asta mi-am plătit obolul, mai înainte de a fi tânăr și a intra în rândul bărbatilor. Am munit fiind copil mic, de șase ani și mă numeam Lillas. Eu, tatăl Bassianus i-am ridicat acestuia mormânt, nu după rânduiala firii, și împreună cu soția mea lanuaria, mult înlăcrimată, plângeam nașterea fără de durere a copilului. Rămâi cu bine, drumetule, și fii sănătos în schimb pentru alții?” (cf. Ev. Popescu, *Inscripțiile grecești și latine din secolele IV-XIII descoperite în România*, București, 1976, p. 52-53).*

Oprim aici sirul exemplarelor de inscripții funerare antice interesând literatura română. Epitafuri au mai fost realizate și în secolele de la mijlocul primului mileniu, dar textele lor nu s-au ridicat la un nivel artistic notabil. Cum însă în Dobrogea există mai multe șantiere arheologice, nu se poate ști ce ne rezervă viitorul, în ceea ce privește patrimoniul nostru literar antic. Oricum, nici o încheiere mai plină de adevăr la acest tur de orizont al poeziei noastre funerare antice ca remarcă reputatului specialist de istorie veche D.M. Pippidi, după care unele epigrame „vădesc nu numai calități artistice deosebite, dar și un gust literar surprinzător” (cf. D.M. Pippidi, D. Berciu: *Geți și greci la Dunărea de Jos*, București, 1965, p. 242).

• Numărul pe aprilie al revistei *Convorbiri literare* este, fără îndoială, unul dintre cele mai bogate în opinii incitante, străbătute de un veritabil fior polemic (exprimate în eseuri, interviuri etc). Eugen Simion, de pildă, trece în revistă, într-un interviu acordat lui Cassian Maria Spiridon, motivele („cap al apolitismului și nomenclaturismului contemporan, exponent al anti-europenismului românesc, apărător al unor scriitori compromiși – ca Preda, Sorescu, Stănescu, Arghezi, Călinescu – și al ideii că literatura postbelică n-a fost o *Siberie a spiritului*” s.a.m.d.) pentru care procurorii literari de serviciu i-au trecut (și eternizat...) numele pe lista *neagră a lui Grigurcu*. Acuzatii absurde pe care criticul le demontează într-un stil mai direct, fără menajamente, vorbind despre textele adversarilor săi ca despre niste „pamflete nesărate ale unor scriitori ratați, dornici ca, în înghesuiala tranziției și în forfota revizuirilor literare, să ia locul marilor scriitori”.

• Mai departe, vorbind despre *revizuire*, în sens lovinescian, vizavi de afirmațiile sale din *Scriitori români contemporani*, Eugen Simion se arată convins de necesitatea ei. Dar precizează că este vorba de o „revizuire critică, efect al procesului de mutație a valorilor estetice. Timp de doisprezece ani (din 1990 până azi) noi am ratat revizuirea valorilor anterioare pentru că ne-am blocat în revizuirea morală. Nu mai spun că nici pe aceasta n-am făcut-o cum trebuie. Am lăsat-o pe mâna resentimentarilor, frustraților, de toate felurile, rataților. N-a ieșit nimic. Trebuie s-o luăm de la capăt (sublinierea mea). Să recitim cărțile și să judecăm din perspectivă istorică și estetică. Cine pleacă de la ideea că Sorescu este un autor de glume răsuflate (opinie, ce a apărut, sub pana temutului și neobositului Mircea Mihăieș, în *România literară*) sau că Eminescu este un poet *depășit, împăiat* și un prozator plicticos... nu are cum să facă o revizuire critică valabilă”.

• În *Biblioteca revistei Convorbiri literare* am plăcerea de a citi cele șaptesprezece poeme ale poetei Carolina Ilica, înmănunchate sub titlul *Numărătoarea inversă*, dintre care reproduc delicatul, superbul *Autoportret*: „De când mă pieptăn doar cu părul strâns, / Mult mai ușor se pare că îți vine / să-mi duci pe umeri capul nedormit; / ca pe un pepene cu câmp cu tot, / ce-n vrejul dulce-al gâtului se ține. // Ai grijă noaptea, când îl pui alături / De capul tău, mai copt și mai cu miez. / Să nu le schimbi, în grabă, la trezire; / Descoperind, din întâmplare numai, / Că nu în somn, mai mult pe zi, visez.”

• Scriitorul Nicolae Breban – care, se pare, traversează o perioadă când acordă, precum un mare maestru la sah, „un simultan de interviuri” mai multor reviste din țară – ne surprinde cu opinia sa din *Euphorion* (nr. unu, pe ianuarie / februarie / martie; interviu acordat lui Teodor Fleseru) cu privire la *spaima de ratare* și rolul ei în destinul unui scriitor. Ne surprinde de fapt consecvența cu care revine asupra acestei idei, formulate cândva și în revista *Tomis*: „Am spus odată

ACUL DE BUSOLĂ (Jurnal pe sărite)

unde că semnul talentului nu e talentul, ca atare, cum cred foarte mulți... Eu acord mai multă atenție cultului muncii, perseverenței în vocație. Deci spuneam că semnul talentului nu e talentul, ci spaima de ratare, și de aceea marii scriitori trăiesc și cultivă această spaimă până la sfârșit, nesiguranța față de propria creație... Frica aș zice, prin paradox, e o uriasă calitate a omului, începând și sfârșind cu cea de moarte, care înseamnă luciditatea tragică. Dar este și frica de ratare, care este un alt tip de moarte.”

• Formulări pe cât de îndrăznețe pe atât de exacte și nuanțate despre romanul *Orbitor* al lui Mircea Cărtărescu găsesc în eseu lui Dan Persa („*Orbitor* – imaginea unui eșec al criticii”) publicat în aceeași revistă de la Sibiu. Respectivul „pseudoroman ar fi tehnicizat excesiv, fără vreo surpriză compozițională”; „...legătura cu realul a romanului *Orbitor* este aproape nulă, căci nu vin din real decât ecouri oarbe”; și: „aș spune că lipsa realelor, fapt pe care un prozator ca Antonio Lobo Antunes îl consideră de prost gust, e în perfect consens cu ceea ce s-ar putea numi fragmentarism, ce dă expresie concretului lipsit de sens, lumii din care supra măsura ideii sau a divinului a pierit”. Dacă romanul, în general, este legat de reale și deci de o tramă epică, conchide Dan Persa, fără atributele specifice (acțiune complexă, personaje numeroase și puternic individualizate al căror destin este urmărit atent) atunci *Orbitor* e „un fals roman, dar este proză”.

• Florin Ferendino — Liniste

• Interesante că Mircea Cărtărescu nu crede altceva despre romanele sale. Iată cum sună – reproduse în frumoasa revistă *Zări albastre* a Colegiului național „Mircea cel Bătrân” din Constanța, coordonată de Anca Evelina Cărligeanu – opiniile distinsului autor despre prozele sale: „prozele pe care le scriu nu sunt, după părerea mea, proze adevărate, proze de creație, ci sunt poeme. Toată logica lor e o logică poetică, ele nu cuprind narațiuni care se ramifică și se leagă între ele la nivelul acesta prozastic, ci sunt legate prin simboluri subsidiare, printr-o anumită coerență a atmosferei. Nici *Travesti*, nici *Nostalgia*, nici *Orbitor* nu sunt romane cu adevărat, ci – cum de fapt au observat și criticii – în general surprind aceeași lume ca și poezia mea. Numai că există lucruri – imagini, trăiri – pe care, într-adevăr, nu le poți pune sub formă de versuri, există lucruri care au nevoie de dezvoltare, de spațiu, de un anumit spațiu de manevră imagistică și vizionară, așa încât am fost silit, de vreo zece ani încoace, să scriu proză. Am simțit că poezia pe care o scriam nu mai mă încăpea.”

• În numărul 10 al revistei *Antiteze* care se naste la trei luni, prin grija a două moase (sub egida Societății Scriitorilor din Neamț, cum scrie pe prima copertă, și sub egida Uniunii Scriitorilor din România, cum se poate citi pe-a doua copertă) și are nu mai puțin de doi editori (Ministerul Culturii și Consiliul Județean Neamț), te poți delecta citind dialogul dintre Luca Pitu și Adrian Alui Gheorghe sau zăbovind asupra *Geopoeticii*, rubrică unde Pierre și Ilse Garnier ne inițiază în *poezia spațială*. În primul caz, pentru a caracteriza „diavoleasca lucrare” a lui Luca Pitu asupra limbii române, poetul Adrian ne aminteste de povestea păcălirii diavolului de către femeia care i-a spus că-l urmează în iad, dar să facă bine mai întâi să „descrețească un fir de păr. Cam acest lucru imposibil încearcă să facă Luca Pitu cu firul limbii române, afirmă Adrian Alui Gheorghe, nu fără o oarecare malicie, una irizată de simpatie.

În celălalt caz, după ce ești lămurit că poezia spațială este o ramură a marii mișcări internaționale a poeziei noi, vizuale sau sonore, care datează de la începutul anilor 60, fără a-i uita pe precursori (poezia figurativă barocă, futurismul, dadaismul, Apollinaire sau Mallarmé), te oprești asupra câtorva „modele”. Un *Joc de cuburi* este reprezentat de schița a șase cuburi așezate în forma unei cruci întoarse, având la centru un cerc populat de două ori câte șase majuscule ale literei A. Într-un cub alăturat este reprodus, pus la dispoziție, nu-i așa, dacă ești amnezic, alfabetul oricărei limbi. Autoarea își însoteste poemul și de o explicație: „Este vorba de un joc de cuburi pentru decupat și montat. Fiecare cub corespunde unei litere: cuvinte din limbi diferite sau grafica imprimă diverse interpretări acestei litere (în sensul în care un violonist interpretează o partitură). Și atunci e posibil ca oricine, mutând cuburile sau răsturnându-le, să vizeze în diferite limbi la conținutul poetic al fiecărei consoane sau al fiecărei vocale”.

În acest fel *poezia spațială* devine, de fapt, un joc de copii...

NICOLAE MOTOC

FESTIVALUL ORAȘELOR ÎNFRĂȚITE CU MUNICIPIUL CONSTANȚA

Consiliul Local al Municipiului Constanța, Primăria Constanța, Administrația Porturilor Maritime, Bursa de Mărfuri și Camera de Comerț, Industrie, Navigație și Agricultură Constanța sunt organizatorii primei ediții a *Festivalului orașelor înfrățite cu Municipiul Constanța*, amplă manifestare culturală inițiată de dl. RADU ȘTEFAN MAZĂRE, primarul Municipiului Constanța.

Având drept scop deschiderea pe multiple planuri a Constantei către lume, precum și o mai bună cunoaștere reciprocă a valorilor culturale și spirituale, Festivalul va prilejui delegațiilor din orașele Sulmona, Turku, Yokohama, Brest, Havana, Istanbul, Odessa, Boulogne sur Mer, Rotterdam, Dobrici, Tessalonik, Mobile (S.U.A.), Trapani, Saida, Lattakia, Heraklyon, Izmir, Novorosiirsk, Alexandria și Shanghai participarea la numeroase spectacole de muzică modernă, teatru, operă și balet, la excursii pe litoralul românesc și la monumente arheologice și de cult din Dobrogea.

S.R.

Zilele revistei Convorbiri literare ediția a VI-a, Iași, 9-10 mai 2002

Ministerul Culturii și Cultelor din România, Uniunea Scriitorilor, Primăria Municipiului Iași, Consiliul Județean Iași, Inspectoratul pentru Cultură al Județului Iași și Asociația Publicațiilor Literare și Editurilor din România (APLER) au organizat ediția a VI-a a Zilelor revistei *Convorbiri literare*, prilejuită de aniversarea a o sută treizeci și cinci de ani de la fondarea prestigioasei publicații ieșene.

Suita de manifestări culturale dedicate atât momentului aniversar, cât și *Anului Caragiale*, a fost onorată de participarea numeroasă a unor personalități marcante ale vieții literare și culturale din țară și din străinătate, între care: acad. Constantin Ciopraga, acad. Mihai Cimpoi, președinte al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, Nicolae Breban, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din România, Thomas Krämer, președinte al Uniunii Scriitorilor din Rhenania-Palatină (Germania), scriitorii Ana Blandiana, Cezar Ivănescu, Cristian Simionescu, Dante Cerilli (Italia), Ștefan Oprea, Lucian Alecsa, Francisca Ricinski-Marienfild și Horst Saul (Germania), Al. Condeescu, Dumitru M. Ion, George Muntean, Carolina Ilica, Gellu Dorian, Leo Butnaru (Republica Moldova), Adrian Alui Gheorghe, Christian W. Schenk (Germania), Ion Hadârcă și Claudia Balaban (Republica Moldova), Aura Christy, Nicolae Sava, Ion Beldeanu, Marian Popa, Mircea Muthu, Daniel Corbu, Maria Sleahitichi (Republica Moldova), Ioan Holban, Valeriu Stancu, Constantin Parascan, Minerva Chira, Adela Greceanu, Nicolae Panaite, Mircea Diaconu, Stelian Baboi, Ion Dumbravă, Sterian Vicol.

Pentru excelenta organizare a ediției din acest an, un merit deosebit revine echipei redacționale a revistei *Convorbiri literare*: Cassian Maria Spiridon, redactor șef, Dan Mănuță, redactor șef adjunct, Dragoș Cojocar, secretar general de redacție, Lucian Vasiliu, Liviu Papuc și Cătălin Mihuleac, redactori.

Din partea revistei *Tomis* au fost prezenți scriitorii Ovidiu Dunăreanu, redactor șef adjunct și Sorin Roșca.

Scriitorii premiați în cadrul zilelor revistei Convorbiri literare

Dante Cerilli — Premiul special pentru afirmarea latinității în contemporaneitate;

Nicolae Leahu — Premiul pentru reușita culturală a revistei *Semn*, care apare la Bălți și este citită în toate colturile țării;

Ion Beldeanu — Premiul pentru deschiderea literară și culturală a revistei *Bucovina literară* care a împlinit, de curând, 60 de ani;

Francisca Ricinski Marienfild — Premiul pentru cultivarea dialogului cultural român-german promovat prin revista *Dichtungsring*;

Christian W. Schenk — Premiul pentru excelenta programului editorial al editurii „Dionysos”;

Dumitru M. Ion — Premiul pentru performanța culturală a Festivalului Internațional de Poezie *Noaptea de poezie de la Curtea de Argeș*;

Ioan Holban — Premiul pentru coerența și expresivitatea profilelor critice contemporane;

Marian Popa — Premiul pentru cuprinderea întregului spectru al literaturii române din perioada postbelică până la Revoluție;

Ștefan Oprea — Premiul pentru întreaga sa operă dramatică;

Lucian Alecsa — Premiul pentru construcțiile românești;

Leo Butnaru — Premiul pentru înălțimea expresiei lirice și altitudine civică;

Mircea Muthu — Premiul pentru subtilitatea eseisticii sale, susținută de o comparatistică de anvergură;

Mihai Cimpoi — Premiul *Opera Omnia*.

REDACȚIA

Ovidiu Dunăreanu
Redactor șef adjunct

Redactori: **Nicolae Motoc, Gabriela Inea, Dan Persa, Sorin Roșca, Iulia Pană, Mădălin Roșioru**

Culegere și tehnoredactare computerizată:
Aura Dumitrache

calendar dobrogean mai

1.05.1946 — S-a născut Anda Hristu, prozatoare;
2.05.1953 — S-a născut Gabriel Rusu, critic literar;
5.05.2000 — A murit Adrian Rădulescu, arheolog (16.08.1932);
6.05.1941 — S-a născut Paul Tutungiu, poet, prozator;
9.05.1943 — S-a născut Ernesto Mihăilescu, prozator;
9.05.1980 — A murit Vasile Culică, poet (7.03.1916);
10.05.1913 — S-a născut Marcela Cordescu, pictor (08.1984);
10.05.1913 — S-a născut Florica Cordescu-Jebeleanu, pictor (28.04.1965);
10.05.1929 — A murit Stan Greavu-Dunăre, bibliograf, etnograf (04.1905);
10.05.1945 — S-a născut Șerban Codrin, poet, prozator;
11.05.1911 — A murit Ioan Adam, prozator (26.11.1875);
12.05.1921 — S-a născut Marin Porumbescu, prozator (25.10.1994);

12.05.1933 — A murit Jean Bart (Eugeniu P. Botez), prozator (28.11.1874);
14.05.1854 — S-a născut Anghel Saligny, inginer (17.06.1925);
15.05.1881 — S-a născut Marius Bunescu, pictor (31.03.1971);
16.05.1876 — S-a născut Nicolae Timiras, poet, istoric literar (14.12.1950);
18.05.1922 — S-a născut Șerban Gheorghiu, prozator (20.05.2000);
19.05.1887 — S-a născut Ion Jalea, sculptor (7.11.1983);
19.05.1943 — S-a născut Ștefan Cucu, poet;
21.05.1878 — S-a născut Constantin Sarry, publicist (4.10.1960);
23.05.1911 — S-a născut C. Calafeteanu, pictor;
23.05.1937 — S-a născut Octavian Georgescu, poet, prozator;
24.05.1934 — S-a născut Florin Pietreanu, poet, prozator;
25.05.1900 — S-a născut Cleopatra Teodorescu, poet;
26.05.1932 — S-a născut Ion Nicodim, pictor, decorator;
27.05.1927 — S-a născut Constantin Zissu, scriitor;
28.05.1927 — S-a născut Marin Iancu Nicolae, prozator, traducător.

GELU CULICEA

Una și creștele munților Carpați se zăreau dincolo de balconul camerei lor de la primul etaj. Abia ce se lungiseră pe pat, că Radu o și ispitise să aducă o sticlută de rom din geanta sa. Și Maria simtea nevoia să bea o gură de tărie pentru a se elibera de frământarea pe care o resimtea în acel moment. Admira privelistea oferită de balcon, rămânând întinsă pe pat. Acea lună specială a sa, era acolo, așezată și ea pe cerul catifelat. Se afla la doi pași de Transilvania, ținutul principelui Vlad Tepes, foarte celebru prin părțile acelea. Ceva o îndemna să deschidă ușa de la balcon, să iasă afară în răcoarea acelei nopți de sfârșit de septembrie și să fumeze o țigară. Radu îi vorbise de Dracula ca de un personaj istoric obișnuit, care făcea parte dintr-o familie de adevărați creștini, principii ai Valahiei, faimosi prin rezistența lor împotriva năvălirilor turcilor. Era gata să iasă pe balcon, dar se răzgândi. Mai privi o dată cerul. După seara obositoare petrecută la masă împreună cu toți acei români, tot ce-și dorea era să se relaxeze. Dar Radu o îmbrățișă. Era de fapt și dorința ei. Simți că acea călătorie în România îi era chiar predestinată. Într-o colibă de munte cu preșuri spălăcite, ea continua o poveste, ultima poveste. În ziua următoare i-a scris surorii sale; de fapt, aceea scrisoare era un lung dialog cu sine.

Draga mea Sidra,

Iată că acum înțeleg motivul călătoriei mele în România. Astăzi, pe muntele Cioclovina, lângă mănăstirea Sf. Nicodim, mi-am dat seama de misiunea mea: să mă regenerez, începând în sfârșit să pun în practică acel ceva, un misticism mai autentic. Mă gândesc la tine mai ales când pășesc pragul acestor mănăstiri pictate în întregime în fresce. Aerul împrăstie o mireasmă de tămâie seculară, ce se răspândește din pădurea de brazi.

O călugăriță gătește și mestecă în supa care fierbe într-un ceaun înnegrit de fumul timpului. Radu tot vorbește cu un tânăr care studiază teologia. Maicile ne îmbie cu o miere limpede și în aer se răspândește ceva care aduce nu numai a basm, dar care aminteste și de istoria acestui popor, cu suferința și supunerea față de un regim care încă se mai resimte precum crusta unei răni sângerânde de cincizeci de ani.

Mult timp de acum încolo se va mai resimți peste tot această stare de suferință și mai ales de infometare, în rest, există în acest popor respectul pentru meditație filosofică și o dorință vie de a veni în contact cu alte culturi, cu alte locuri. Italia este pentru ei visul abundenței, marea tărâm al fascinației și al libertății: nu reușești să-i convingi de contrariu, că nici la noi gunoaiele nu lipsesc, ba din contră.

De trei ani, un așa-zis partid democratic, încă le mai produce temeri oamenilor, desi românii repetă că totul nu e decât o simulare în dauna popoului.

Adevărata forță a României se află în aceste asezări montane, între castele și mănăstiri, unde timpul este doar o invenție de-a noastră. Totul stă pe loc, iar tu observi scena din interior. Albul construcțiilor este reliefat de roșul vid al cărămidilor, iar cupolele orientale amintesc de stilul nostru romantic. Dar aici totul este viu, călugării și maicile continuă serviciul lor secular în slujba domnului și al cultului Muntelui Sacru. Codrii îi găzduiesc pe acești sihaștri și îi leagă într-un continuu cântec gregorian, pe care îl percepem ca pe un bocet coral de simfoniei celeste. Natura este, dragă Sidra, marea Doamnă a acestor refugii sacre, poate o Nirvana pentru români și o detașare de tot ceea ce înseamnă modernitate. În interiorul bisericii pardoselile sunt aproape în întregime acoperite de covoare asemănătoare cu cele realizate de artizanii calabrezi. Radu susține că o populație numeroasă din sudul Italiei, în timpul incursiunilor arabilor, după anul 1000, ar fi fugit pe mare în România, în Carpați, continuând să trăiască din artizanat și păstorit. Multe din numele noastre de familie se regăsesc mai ales în Transilvania.

Singurul lucru care mă deranjează este faptul că nu pot să telefoniez mai des în Italia. Nu știu încă să-ți spun adresa, pentru că urmează să petrec trei zile într-o mănăstire. Voi încerca să ajung în primul sat cu trăsura de corespondență ca să iau legătura cu voi prin centrală. După cum vezi Sidra, timpul parcă s-ar fi oprit în loc și nu este ușor să trăiești aici în zilele noastre; însă, privelistea oferită pe la marginea ulitelor de cârduri de găște care merg maiestuoase și găini care scurmă libere, este cel mai gingas lucru care poate fi văzut. Suprafețele sunt ca desenele spontane ale copiilor, primele noastre impulsuri de a descrie ținutul rural în toată libertatea. Căsuțe cu acoperișul tuigiat, perdele dantelate care împodobesc ferestre mici, garduri de lemn dincolo de care pomii încărcati de mere asteaptă

PINA LUPOI

Prin Transilvania, sub clar de lună

să fie culeși; apoi găste, atâtea găste și pui în jurul cloștilor protectoare, la fel ca și mamele noastre. În sfârșit, cine ar putea înțelege mai bine ca tine emoția mea din zilele acestea, tu care ai stat în zone montane, unde vârfurile munților se confundă cu norii? Radu își dă silința să mă facă să mă simt bine și să nu fie nevoie să mă vadă plângându-mă de vreun neajuns. Zilele acestea am mai renunțat la câteva din obiceiurile mele italiene și nu mi se pare prea greu: întotdeauna m-a caracterizat spiritul de aventură și o anumită capacitate de adaptare. El îmi spune des că sunt o fetiță plină de energie și de voie bună.

Nimic în țara aceasta nu pare să se fi schimbat, dimpotrivă, poporul încă se mai simte mințit și sărăcit. Aceasta este cauza atâtor revendicări ale clasei muncitoare: abia se termină o grevă generală a mecanicilor de căi ferate, că începe o alta chiar pe arterele stradale: se vrea blocarea circulației. De aceea economia pare în derivă. Nu este simplă

dezvoltarea turismului acum, pentru că românii încă mai trebuie să-și revină și să-și înalte capul, ținut prea mult timp plecat sub jugul comunist. Radu mi-a repetat de nenumărate ori că, pe vremea fostului dictator, turiști din Germania și Italia ajungeau până aici, în locuri inedite din Oltenia. Grupuri turistice de francezi și anglo-americani, belgieni și elvetieni, pătrundeau până în văile Bucovinei și ale Maramureșului, care sunt zonele cele mai autentice și mai bogate în tradiții.

În acest moment știu că ocup camera staretului, ce onoare! Mi-a spus-o Radu, căruia călugării i-au dat o cameră mai modestă, dar cu o masă imensă unde călugării servesc prânzul și masa de seară. Stau întinsă pe pat, puțin copleșită de magia pe care o emană până și pereții. Un goblen mare pe fond negru cu flori mari de cerceluși acoperă o parte dintr-un perete; lângă căpătâiul patului meu, o Madonna bizantină ridică brațele în semn de

• Florin Ferendino — Primăvară la Babadag

CARL NORAC

trei nopți îl urmăresc pe bătrânul

Trei nopți îl urmăresc pe bătrânul
ce bate la ușa mea
fiindcă i-a căsunat să mă trezească.
Prima îl ajunge
acolo unde strada
cotește când nu-ți vine să crezi.
A doua îl așteaptă
acolo unde pavatorii
au împănat străzile cu goliuri.
A treia îl dă gata
în picioare, chiar pe pragul meu.
Când voi atinge vârsta
să râd prea tare, să fac pe tângul
ori pe idiotul
lăsați pentru mine trei lumini aprinse,
câteva ocări somnoroase
dar nu-mi deschideți niciodată ușa.

înfund ochii trecătorilor
cu poeme.
Ceara, cenușa ori pumnii
nu-s de mine.
Că noaptea se dă nopții
și ziua pielii femeilor
nici nu-mi mai pasă.
Am destul orgoliu pentru mâine,

atâtea răni înecate-n ore de veghe.
Doar trei lucruri mă frământă:
să-mi las câinilor glasul
să pătez umbra cu propria-mi prezentă
și să-nfund ochii trecătorilor
cu poeme.

Nicicând n-am uneltit vecernii.
Îngerii mei se pișă cu otet.
Demonii cu nucile mi-s de-o ființă.
Prietene, în noaptea asta iată
singura mea profesiune de credință.
Ca-n adâncul unui adevăr
voi adormi în propria-mi limbă
visând un limbaj
prin care omul întreg se plimbă.

De când te știi pe lume
te joci cu orgoliul.
Prin turbării îi dai uitării
pe înecații cu piele de lapte.
Dar, ca și mine, pe când atipesc,
ei par triști supraviețuitori.
Du-te cu fruntea sus:
falsul curaj te va lăsa să treci.
Și dacă mâine, din întâmplare,
vei deveni un fir de praf,
fii măcar acela ce tulbură privirea.

traducere de
CONSTANTIN ABĂLUȚĂ

binecuvântare și protecție. Copilul de la sânul său face acelasi lucru. Acum mă simt în deplină siguranță.

Radu își spală cămășile sub un șopron într-o albie mare din lemn de salcie. Am scos apa din put, însă „am scos” vorba vine: el a coborât căldarea de mai multe ori ca să scoată apă și pentru mine, evitând astfel ca eu să provoc vreo stricăciune. Ieri, imitându-l, am reușit doar să desprind lantul greu de sina scripetelui. Moartă de rușine în fața privirii scrutătoare a severului părinte, m-am retras în cameră. Un alt mic accident a fost cu fierul de călcat, unicul pe care îl aveau călugării, mi-a alunecat din mâini și s-a stricat. Diavolul, care aici se cheamă Aghiută, Necuratul sau mai degrabă Dracul, își face simțită prezența până și prin mâinile mele neîndemânatică, ca să întrerupă liniștea și rugăciunile.

Întorcându-mă la modul de viață apostolic, ne-am spălat hainele separat și sub un soare torid și am continuat să frec la chiloti și dresuri. Un motan ne privește tot timpul. Puțin mai înainte îi dădusem o bucată de brânză proaspătă care rămăsese în oala de pe plita cu lemne, pregătită azi dimineată de unul din cei doi călugări, care seamănă mai degrabă cu un soldat aspru, înalt, cu o voce răsunătoare. Nu surăde niciodată, și atunci când vorbește cu părintele sau cu Radu, nu înțeleg nimic; muncește continuu și este omul de bază al mănăstirii. De altfel, toate ordinele Sf. Vasile au aceste principii ferme: să muncești, să te rogi și să oferi ospitalitate drumetilor.

Când am ajuns în București, camerele la hotel erau deja rezervate și primarul orașului Târgu-Jiu, Ion Sanda, ni l-a recomandat pe soferul Casei de Cultură ca însoțitor pentru vizitarea zonei. Seara la cină, la hotel, o bucătăreasă grasă și serioasă ne-a servit cu supe, fripturi de porc și salată de varză cu roșii. „Profesorul Ion Sanda este și un poet cu o capacitate taumatologică foarte mare”, îmi spune Radu, după o vreme, deoarece la masă, eram patru persoane și se stătea la taclale, iar eu nu reușeam să înțeleg mare lucru din discuții. Pe neașteptate am simțit o încărcătură electrică foarte puternică în mâini și niste vibrații în buricele degetelor. Ion Sanda, care se așezase în capul mesei, m-a privit. Rezultatul: în ziua următoare am stat în pat aproape toată ziua, cu o stare de somnolență puternică și o senzație de slăbiciune. Totul a trecut și chiar eram în formă foarte bună, când Radu m-a însoțit la mica mănăstire din Crasna, nume care are rădăcini slave (crasna înseamnă: zonă frumoasă).

22 septembrie 1993

Continui să-ți scriu din mănăstirea Crasna, în timp ce Radu scoate apă din put. El este obișnuit cu această viață simplă și îi ajută pe călugări, doi tineri bruneti cu bărbi lungi și pălării rotunde, negre, de fetru. Ieri, cum îi spuneam, când am ajuns și ne-au condus în camerele noastre, am avut impresia că am pășit pragul unei alte biserici orientale. Podeaua camerei mele era în întregime acoperită de covoare, patul imens avea perne mari de in și de mătase, cu broderii prețioase. Într-un colț o masă de toaletă ce data din prima jumătate a secolului al XIX-lea cu trei sertare de lemn negru, lăcuit, sub fereastră o masă acoperită cu o fată de masă din pânză de in. A intrat odată cu mine, în această cameră sugestivă și nelipsitul pisol gri zgribulit, care mă implora să-l mângâi. A stat pe lângă mine mult timp, gâfâind. Radu, când l-a văzut prea aproape de mine, l-a gonit, atenționându-mă că pisolii vagabonzi pot transmite boli. În dimineata aceasta, într-un moment de neatenție din partea lui Radu, pisolul s-a reîntors.

Dragă Sidra, mi-a amintit de pisolii tăi, Matisse și Luna, și mă simt ca și cum as fi la voi acasă. În timp ce scriu la o masă lungă din curtea bisericii, o rază de soare îmi mângâie obrazul drept; doi muncitori în stânga mea execută niste lucrări de restaurare. Aici totul este ca în scriptură și te întorci înapoi în timp: oamenii continuă să mențină vie credința și obiceiurile strămoșilor. Liniștea întreruptă de cântecul păsărilor este ca o melodie, ca o notă percepută estompat în aer. Ieri, în timp ce urcam pe munte, cătărându-ne de-a lungul unei cărări de trei kilometri, am căzut pradă obișnuitelor mele temeri: bolboroseam că eram singuri și că putea fi periculos. Radu, flegmatic, mă liniștea, amintindu-mi că nu mă aflu în Aspromonte, în ținutul „lupilor mei fiorosi”, după aceea a adăugat că ar fi trebuit să știu că și în Calabria, în locurile de pelerinaj, fărădelegile se dau deoparte. Am replicat sec că în zilele noastre acest principiu nu funcționează întotdeauna. Tu știi, dragă Sidra, ce imaginație bogată am: mă vedeam atacată de urși românești, nu erau lupi, dar urși puteai să întâlnești, chiar de-a lungul acelei cărări.

Traducere de
GABRIELA IONESCU

◆ Revistă editată de Consiliul Local al Municipiului Constanța cu sprijinul Ministerului Culturii și Cultelor și al Casei de Editură „Ex Ponto” ◆ Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România
• Redactor șef: CONSTANTIN NOVAC

• Adresa: 8700 Constanța, Piața Ovidiu nr. 12. (Muzeul de Istorie Națională și Arheologie) • tel. fax: 61.11.72, 61.10.79 • rev.tomis@email.ro • website: www.ex-ponto.ro • ISSN 12208167 • Tiparul: INECON S.A. Constanța • Cititorii din străinătate se pot abona prin „RODIPET” S.A. P.O. Box 33-116000, Dan Părușanu